

เรียนรู้จากโครงการซ่อมสร้างชุมชนกะเหรี่ยง บางกลอย

สถานี สุขเกษม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
COMMUNITY ORGANIZATIONS
DEVELOPMENT INSTITUTE

เรียนรู้จากการซ่อมสร้างชุมชนกะเหรี่ยง
บางกลอย

สถานี สุขเกษม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
COMMUNITY ORGANIZATIONS
DEVELOPMENT INSTITUTE

เรียนรู้จากการซ่อมสร้างชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย

พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม 2562 จำนวน 1,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่สอง พฤษภาคม 2566 (e-book)

ผู้เขียน สदानุ สุขเกษม

ที่ปรึกษา สมชาติ ภาวะสุวรรณ

อัมพร แก้วหนู

มณฑา อัจฉริยะกุล

สุธิดา บัวสุขเกษม

จัดพิมพ์โดย สदानุ สุขเกษม

49/75 หมู่ที่ 2 ต.คลองสอง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12120

สนับสนุนการผลิต สำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

912 ถ.นวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

ข้อมูลทางบรรณานุกรมหนังสือ

สदानุ สุขเกษม.

เรียนรู้จากการซ่อมสร้างชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย.-- พิมพ์ครั้งที่ 2.-- ปทุมธานี : ม.ป.

.พ., 2566.

170 หน้า.

1. กะเหรี่ยงบางกลอย. 2. ชนกลุ่มน้อย. 3. หมู่บ้านบางกลอย. I. ชื่อเรื่อง.

305.895910593

ISBN 978-616-603-227-7

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 2

ด้วยหนังสือเรียนรู้จากการซ่อมสร้างชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ปี 2562 ได้จัดทำเพื่อเป็นนำเสนอกระบวนการทำงานระหว่างผู้เขียนกับชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอยได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี และได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางจากนักวิจัย หน่วยงานรัฐและนักพัฒนาเอกชน นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับคำติชมจากผู้อ่านเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนขอน้อมรับข้อคิดเห็นดังกล่าว ในการจัดทำพิมพ์ครั้งที่สองนี้ ผู้เขียนทำการแก้ไขปรับปรุงบางจุดของหนังสือและจัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงเนื้อหาได้กว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์และช่วยเป็นสะพานให้เกิดความเจริญอกงามทางวิชาการและการพัฒนาชุมชนสำหรับผู้สนใจต่อไป

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล และศาสตราจารย์อรศิริ ปาณินท์ ที่ให้ความกรุณาในการพิจารณาอ่านและประเมินหนังสือเล่มนี้ รวมทั้งให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้เขียน

สถานู สุขเกษม
พฤษภาคม 2566

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายกระบวนการทำงานในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนกะเหรี่ยง หมู่บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ดำเนินการระหว่างปี 2557–2661 หนังสือเล่มนี้ได้อธิบายกระบวนการมีส่วนร่วมในการซ่อมสร้างที่อยู่อาศัยของชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย โดยมีเป้าหมายหลักคือเพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคซึ่งมีผลต่อกระบวนการสร้างบ้านร่วมกัน

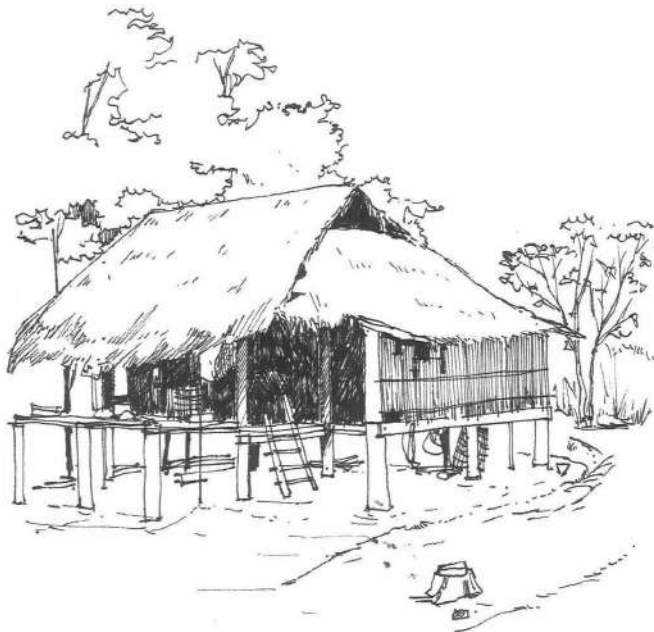
หนังสือเล่มถูกเขียนบนประสบการณ์จากการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เขียนและชาวบ้านบางกลอย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สันทนาการกลุ่มย่อย ประชุม การใช้ภาพถ่าย การทำหุ่นจำลอง วาดภาพ และบันทึกการก่อสร้างบ้าน โดยมีชาวบ้านเป็นแกนหลักในการทำงานร่วมกัน ตลอดทั้งกระบวนการทำงานร่วมกัน เครื่องมือและวิธีการเหล่านี้เป็นสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ข้อมูลเชิงลึกถูกนำมาวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม กิจกรรมและการใช้งานพื้นที่เพื่อค้นหาการเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนของที่อยู่อาศัยกะเหรี่ยงบางกลอย การเข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นส่วนสำคัญในการสร้างพลังและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การสร้างหุ่นจำลอง และการออกแบบบ้าน เป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างนักปฏิบัติการและชาวบ้านบางกลอย กระบวนการเหล่านี้ทำให้เราเห็นถึงความเป็นไปได้และเรียนรู้ว่าเราจะสามารถพัฒนาโครงการไปได้อย่างไร

หนังสือเล่มนี้ประกอบไปด้วย 5 บท ซึ่งสะท้อนวิธีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เขียนและกะเหรี่ยงบางกลอย ได้แก่ บทแรกอธิบายความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการ บทที่ 2 เป็นการอธิบายบริบทของพื้นที่และการทำงานร่วมกันที่อยู่ภายใต้ระเบียบของอุทยานแห่งชาติ บทที่ 3 เป็นกระบวนการทำงานที่แสดงวิธีและรูปแบบการทำงานร่วมกันกับชาวบ้าน บทที่ 4 เป็นการปฏิบัติการสร้างที่อยู่อาศัยร่วมกัน โดยผู้เขียนจะหยิบยกบางตัวอย่างมาอธิบายประกอบ บทสุดท้ายเป็นการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการ

สร้างที่อยู่อาศัยร่วมกัน สุดท้ายนี้ ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่
ปฏิบัติงานกับชุมชนบ้างตามสมควร แต่หากมีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับ
ข้อเสนอแนะไว้ด้วยความเต็มใจ และขอมอบความดีทั้งหมดที่มีในหนังสือเล่มนี้ แต่
นางสาวชนิษฐา ปรีชาพิชคุปต์ อดีตผู้ช่วยผู้อำนวยการ พอช. นายพลากร วงศ์กองแก้ว
อดีตผู้อำนวยการ พอช. และนายสมชาติ ภาระสุวรรณ ผู้อำนวยการ พอช. ผู้ช่วยผลักดัน
ให้เกิดโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยหมู่บ้านบางกลอย รวมทั้งขอบขอบพระคุณเพื่อน
ร่วมงานทุก ๆ คนและชาวบ้านบางกลอยที่ได้มีส่วนสำคัญในการจุดประกายความคิด
และเพิ่มความสนใจในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นางสาว
มณฑา อัจฉริยกุล ที่ได้ให้แรงบันดาลใจในการทำงานแก่ผู้เขียน

สถาน สุโขเกษม

มิถุนายน 2562

สารบัญ

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 2.....	i
คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1.....	ii
สารบัญ.....	iv
บทที่ 1 บทนำ.....	1
การขับไล่และปัญหาที่อยู่อาศัย.....	2
ปัญหาของชุมชนที่อาศัยอยู่ในป่าและความท้าทายของที่ตั้งหมู่บ้าน.....	3
ความท้าทายของชาวบ้านบางกลอย.....	7
บทที่ 2 บริบท ปัญหาและความขัดแย้ง.....	9
ทำความเข้าใจกับกลุ่มชาติพันธุ์ “กะเหรี่ยง”.....	10
ตำแหน่งและสภาพที่ตั้ง.....	23
ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านบางกลอย.....	26
สิทธิในที่ดินและป่า.....	31
การขาดแคลนที่ดินและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอยู่อาศัย.....	35
ความกลัวหลังจากการหายตัวไปของบิลลี่.....	39
บทบาทของแต่ละหน่วยงาน.....	43
สรุปเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น.....	44
บทที่ 3 กระบวนการทำงาน.....	47
แนวคิด วิธีการ และกระบวนการทำงานต่อชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย.....	49
ประชุมสร้างความเข้าใจ.....	54
สำรวจชุมชน.....	56

หลักเกณฑ์ผู้เข้าร่วมโครงการ.....	58
เกณฑ์การพิจารณาสิทธิ์.....	58
คณะกรรมการโครงการ.....	61
แผนการทำงาน.....	62
ประชุมเชิงปฏิบัติการ.....	64
การร่วมกันพัฒนาแนวคิดและวางแผนการทำงาน.....	70
ก่อสร้างบ้านแต่ละเฟส.....	72
ประเมินผล.....	72
วัสดุและการก่อสร้าง: การเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยน.....	77
องค์ประกอบบ้านและการเปลี่ยนแปลง.....	82
การเลือกพื้นที่สร้างบ้าน.....	89
เรื่องราวและเสียงสะท้อนผ่านกระบวนการก่อสร้าง.....	90
บทที่ 5 บทเรียนจากการร่วมสร้างที่อยู่อาศัย.....	135
การลดค่าใช้จ่าย.....	137
การแบ่งปันพื้นที่ : หนทางแห่งการอยู่รอด.....	138
ความมั่นคงในการอยู่อาศัย.....	138
ทักษะการจัดการ.....	139
ประสิทธิภาพของกระบวนการทำงาน.....	139
ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการก่อสร้าง.....	142
ตัวตนของที่อยู่อาศัยกะเหรี่ยง.....	143
รูปทรง วัสดุ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนในระยะยาว.....	143
กระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน.....	144
ข้อจำกัดของการทำงานและความท้าทาย.....	147
ข้อเสนอแนะต่อนโยบายรัฐ.....	148
บรรณานุกรม.....	150

ภาคผนวก..... 153

ดัชนีค้นคำ 166

The creation of the democratic belief that all men are created equal by nature
Locke → all men equal in the sense that they have rights which are ^{not} given
to those given them by society, and since they are not given to them by society, they cannot

This Joe's house

31 Dec 2015

7:35 am

บทที่ 1 บทนำ

ในปี พ.ศ.2539 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและหน่วยทหาร ฉ.ร.29 เห็นว่าพื้นที่ “บางกลอยบน” และ “ใจแผ่นดิน” มีความเสี่ยงและความอ่อนไหว ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางการทหาร การปกครองเขตแนวชายแดน รวมทั้งการอพยพ ข้ามพรมแดนไปมาของคนที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น การอพยพชาวบ้านจึงเริ่มเกิดขึ้นในช่วงแรก ทั้งหมด 57 หลังคาเรือน จากพื้นที่ใกล้เขตชายแดนไทย-พม่า ย้ายมายังพื้นที่ที่ได้จัดเตรียมไว้ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับหมู่บ้านโปงลิกในปัจจุบัน ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา ก็ปรากฏการอพยพชาวกะเหรี่ยงจากพื้นที่บางกลอยบนและใจแผ่นดิน มายังพื้นที่นี้อยู่เรื่อย ๆ จนมาถึงครั้งสุดท้ายเมื่อปี 2554 ผู้ที่รับผลกระทบจากโครงการอพยพผลักดันชุมชนกลุ่มน้อย พื้นที่ตามแนวชายแดนไทย-พม่า ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีจำนวนมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนกะเหรี่ยงดั้งเดิม เนื่องจากรัฐขาดการวางแผนที่มีประสิทธิภาพในรอบด้าน ดังนั้นปัญหาใหญ่ที่ชาวบ้านบางกลอยต้องเผชิญคือที่อยู่อาศัยและสิทธิในที่ดินทำกิน

ในปี 2557 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ได้อนุมัติโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนกะเหรี่ยงบ้านบางกลอย จำนวน 91 หลัง เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 4,095,000 บาท ผู้เขียนรับอาสาทำงานในโครงการนี้ในฐานะสถาปนิกและนักปฏิบัติการชุมชน ทำงานร่วมกับนางสาวมณฑา อัจฉริยกุล จากมูลนิธิชุมชนไท โครงการนี้เป็นปฏิบัติการร่วมกันระหว่าง พอช. องค์กรพัฒนาเอกชน และชาวบ้าน โดยมีชาวบ้านเป็นแกนหลักในการทำงาน การค้นหาปัญหา และการแก้ไขปัญหารวมถึงการจัดการเงินทุนสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนด้วยกลุ่มองค์กรชาวบ้านเอง ในการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนกะเหรี่ยงมีความท้าทายหลายประการ เช่น ปัญหาเรื่องวัสดุก่อสร้าง เงินทุนอันจำกัด กฎระเบียบอุทยานและทักษะการก่อสร้าง ดังนั้นผู้เขียนขอเกริ่นนำปัญหาและความท้าทายของชุมชนในการพัฒนาที่อยู่อาศัยซึ่งมีดังนี้

การขับไล่และปัญหาที่อยู่อาศัย

ปฏิบัติการผลักดันชนเผ่าดั้งเดิมกะเหรี่ยงในปี 2554 ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน นำมาซึ่งเจ้าหน้าที่ 16 คน และนักข่าว 1 คนเสียชีวิตนั้น เป็นข่าวที่โด่งดังมาก

ในขณะนั้น ในอีกด้านหนึ่งปฏิบัติการนี้ก็ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบางกลอยเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเพียงแค่ว่ามีคนในฐานะผู้บุกรุกป่า พื้นที่ดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงบางกลอยซึ่งพวกเขาอาศัยอยู่มานานนับร้อยปี กลายเป็นพื้นที่ที่ต้องห้าม เจ้าหน้าที่อุทยานและทหารได้นำกำลังเข้าทำลายข้าวของและเผาบ้านของพวกเขา พร้อมกับจับกุมชาวบ้านบางส่วนดำเนินคดีทางกฎหมายในฐานะผู้ทำลายป่าไม้ ปฏิบัติการนี้ทำให้พวกเขาต้องสูญเสียที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตรดั้งเดิม ชาวบ้านบางส่วนได้อพยพไปอยู่ที่หมู่บ้านพระกำ ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี บางส่วนอพยพไปอาศัยอยู่ในเขตชายแดนฝั่งพม่า และบางส่วนอพยพลงมาอยู่ที่หมู่บ้านบางกลอยปัจจุบัน¹ ในเขตควบคุมของเจ้าหน้าที่อุทยานและอยู่ในสภาพที่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น

ปัญหาของชุมชนที่อาศัยอยู่ในป่าและความท้าทายของที่ตั้งหมู่บ้าน

ปัญหาหลักของชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอยคือการถูกจำกัดที่ดินเพื่อการเกษตรและที่อยู่อาศัย รวมถึงการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและ การเข้าถึงแหล่งวัสดุที่ใช้ในการสร้างที่อยู่อาศัย เช่น พวกเขาไม่สามารถตัดไม้ตามที่ต้องการมาสร้างที่อยู่อาศัยได้ ยกเว้นไม้ไผ่ รวมทั้งนโยบายทางคืนผืนป่าที่มีส่วนทำให้ เจ้าหน้าที่อุทยานเข้มงวดต่อชาวบ้านที่ต้องการเดินทางกลับไปอาศัยยังที่แผ่นดินดั้งเดิม ทำให้ชาวบ้านยังถูกจับกุมและดำเนินคดีอยู่เรื่อย ๆ ในข้อหาบุกรุกป่า นโยบายและแนวทางปฏิบัตินี้ทำให้ชาวบ้านหวาดกลัว ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านอยู่อาศัยในป่าดั้งเดิมมาก่อนการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานในปี 2524 ดังนั้นชาวบ้านควรมีสิทธิในการจัดการป่าและที่อยู่อาศัยเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน นี่นับเป็นความท้าทายสำคัญต่อภาวะเปราะบางอุทยานแห่งชาติและการอยู่อาศัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

---

¹ กะเหรี่ยงบางกลอยถูกอพยพในครั้งแรกปี 2539 ประมาณ 57 ครอบครัว โดยได้รับที่ดินทำกินประมาณครอบครัวละ 7 ไร่ และสำหรับที่อยู่อาศัย 1 ไร่ ซึ่งเป็นครั้งเดียวที่พวกเขาได้รับการจัดสรรที่ดิน ขณะที่เวลาผ่านมากกว่า 20 ปี จำนวนผู้อพยพและประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ปริมาณที่ดินยังคงเท่าเดิมและคุณภาพแย่งลงกว่าเดิม

ที่ตั้งปัจจุบันของหมู่บ้านบางกลอยถือเป็นที่ตั้งสำหรับชีวิตและที่อยู่อาศัยใหม่ พวกเขาไม่มีสิทธิในการเลือกที่ตั้งและผืนดินที่อยู่อาศัยด้วยตัวของพวกเขาเอง อีกนัยหนึ่ง การเลือกลักษณะของที่ตั้งขึ้นอยู่กับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อย่างไรก็ตาม ชีวิตกะเหรี่ยงไม่สามารถถูกแยกออกจากสภาพแวดล้อมที่ตั้ง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นสัมพันธ์โดยตรงกับสังคมวัฒนธรรมของพวกเขา หากเปรียบเทียบพื้นที่ดั้งเดิมกับพื้นที่ปัจจุบันจะเห็นความแตกต่างที่ว่า ในอดีตชาวบ้านอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มของครอบครัวหรือเครือญาติ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยบ้านประมาณ 3-6 หลัง บางกลุ่มอยู่ห่างกันโดยต้องใช้เวลาเดินครึ่งวัน กลุ่มเหล่านี้กระจายกันอยู่ตามป่าในบริเวณบางกลอยบนและใจแผ่นดิน แต่ปัจจุบันชาวบ้านไม่มีทางเลือก พวกเขาต้องอาศัยอยู่เป็นกลุ่มเดียวในพื้นที่ที่ได้ถูกกำหนดขอบเขตไว้โดยอุทยานเท่านั้น แน่แน่นอนว่าชาวบ้านรู้สึกและรับรู้ถึงความเป็นหมู่บ้านบนที่ตั้งใหม่นี้แตกต่างไปจากพื้นที่ดั้งเดิม นอกจากนี้โดยวัฒนธรรมกะเหรี่ยงแล้ว พวกเขามีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ การทำไร่หมุนเวียนและผลิตผลจากป่า จึงไม่แปลกที่ในไร่หมุนเวียนจะเต็มไปด้วยพืชและผักที่หลากหลาย ขณะที่พื้นที่ปัจจุบันมีข้อจำกัดมากมายในการทำการเกษตร ทั้งเรื่องปัญหาคุณภาพดิน การขาดแคลนน้ำและปัญหาศัตรูพืช

ภาพเหตุการณ์การเผาบ้านกะเหรี่ยงบางกลอยบนและใจแผ่นดิน ปี 2554
ที่มา: สสภาพร (2559)

กะเหรี่ยงบางกลอยควรได้รับสิทธิในการพัฒนาที่อยู่อาศัย เฉกเช่นเดียวกับชุมชนเมือง อย่างไรก็ตาม นี่ไม่ได้หมายความว่ารัฐต้องสร้างที่อยู่อาศัยให้พวกเขา แต่มันหมายถึงรัฐควรแสดงบทบาทที่ทำให้มั่นใจว่ากะเหรี่ยงบางกลอยสามารถเข้าถึงการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเช่นเดียวกับคนจนเมือง

ความท้าทายของชาวบ้านบางกลอย

การที่ชาวบ้านบางกลอยไม่สามารถกำหนดทิศทางการรักษาผืนดินที่ทำกิน และทรัพยากรของตนเองได้นั้นย่อมส่งผลกระทบต่อการอยู่อาศัย วัฒนธรรมและสภาพสังคมของพวกเขา ดังนั้นพวกเขาจึงจำเป็นต้องปกป้องสิทธิและวัฒนธรรมของตนเอง แน่นนอนว่าวัฒนธรรมของพวกเขาต่างจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ดังนั้น วิถีชีวิต จิตวิญญาณและตัวตน ย่อมต่างจากคนเมืองและถูกทำลายและคุกคามโดยนโยบายรัฐ การสูญเสียที่ดิน อาชีพและรายได้ มีส่วนทำให้พวกเขาต้องอพยพเข้าเมืองเพื่อไปหางานทำ เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว เหล่านี้สะท้อนถึงปัญหาและสภาวะลำบากของชาวบ้านบางกลอย พวกเขาอาจจะได้รับความเจ็บปวดจากการจำกัดการเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐานของหน่วยงานรัฐด้วย เช่น การรักษาพยาบาล แม้ว่ากาอพยพเข้าเมืองของกะเหรี่ยงบางส่วนอาจจะทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก รวมทั้งได้รับการศึกษา โดยเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชน แต่อีกด้านหนึ่งพวกเขาอาจจะสูญเสียจิตวิญญาณ วัฒนธรรม ความเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ในชุมชน

จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านบางกลอยควรได้รับสิทธิในการพัฒนาที่อยู่อาศัย เฉกเช่นเดียวกับชุมชนเมือง อย่างไรก็ตาม นี่ไม่ได้หมายความว่ารัฐต้องสร้างที่อยู่อาศัยให้พวกเขา แต่มั่นหมายถึงรัฐควรแสดงบทบาทที่ทำให้มั่นใจว่ากะเหรี่ยงบางกลอยสามารถเข้าถึงการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเช่นเดียวกับคนจนเมือง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอยขาดแคลนที่อยู่อาศัย พวกเขาส่วนใหญ่อาศัยในบ้านที่แน่นไปด้วยสมาชิก รวมไปถึงการขาดแคลนปัจจัยขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำบริโภคที่สะอาด ห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะและไฟฟ้า การส่งเสริมให้ชุมชนมีสิทธิในการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ตัวตน และการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของตนเองจึงเป็นสิ่งที่ควรทำและปฏิบัติการร่วมกัน ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญในการดำรงไว้ซึ่งชุมชน ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของโครงการนี้คือการเป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมสิทธิชุมชน และให้สิทธิชุมชนในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ซึ่งเสียงและบทบาทของกะเหรี่ยงจึงเป็นกระบวนการที่ขาดไม่ได้ในการกระบวนการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินโครงการซ่อมสร้างที่อยู่อาศัย

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อาจจะเป็นจุดเริ่มต้นของการพยายามพัฒนาความเป็นอยู่ และสังคม เพื่อสร้างความเท่าเทียมในสังคมโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โครงการนี้ได้ให้โอกาสชุมชนพัฒนาทางกายภาพ ภูมิปัญญา และจิตวิญญาณ โดยให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ แต่ความท้าทายของโครงการคือการทำงานภายใต้ ความกดดัน ความขัดแย้งและกฎระเบียบอุทยานแห่งชาติ ซึ่งในบทต่อไปจะอธิบาย บริบท ปัญหาและความขัดแย้งที่มีผลต่อการทำงานเพิ่มเติม

บทที่ 2 บริบท ปัญหาและความขัดแย้ง

ทำความเข้าใจกับกลุ่มชาติพันธุ์ “กะเหรี่ยง”

กะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ตามรายงานของ Indigenous World Report ปี 2002 ประมาณการว่ามีจำนวนประชากรกะเหรี่ยงประมาณ 441,670 คน จาก 1,986 หมู่บ้าน (Erni, 2002) ขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้บันทึกว่ามีจำนวนประชากรผู้ที่พูดภาษากะเหรี่ยง 441,114 คน (National Statistical Office, 2015) กลุ่มกะเหรี่ยงต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทย ถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะภาษาและความเป็นอยู่ได้ 4 กลุ่ม คือ กะเหรี่ยงสกอร์ หรือ ปกาเกอญอ (Sgaw Karen) กะเหรี่ยงโป (Pwo Karen) กะเหรี่ยงคยา (Kayah Karen) และ กะเหรี่ยงตองสู (Taungthu) หรือ ปาโอ (Pa-O) (Ratanagul and Burusphat, 1995: 4-5) ซึ่งกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือกะเหรี่ยงสกอร์

กะเหรี่ยงโดยทั่วไปอาศัยอยู่หนาแน่นทางภาคเหนือ และภาคตะวันตกของประเทศไทย ในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยงสกอร์ ได้บันทึกว่า ชื่อ “กะเหรี่ยง” เป็นชื่อที่เรียกตามอย่างมอญซึ่งเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ว่า “กะเรง” ชนกลุ่มนี้เรียกตนเองว่า “ปกาเกอญอ” ซึ่งแปลว่า “คน” (Ratanagul and Burusphat, 1995: 1) ขณะที่ Marshall ได้บันทึกว่า คำว่า “กะเหรี่ยง” มาจากชื่อของชนเผ่าโบราณของจีน ที่ชื่อ ฉีเจียง (Ch'iang or Giang) (Marshall, 1997: 6) ซึ่งหมายถึงเป็นชนเผ่าที่เลี้ยงแกะอาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศจีนโบราณ ซึ่ง Marshall ได้อธิบายต่อว่า อักษร “Ch” หมายถึงคน เช่นเดียวกับคำว่า “Pgha K'Nyaw” ซึ่ง “Pgha” แปลว่า “คน” เช่นเดียวกัน ในทางตอนเหนือของประเทศไทยและรัฐฉานของพม่า เรียกกะเหรี่ยงว่า “ยางหรือคะหยิ่น” ซึ่งหมายถึงกะเหรี่ยงสกอร์และโป (Ratanagul and Burusphat, 1995: 1) ขณะที่ทางจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ บางครั้งกะเหรี่ยงถูกเรียกว่า “กะหรั่ง”

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการและมีชนนารีหลายท่านได้กล่าวถึงประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไว้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น Marshall กล่าวว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอาศัยเดิมอยู่ที่บริเวณแม่น้ำแยงซีเกียง (Yang-Tse-Kiang) แถบทะเลทรายโกบี

(Gobi desert) ในประเทศจีน ซึ่งสอดคล้องกับ Ratanagul และ Burusphat (1995) ได้อธิบายว่า ถิ่นฐานดั้งเดิมของกะเหรี่ยงอยู่บริเวณมองโกเลีย ต่อมาได้หนีภัยสงคราม และถอยร่นลงมาทางทิศใต้เรื่อย ๆ จนถึงแม่น้ำสาละวินในเขตประเทศพม่า เช่นเดียวกับ Ranard and Barron (2007: 32) ได้กล่าวว่า กะเหรี่ยงอพยพลงมาจากริเบต และยูนนานในประเทศจีน และมาตั้งถิ่นฐานอยู่ระหว่างประเทศพม่าและประเทศไทยในปัจจุบัน

ในประเทศไทย กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยบริเวณชายแดนด้านตะวันตกตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่ไปจนถึงจังหวัดระนอง ประมาณ 16 จังหวัด (Ratanagul and Burusphat, 1995: 2) Maizo (1997) ได้กล่าวว่ากะเหรี่ยงตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยและประเทศพม่ามากกว่า 200 ปีที่แล้ว ในทางเดียวกัน Ratanagul และ Burusphat (1995) ได้อธิบายว่ากะเหรี่ยงในประเทศไทยเป็นกะเหรี่ยงที่อพยพมาจากการหนีภัยสงครามในประเทศพม่ากับมอญในสมัยพระเจ้าอลองพญา และอีกครั้งในสมัยที่ประเทศอังกฤษได้เข้ายึดประเทศพม่า

อย่างไรก็ตามแม้จะไม่ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนว่า กะเหรี่ยงอพยพเข้ามาประเทศไทยเมื่อไหร่ แต่ก็เข้ามาอยู่ก่อนดินแดนที่เรียกตนเองว่า “สยาม” หรือ ไทยในปัจจุบัน ดังที่มีบันทึกปรากฏในหนังสือไทยรบพม่า ที่สันนิษฐานว่า กะเหรี่ยงอาจจะอพยพมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือก่อนหน้านั้น ซึ่งในหนังสือได้กล่าวถึงแม่ทัพไทยที่เป็นชาวกะเหรี่ยง (Ratanagul and Burusphat, 1995)

จะเห็นว่า ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทย ยังมีความคลุมเครือในส่วนของช่วงเวลา แต่อย่างไรก็ตาม กะเหรี่ยงบางกลอยได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยมานานกว่า 100 ปี แน่นนอน ดังตัวอย่างเช่น นายโคอี่ มิมี อายุ 106 ปี (เสียชีวิต ปี 2561) ผู้อาวุโสกะเหรี่ยงบางกลอยได้บอกเล่าถึงเรื่องราวของตนเองต่อผู้เขียน นอกจากนี้ ผู้เขียนได้บันทึกและสัมภาษณ์ของผู้เฒ่ากะเหรี่ยงท่านอื่น ๆ มาอธิบายขยายความเพิ่มเติม เพื่อให้เห็นภาพที่กว้างขึ้น ถึงการตั้งถิ่นฐานของกะเหรี่ยงบางกลอยและใจแผ่นดิน ซึ่งผู้เขียนสรุปใจความได้ดังนี้

นายโคอี มิมิ

นายโคอี มิมิ เกิดที่บริเวณแม่น้ำลำภาชี ในเขตจังหวัดราชบุรี เป็นบุตรคนที่ 5 จาก 6 คน ของนายมิมิและนางนอเต๋ นายโคอี เล่าว่าพ่อของตนนั้นมีถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมที่แม่น้ำตะนาวศรี ในเขตประเทศพม่า จากนั้นได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ในแถบลุ่มแม่น้ำลำภาชี เนื่องด้วยความอุดมสมบูรณ์ และความรักอิสระไม่ยอมปะปนอยู่ในกลุ่มคน ต่อมาตนเองก็เกิดที่บริเวณแม่น้ำลำภาชี ที่บริเวณป่าต้นไทร (ในภาษากะเหรี่ยงเรียกว่า “เคลอะกุ”) ในตอนนั้นกลุ่มครอบครัวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน ได้แก่ ครอบครัวนายพ้อโย (ปู่นายจ้อจ้อ แครจี้) นายพ้อท้อเคาะ (ลุงนายจ้อจ้อ แครจี้) นายเฉาะเฮ (ลูกของลุง) และนายเมื่อมี้อคิ

นายโคอีได้อาศัยอยู่ที่บริเวณแม่น้ำลำภาชีจนกระทั่งพ่อได้เสียชีวิต จากนั้นจึงได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ห้วยหม้อหล่อ บริเวณใจแผ่นดิน ซึ่งในตอนนั้นตนเองอายุประมาณ 30 ปี และได้แต่งงานกับนางทิกิโพในปีเดียวกัน จากนั้น 2 ปีต่อมา ได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ที่ห้วยตานี้อ และได้ให้กำเนิดบุตรคนแรกคือ นายจ้อแงแง (เกิดก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ 7 ปี (2473-2478)) ช่วงนั้นนายโคอีได้ไปอยู่ที่ห้วยลิ้ม้อคู้ ชั่วคราว เนื่องจากต้องมาเป็นผู้ช่วยทำพิธีมาบุญ² ในตอนนั้นนายว่าแม่ (พ่อของผู้ใหญ่ยังเจริญสุข ผู้ใหญ่บ้านคนแรก) เป็นประธานพิธีมาบุญ

นายโคอีได้อยู่ที่ห้วยตานี้อจนมีบุตรคนที่สองคือ นายกะเถริก และคนที่สามคือ นางบุเรมิ จนกระทั่งนางทิกิโพเสียชีวิต ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่ห้วยกาแม่เป็นเวลา 2 ปี และได้แต่งงานกับนางนอตะกิ จากนั้นบุตรคนที่สี่คือ นายนอแอได้ถือกำเนิดเกิดในปี 2506 หลังจากนั้น 3 ปี นายหน่อสะบุตรคนที่ห้าได้ถือกำเนิดต่อมา

ในปี 2525 นายโคอีได้ย้ายกลับมาที่ลิ้ม้อคู้ (ยอดผา) บริเวณห้วยคลีงากิหล่อ จนกระทั่ง ปี 2539 ได้อพยพลงมาอยู่ที่หมู่บ้านบางกลอยปัจจุบัน ต่อมาในปี 2543 นาย

---

² พิธีมาบุญเป็นประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของกะเหรี่ยงบางกลอยและใจแผ่นดิน ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะมีความคล้ายคลึงกับพิธีมาบุญโคะของกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู๋มผาง จังหวัดตาก ซึ่งเป็นพิธีกรรมไหว้เจดีย์หรือทำบุญเจดีย์

โคอีได้ย้ายกลับขึ้นไปอยู่ที่ห้วยคลีก็ากีหล่ออีกครั้ง และอยู่ที่นั่นยาวนานจนกระทั่งในปี 2554 ได้ถูกอพยพลงมาอยู่ที่หมู่บ้านบางกลอยปัจจุบันอีกครั้ง

จะเห็นได้ว่ากะเหรี่ยงมีชีวิตที่รักสงบ สันโดชอยู่ในป่า แม้ว่านายโคอีได้เกิดในประเทศไทย เช่นเดียวกับกะเหรี่ยงคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน แต่เนื่องจากเกิดในป่า ไม่มีเอกสารใด ๆ รับรอง ซึ่งเอกสารเหล่านั้นก็ไม่ได้มีความจำเป็นสำหรับพวกเขาในการใช้ชีวิตในป่า แต่นั่นเองที่ก็เป็นสิ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่สงสัยว่า เขาเหล่านั้นเป็นกะเหรี่ยงที่อยู่ในไทยหรือในพม่า จนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และนำไปสู่ความขัดแย้งในเวลาต่อมา

นายโคอี มิมี

(เสียชีวิต ปี 2561 ด้วยอายุ 106 ปี)

นายทองดี ชายา

พ่อของนายทองดีชื่อนายพาลู้ย และแม่ชื่อนางนอญ้อย พ่อ นายทองดีได้เล่าว่านายพาลู้ยเกิดที่เขาดอกไม้ บริเวณเขื่อนแก่งกระจาน จากนั้นย้ายขึ้นมาอยู่บริเวณแม่น้ำเพชร ก่อนช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อจากนั้นก็ย้ายมาอยู่ที่ห้วยตาม้อหล่อ บริเวณเขตใจแผ่นดินสุดท้ายก็ย้ายมาอยู่ที่บริเวณแม่น้ำลำภาชี ในเขตราชนบุรี

นายทองดีเกิดที่ห้วยกะเนสิหล่อ สาขาแม่น้ำลำภาชี มีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ได้แก่ นายจอบู้ด นายพ้าแค นายเดือน นางเคละเจมี นายทองดี นางม้วย

นายทองดีได้แต่งงานกับเมียคนที่ 1 คือ นางพอปริโพ ที่พระกำ ตอนอายุราว 21-22 ปี มีลูกด้วยกัน 1 คน คือ นายทิสี หลังจากทีทิสีเกิดได้ 7 วัน นางพอปริโพก็เสียชีวิต ปัจจุบันนายทิสีมีลูก 2 คน คือ นางพาอีเออะ และ นางพรพรรณ

หลังจากที่นางพอปริโพเสียชีวิต นายทองดีได้ย้ายมาอยู่ที่ใจแผ่นดิน และได้เข้าร่วมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ 4 ปี บริเวณห้วยแม่ประโดน อย่างไรก็ตามจากการขอร้องของแม่ให้ถอนตัวออกจากกลุ่มสหชาวมินิสต์ นายทองดีจึงทำตามโดยกลับมาอยู่ที่ใจแผ่นดินอีกครั้ง และแต่งงานกับนางยาพู ในช่วงปี 2520 นายทองดีได้หนีการปราบปรามคอมมิวนิสต์ โดยย้ายไปอยู่ฝั่งชายแดนพม่า ประมาณ 6 ปี ในช่วง 6 ปีในฝั่งพม่าก็มีเมียเพิ่มอีก 2 คน คือ นางนอแต่โพและนางนอกะแอ ซึ่งเป็นพี่น้องกับนางยาพู และได้ให้กำเนิดลูก 5 คน ในฝั่งชายแดนพม่า หลังจากเหตุการณ์สงบ ทั้งหมดได้ย้ายกลับมาชายแดนฝั่งไทย มาอยู่ที่ห้วยตะคุแลหล่อ มาอาศัยอยู่ใกล้กับนายจั่ว จีบัง จนกระทั่งในปี 2539 ได้ถูกอพยพมาอยู่ที่หมู่บ้านบางกลอย

พ่อเป็นครึ่งไทยครึ่งกะเหรี่ยง เกิดที่เขาดอกไม้ แล้วขึ้นมาอยู่ที่ใจแผ่นดินตั้งแต่ยังไม่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 [...] แม่เกิดที่ลำภาชี แล้วมาเจอกันที่ใจแผ่นดิน จริง ๆ ก็อยู่คนละจังหวัด พ่ออยู่เพชรบุรี แม่อยู่ราชบุรี [...] ทางแม่ปะจันเรียกว่า “ห้วยยาง”

ผมเกิดที่แม่น้ำลำภาชี เกิดที่สวนทุเรียนของแม่
ญาติพี่น้องที่พระกามีเยอะแยะ รู้จักกันหมด ที่ห้วยน้ำหนักก็มี
ที่ชายแดนฝั่งพม่าก็มี [...] อยากไปไหม ถ้าอยากไปจะชวนไป
ลูกหลานเยอะเลย ไม่ต้องเสียตังค์ ไปพักบ้านพี่ชายหนึ่งวันแล้ว
เดินลงไปที่แม่น้ำตะนาวศรี ใช้เวลาครึ่งวันถ้าเดินเร็ว ๆ [...] ที่
พี่ชายไปอยู่ [...]
ที่เขาไปเผาบ้าน เผาข้าวพี่ชาย (จอบูลู้) แก่ต้องกินหน่อไม้แทน
ข้าว แก่ย้ายมาอยู่ที่นี่ ก็อยู่ไม่ได้ สุดท้ายก็ย้ายไปอยู่ฝั่งพม่า อยู่
ข้างบนบ้านก็โดนเผา ตอนที่อุทยานไปเผาบ้าน ข้าวของพี่ชายนี่
เสียหายมากกว่าคนอื่นเลย ยุ่งข้าวขนาดกว้าง 7 คอก นี่หายไป
หมดเลย ก็เลยย้ายไปฝั่งพม่าเลย แถวห้วยเปราะ [...]
ตอนนี้
พี่ชายนี้อายุน่าจะใกล้ 90 ปีแล้ว

นายทองดี ชายา, วันที่ 19 สิงหาคม 2560

นายทองดี ชายา อายุ 70 ปี

นายจอช้อ แครจี

นายจอช้อ แครจี เกิดที่บริเวณห้วยทิโพเประอะ(ห้วยส้ม) พ่อแม่ได้เล่าว่าเกิดหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) ได้ 2 ปี (พ.ศ. 2490) ห้วยทิโพเประอะนับเป็นห้วยที่สำคัญเพราะมีน้ำไหลเกือบตลอดทั้งปี และมีกะเหรี่ยงจำนวนมากอาศัยอยู่ที่บริเวณนั้น พื้นที่นี้เป็นส่วนหนึ่งของใจแผ่นดิน จากนั้นพอนายจอช้อได้อายุประมาณ 30 ปี จึงย้ายมาอยู่ที่ห้วยกาแม่ ซึ่งได้พบรักและแต่งงานกับนางซอแล (หลานนายพ้อลือก) ซึ่งเกิดที่ห้วยทิล้อมี (ห้วยเหม็น) ก่อนที่จะย้ายมาอยู่ที่ห้วยกาแม่นายจอช้อและนางซอแลได้อาศัยอยู่ที่ห้วยกาแม่เป็นเวลา 7 ปี และเขาทั้งสองได้ให้กำเนิดลูกสามคนที่ห้วยแห่งนี้ ลูกคนแรกชื่อนายพอคริแซว แครจี ปัจจุบันเป็นเจ้าของที่อุทยานแห่งชาติ ปฏิบัติงานที่เขตน้ำตกपालะอู คนที่สองชื่อนายประพันธ์ แครจี คนที่สามชื่อนางปริยานุช แครจี ปัจจุบันทั้งสองอาศัยอยู่ที่บ้านบางกลอย

หลังจากอาศัยอยู่ที่ห้วยกาแม่เป็นเวลา 7 ปี พวกเขาได้ย้ายลงมาอยู่ที่ห้วยกาแม่สิประมาณ 2 ปี และห้วยลิโค้ก้วยประมาณ 3 ปี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเขตบ้านบางกลอยบน หลังจากนั้นได้ย้ายมาอยู่ที่ ห้วยลิมือคูประมาณ 2 ปี และได้ให้กำเนิดบุตรคนสุดท้ายคือ นางจิตสิณี แครจี จากนั้นพวกเขาทั้งหมดคนได้ตัดสินใจย้ายมาอยู่ที่ห้วยวังยาว ซึ่งอาศัยอยู่ได้ประมาณ 4 ปี และในปี พ.ศ. 2539 พวกเขาก็ได้อพยพมาอยู่ที่หมู่บ้านบางกลอยในปัจจุบัน

*ทวดชี่ พ้อแครจีกับพ้อแค้ท้อ ย่าช้อพ้อโย้ พ่อชื่อนายบี [...]
พ้อแครจีกับพ้อแค้ท้อ เป็นรุ่นเดียวกับพ้อลือก [...] เราย้ายลงมา
จากใจแผ่นดิน มาที่ห้วยกาแม่ ห้วยลิมือคู ที่บางกลอยบน*

นายจอช้อ แครจี

นายจ้อช้อ แครจี อายุ 70 ปี

นางตะลุยกว่านุ

นางตะลุยกเป็นบุตรของนายเมวและนางน้อแก มีพี่น้องทั้งหมด 6 คน ได้แก่ นายระบอ นายจอกเอะเปะ นางอิแอมมี นางพอจ้อมมี นางพอเปี้ยว และนางตะลุยก

นางตะลุยกเกิดที่ห้วยล่อค้อลี จนกระทั่งอายุได้ 30 ปี ได้แต่งงานกับนายย้อที่ห้วยต่อเฉาะแก้วหล่อ ครอบครัวนางตะลุยกได้อาศัยหมุนเวียนไปมาอยู่บริเวณห้วยตานีอี ห้วยกู่ว่าหล่อ ห้วยต่อเฉาะแก้วหล่อและห้วยพิกนิ โดยนางตะลุยกได้ให้กำเนิดบุตรตามห้วยต่าง ๆ ดังนี้ คนแรกคือนางนอเฮาะ กว่านุ ที่ห้วยกู่ว่าหล่อ คนที่สองคือนายสุนีย์ กว่านุ ที่ห้วยเฮาะทาคิ คนที่สามคือนางนอพิมุ กว่านุ ที่ห้วยกู่ว่าหล่อ คนที่สี่คือนางรือคะ กว่านุ ที่ห้วยกู่ว่าหล่อ คนที่ห้าคือนายดำ กว่านุ ที่ห้วยกู่ว่าหล่อ คนที่หกคือนางนอพิแปละ กว่านุ ที่ห้วยกู่ว่าหล่อ คนที่เจ็ดคือนางเจเต็มมี กว่านุ ที่ห้วยตานีอี คนที่แปดคือนายตากินู กว่านุ ที่ห้วยกู่ว่าหล่อ และคนสุดท้ายคือนางเจเต็มมี กว่านุ ที่ห้วยกู่ว่าหล่อ ในช่วงที่อาศัยอยู่ในป่าดั้งเดิมนั้น พวกเขาจะล่องแพลงมาที่ตัวเมืองแก่งกระจานทุกปี เพื่อมาซื้อของใช้ เช่น ยา เกลือ มีด รองเท้า และเสื้อผ้า โดยจะเอาพริกที่ปลูกไว้มาขายด้วย พอตอนขากลับก็จะเดินเท้ากลับขึ้นไปอยู่ที่ห้วยที่อยู่อาศัยใช้เวลาประมาณ 2 วัน

ห้วยสุดท้ายที่อยู่คือห้วยพิกนิ กิ่งอยู่อาศัยประมาณ 5 ปี หลังจากนั้นก็ถูกย้ายลงมาที่หมู่บ้านบางกลอยปัจจุบัน ในขณะที่นั้นบุตรที่อาศัยและถูกย้ายลงมาพร้อมกันได้แก่ นางเจเต็มมี นายตากินูและนางเจเต็มมี ส่วนนายย้อนั้นได้เสียชีวิตขณะที่นายตากินูอายุได้ 4-5 ขวบ

นางตะลุยกว่าบู
(เสียชีวิต ปี 2561 อายุ 80 กว่าปี³)

---

³ กะเหรี่ยงที่เกิดที่บางกลอยบนและใจแผ่นดินเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่และผู้อาวุโส ไม่สามารถจำอายุที่ชัดเจนของตนเองได้ว่าอายุเท่าไร โดยอายุพวกเขาจะสัมพันธ์กับระบบไทรหมุนเวียนแต่ละปี โดยเทียบกับปีที่ทำไร่ โดยปกติพวกเขาทำไร่ข้าวปีละครั้ง นอกจากนี้เขามักจะอ้างปีเกิดโดยเทียบเคียงกับเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตามการที่พวกเขาเกิดในป่า โดยไม่มีการจดบันทึกหรือเอกสารใบเกิด จึงเป็นการยากที่จะชี้ชัดว่าพวกเขาเกิดปีไหน แต่ในปัจจุบันเด็กที่เกิดที่หมู่บ้านจะได้รับใบเกิดจากทางอำเภอทุกคน

ชาวบ้านบางกลอย

ประชากรบ้านบางกลอย สํารวจปี 2560

ช่วงอายุของชาวบ้านบางกลอย	เปอร์เซ็นต์
อายุมากกว่า 60 ปี	2.6
41-60 ปี	13.3
26-40 ปี	19
16-25 ปี	17.2
0-15 ปี	47.9

จะเห็นได้ว่าเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด

ตำแหน่งและสภาพที่ตั้ง

ตำบลห้วยแม่เพรียงนั้นแยกตัวมาจากตำบลสองพี่น้องตามประกาศกระทรวงมหาดไทย วันที่ 16 สิงหาคม 2536 โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมด 753,438 ไร่ พื้นที่การเกษตร 6,627 ไร่ มี 3 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 4-6) เป็นพื้นที่จัดสรรโครงการพระราชดำริ จำนวนประชากรในเขต อบต. 2,994 คน และจำนวนหลังคาเรือน 779 หลังคาเรือน⁴

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากร	ร้อยละ	จำนวนครัวเรือน
1	บ้านบางกลอย	542	14.20	105
2	บ้านโป่งลึก	423	11.10	77
3	บ้านพุไทร	796	20.90	237
4	บ้านหนองน้ำดำ	667	17.50	213
5	บ้านด่านโจ	610	16.00	217
6	บ้านห้วยไผ่	776	20.30	305
รวมทั้งหมด		3,814	100	1,154

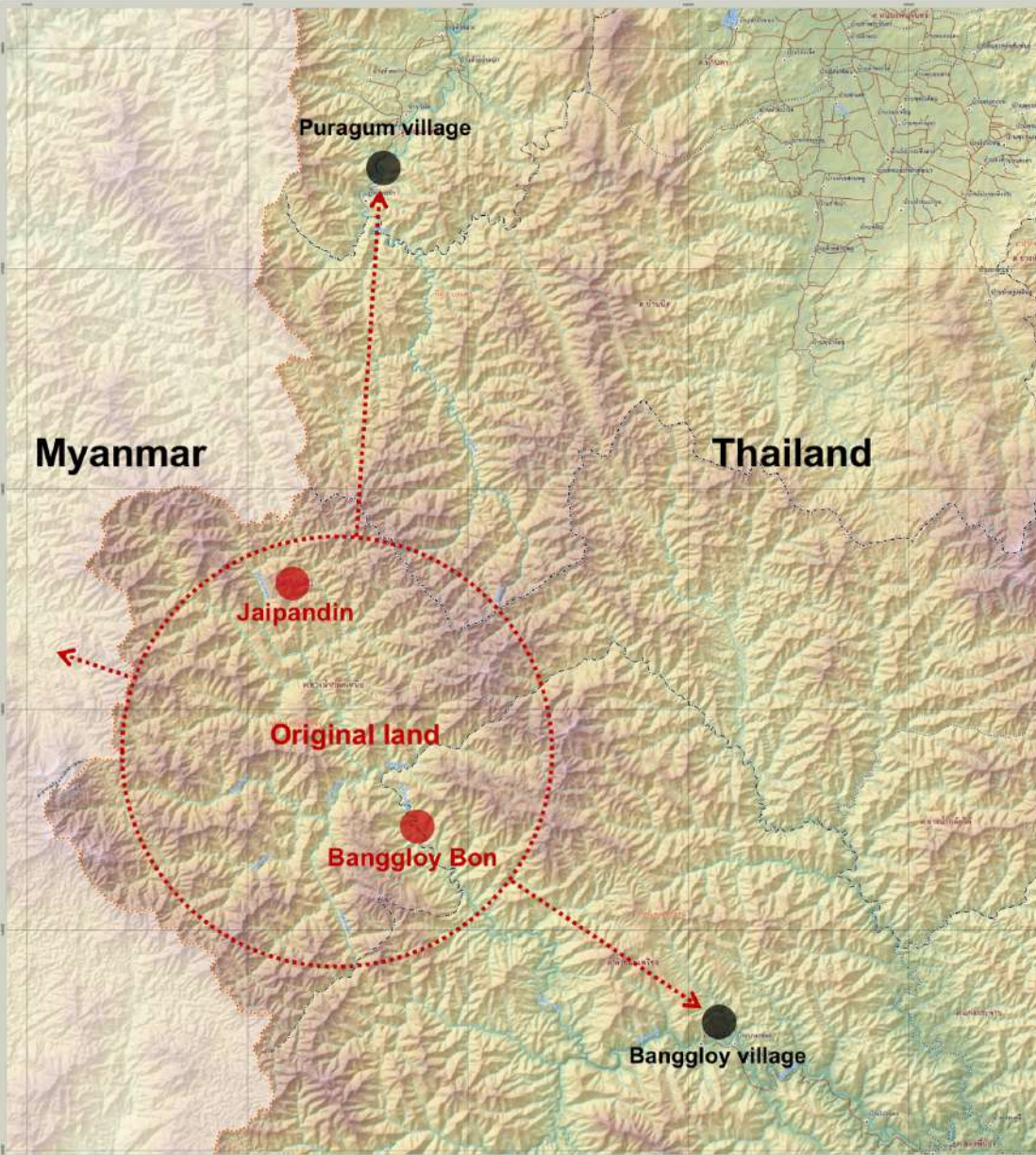
แหล่งข้อมูล - ข้อมูลหมู่ 1 สํารวจโดยผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปี 2560

ข้อมูลหมู่ 2 สํารวจโดยมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2556

ข้อมูลหมู่ 3, 4, 5, 6 สํารวจโดยสำนักทะเบียนราษฎร อำเภอแก่งกระจาน วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556

หมู่บ้านบางกลอยเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองที่ พ.ศ. 2457 ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ต.ห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ห่างจากที่ว่าการอำเภอแก่งกระจานประมาณ 54 กิโลเมตร

⁴ ข้อมูลโดย องค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยแม่เพรียง ปี 2555

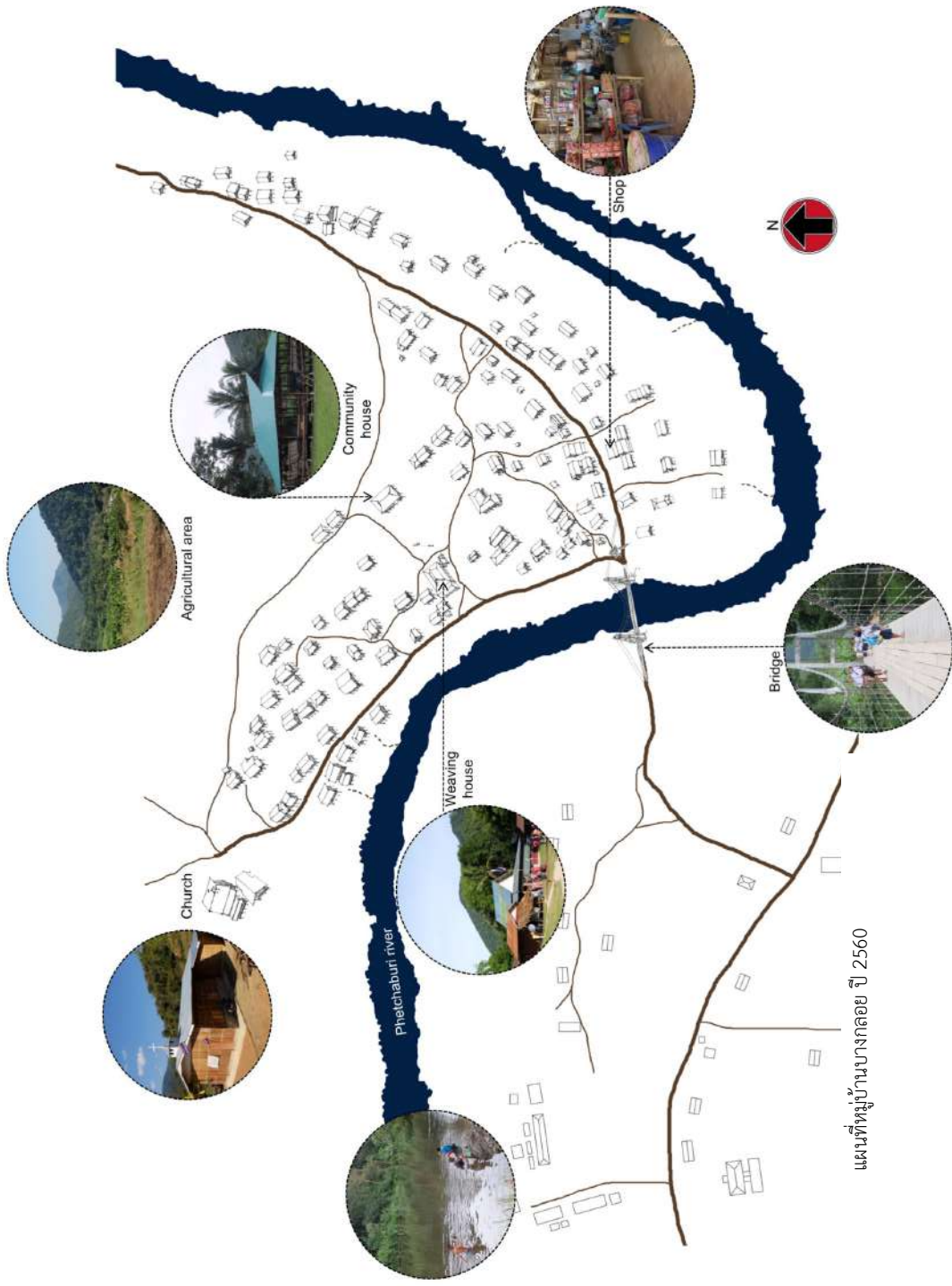

หมายเหตุ: 1:50,000 SCALE
 1:50,000 SCALE
 1:50,000 SCALE
 1:50,000 SCALE

ข้อมูลเบื้องต้น
 ข้อมูลแผนที่
 ข้อมูลภูมิประเทศ
 ข้อมูลประชากร

แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่ดั้งเดิม : ใจแผ่นดินและบางกอลบอน
 แผนที่โดยมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนภาคเหนือ

แผนที่หมู่บ้านบางกลอย ปี 2560

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านบางกลอย

บ้านบางกลอย เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง “สกอร์” (ปกากะญอ) ซึ่งอยู่เหนือสุดของตำบล เดิมตั้งอยู่กับแม่น้ำบางกลอย มีชื่อเรียกทางภาษากะเหรี่ยง “สกอร์” (ปกากะญอ) ว่า “คลี่หละ” (Kleh looj) แปลเป็นภาษาไทยว่า “ห้วยบางกลอย” เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีเถาวัลย์จำนวนมากซึ่งเป็นสาขาของต้นแม่น้ำเพชร ชาวบ้านจะประกอบอาชีพทำไร่ ปักผ้า ทอผ้าและรับจ้างทั่วไป มีรายได้ไม่แน่นอน

พื้นที่ดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงบางกลอยแบ่งออกเป็นสองพื้นที่คือ บางกลอยบนและใจแผ่นดิน **พื้นที่แรกคือบางกลอยบน** ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านบางกลอยบน ไม่ปรากฏหลักฐานบันทึกทางเอกสารที่แน่ชัด เนื่องจากเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในป่าลึก ดังนั้นประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านจึงถูกบันทึกอยู่ในตัวของผู้เฒ่าอาวุโสของหมู่บ้านที่เคยอาศัยอยู่ดั้งเดิมที่บางกลอยบน ถ่ายทอดเรื่องราว เล่าต่อกันสู่รุ่นต่อรุ่น ปากต่อปาก ไม่ปรากฏการจดบันทึกใด ๆ ก่อนจะอพยพลงมาอยู่ที่บางกลอยล่างหรือที่เราเรียกติดปากในปัจจุบันว่า “บางกลอย” ซึ่งเป็นการเรียกรวมทั้งบางกลอยบนและบางกลอยล่าง ดังนั้นที่มาของประวัติชุมชนจึงมาจากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน โดยผู้เขียนขอสรุปคำบอกเล่าของนายจ้อจ้อ แครจี้ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2556 โดยมีนายพอลละจี รักจงเจริญ(บิลลี่) เป็นผู้ช่วยแปล

ในอดีต นานมาแล้วในสมัยที่มีสงครามระหว่างไทยกับพม่า กะเหรี่ยงได้อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่าได้รับผลกระทบจากภัยสงคราม ถูกขับไล่และฆ่าโดยพม่า พวกเขาต้องหลบอยู่ตามถ้ำและซ่อนตัวอยู่ในป่า บนภูเขา พวกเขาต้องสูญเสียบ้านและที่ดินทำกิน หลายคนตายและที่เหลือมีชีวิตรอดด้วยการกินหัวกลอยและผักอื่น ๆ ในป่าเป็นอาหาร แต่มีเรื่องลึกลับอยู่ว่า มีกะเหรี่ยงที่หนีภัยสงครามในคราวนั้น ได้ไปพบหัวกลอยขนาดเท่าสามคนโอบ หลังจากที่เขาได้กินหัวกลอยนั้นแล้ว

ปรากฏว่าเขาหายตัวได้ ไม่มีใครมองเห็นเขาได้และเขาได้หนีรอดชีวิตจากสายตาของพวกทหารพม่า เรื่องนี้จึงเป็นตำนานที่เล่าขานต่อ ๆ กันมาในหมู่กะเหรี่ยงบางกลอยบนและใจแผ่นดิน หลังจากที่ยุทธการสงบลง พวกเขาได้เริ่มชีวิตอย่างสงบสุข โดยอาศัยอยู่ที่ต้นของแม่น้ำบางกลอยและแม่น้ำเพชรบุรี ใกล้กับชายแดนไทย-พม่า

เหตุการณ์นี้ถูกเล่าส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน นี่เป็นสาเหตุที่ชาวบ้านเรียกพื้นที่เหล่านั้นว่าบางกลอย แต่มีข้อสังเกตบางประการคือ คำว่า “**บังกลอย**” ซึ่งน่าจะตรงกับเหตุการณ์ที่ว่าการกินกลอยแล้วหายตัวได้เพราะคำว่า “บัง” แปลว่า ทำให้ไม่เห็น ขณะที่คำว่า “**บางกลอย**” อาจจะมาจากที่คนกะเหรี่ยงพูดภาษาไทยไม่ชัดจึงเป็นเหตุให้การพูดหรือเขียนเพี้ยนไปจาก “บังกลอย” เป็น “บางกลอย” ก็เป็นไปได้หรือมาจากอีกประเด็นคือ **บางกลอย** ที่แปลว่า สถานที่ที่มีห้วยกลอย ซึ่งมีความเป็นไปได้ทั้งสองประเด็น

พื้นที่อีกแห่งคือใจแผ่นดิน แต่ว่าชาวบ้านบางกลอยนิยมเรียกว่า “**ก้อจ้อค**” ในภาษากะเหรี่ยง ซึ่งหมายถึงห้วยภูเขาหรือบ่อนยอดภูเขา ส่วนคำว่า “ใจแผ่นดิน” นั้นถูกเรียกเริ่มแรกโดยคนไทยซึ่งหลงทางในป่าเมื่อนานมาแล้ว จากคำบอกเล่าของนายทองดี ชายา เขาได้เล่าถึงเหตุการณ์นั้นว่า

เมื่อก่อนนี้ มีกลุ่มคนไทยจะขึ้นไปที “ก้อจ้อค” แล้วหลงทางมา เจอตาทวด ตาทวดเลยพามาอน มากินข้าวที่บ้าน คนไทยกลุ่มนี้เรียกที่ตาทวดอยู่ว่า “ใจแผ่นดิน” ตาทวดไม่ได้ตั้ง คนไทยที่ขึ้นไปเป็นคนตั้ง (...) ตาทวดเพื่อลือแล้วว่า กลุ่มคนไทยให้ที่นี้เป็นตรงกลางของแผ่นดิน แล้วก็บอกตาทวดว่าที่นี้อยู่ได้ ส่วน “ก้อจ้อค” แปลว่าห้วยภูเขา แล้วกลุ่มคนไทยก็เขียนบันทึกส่งราชการ ในสมัย ร.5 ส่วนปู่โคอี อยู่คนละที่ แต่ใกล้ ๆ กัน ปู่โคอีอยู่ห้วยลิมือค แต่ก็ได้ลูกได้เมียเป็นญาติกัน

นายทองดี ชายา, 21 กันยายน 2559

นอกจากนี้ประกอบกับลักษณะทางสภาพภูมิศาสตร์ซึ่งมีเป็นลักษณะเขาสูงและที่ยอดเขามีหลุมลึก ที่แม้แต่โยนหินไปก็ไม่ได้ยินเสียงหินกระทบกับพื้นหลุม ชาวกะเหรี่ยงจึงเรียกว่า “ก้อจ้อลอปโถ้” แปลว่า “หลุมบนยอดเขา” ซึ่งทั้งสองชื่อนี้สามารถใช้เรียกดินแดนในแถบนั้นได้ อย่างไรก็ตามทางทีมสำรวจไม่ได้บันทึกและเรียกชื่อสถานที่แห่งนั้นเป็นภาษากะเหรี่ยง แต่กลับใช้ชื่อเรียกว่าที่เป็นภาษาไทยว่า “ใจแผ่นดิน” ตามลักษณะภูมิประเทศ

หลังจากเหตุการณ์นั้น คำว่า “ใจแผ่นดิน” ได้ถูกใช้เรียกพื้นที่ดินแดนนั้นเรื่อยมา แต่ชาวกะเหรี่ยงด้วยกันเองนั้นจะเรียกว่า “ก้อจ้อลคุ” ส่วนคำว่า “ใจแผ่นดิน” นั้นเป็นภาษาไทยซึ่งจะใช้บอกกล่าวให้ชาวไทยพื้นล่างรับรู้มากกว่า ซึ่งสามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ง่ายกว่าภาษากะเหรี่ยง

เรื่องราวเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดปากต่อปากเป็นตำนานสู่ลูกหลานเรื่อยมา จากนายพะลือ สุนายก้อจ่า (ลูก) สุนานอนนุ่ยพ้อ (เหลน) สุนายทองดี (โหลน) อย่างไรก็ตาม เรื่องราวเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเล่าที่ส่งต่อเฉพาะลูกหลานนายพะลือเท่านั้น แต่ต่างเป็นที่รับรู้กันดีในกลุ่มกะเหรี่ยงปกากะญอที่อาศัยอยู่ที่บางกลอยบนและใจแผ่นดิน

อย่างไรก็ตามความเป็นมาของกะเหรี่ยงบางกลอยยังต้องการ การค้นหา และการบันทึกที่มากกว่านี้ เพื่อยืนยันต่อรัฐถึงรากเหง้าความเป็นมาของชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในป่าแก่งกระจานมาอย่างยาวนาน ดังนั้น การทำการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและควรจัดทำอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐและชาวบ้าน เพื่อเข้าใจถึงสภาพความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชุมชนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เห็นภาพแนวทางการพัฒนาได้

หลังจากการผลักดันของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและทหารในปี 2554 กะเหรี่ยงบางกลอยและใจแผ่นดินได้อพยพแยกออกเป็นสามกลุ่ม กลุ่มแรกอพยพข้ามไปอยู่ฝั่งชายแดนพม่า กลุ่มที่สองอพยพไปอยู่ที่หมู่บ้านพระกำแพง ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี กลุ่มที่สามอพยพมาอยู่ที่หมู่บ้านบางกลอยปัจจุบัน

สัมภาษณ์นายจ้อ อ้อ แครจี โดยนายพอลละจี รักจงเจริญ และผู้เขียน ในปี 2556 ที่บ้านนายบุญชู พุกาด

“จุดเริ่มต้นของการทำลายป่าไม้เกิดจาก
การให้สัมปทานป่าไม้ของรัฐ
เมื่อ 40 ปีที่แล้ว”

ผู้นำกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน

สิทธิในที่ดินและป่า

รัฐบาลมีนโยบายที่จะพยายามเพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทุกปี ขณะที่จำนวนของชนเผ่าพื้นเมืองจำนวนมากยังอาศัยอยู่ในป่าและที่สูง ขณะเดียวกันพื้นที่เหล่านั้นก็ถูกประกาศให้อยู่ภายใต้การดูแลและควบคุมโดยกรมป่าไม้ สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจึงกลายเป็นประเด็นร้อนระหว่างรัฐกับชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รัฐได้ออกมาตรการทางกฎหมายหลายฉบับเพื่อปกป้องและอนุรักษ์พื้นที่ป่า แต่นั่นอาจหมายความว่าชาวบ้านมีความกังวลในกฎระเบียบข้อบังคับ ซึ่งขัดแย้งกับความเป็นอยู่ของคนที่อยู่ในป่า โดยเฉพาะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมจึงเผชิญกับความท้าทายภายใต้กฎระเบียบอุทยาน โดยรัฐได้พยายามควบคุมพื้นที่ป่าและขอคืนพื้นที่ป่า อีกมุมหนึ่งก็มีชุมชนจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายนี้ โดยเฉพาะคนจนและชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิม พวกเขาเหล่านั้นอาจจะต้องถูกอพยพออกจากพื้นที่ป่าที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังต้องเผชิญกับอคติที่มีเกี่ยวกับชุมชนบนพื้นที่สูงและชุมชนในป่า ที่ถูกมองว่าเป็นผู้ทำลายป่า แต่ก็มีปฏิเสธไม่ได้ว่าพวกเขาอาศัยอยู่ในป่าโดยปราศจากเอกสารสิทธิใด ๆ ครอบครอง ซึ่งต่างจากคนเมือง พวกเขามักถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้เพราะเนื่องจากการทำไร่ข้าวหรือปลูกพืชโดยไม่ได้รับการอนุญาตจากเจ้าหน้าที่และถูกกล่าวหาว่าทำลายป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ตัวอย่างเช่น กะเหรี่ยงทำไร่หมุนเวียนมักถูกมองว่าเป็นการทำไร่เลื่อนลอย และเป็นผู้ที่ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศจากการเผาไร่ แม้ว่าการทำไร่หมุนเวียนจะเป็นที่รู้จักแพร่หลายในแวดวงวิชาการมาหลายทศวรรษว่าเป็นการทำเกษตรที่สัมพันธ์และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของผู้คนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเขตร้อนชื้นแต่นั้นก็ไม่ได้หมายความว่ารัฐบาลจะเห็นดีเห็นงามด้วยในการส่งเสริมให้ชาวบ้านทำรูปแบบการเกษตรประเภทนี้ ในทางกลับกัน รัฐได้จำกัดพื้นที่ทำการเกษตรของพวกเขาหรือไม่ก็ผลักดันให้ออกจากพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิในการครอบครองพื้นที่นั้น ๆ

นายไพรัช รักลงเจริญ กำลังปลูกลูกข้าวไร่ ในปี 2560

เมื่อก่อนเราทำในที่ปุ๋ ย่า ตา ยาย ปีนี้เรา
ทำแปลงนี้ ปีหน้าทำแปลงโน้น นี่คือไร่
หมุนเวียน แต่ถ้าเราไปทำในป่า [ไม่ใช่ที่ดิน
ของตัวเอง] นั่นคือไร่เลื่อนลอย ไม่ใช่ไร่
ตัวเอง ไร่เลื่อนลอยจะไปทำที่ไหนก็ได้ แต่
เราทำในที่ดินของเราเอง ไร่หมุนเวียนเป็น
ไร่ที่ ปุ๋ ย่า ตา ยาย ถาง แล้วเราก็ไปทำ วน
หมุน ๆ กันไป แต่ตอนนี้ต้นไม้ขนาดนี้แล้ว
ใหญ่เหมือนกัน ตอนนีที่บางกลอยบน
ทั้งหมดต้นไม้ใหญ่ก็ขนาดนี้แล้ว ตอนนีถ้า
ไปทำไร่หมุนเวียนก็ต้องไปฟันไร่ซาก

นายรณชัย ลาเดาะ, 6 กันยายน 2559

[...] ที่นี้ [หมู่บ้านปัจจุบัน] ข้าวปลูกไปก็
ไม่ได้กิน ปลูกมาสามปี ไม่ได้กินสักปี ดินไม่
ดี น้ำไม่มี [...]

นายสมบัติ ชายา, 20 สิงหาคม 2559

ภาพเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่การเกษตรของหมู่บ้านบางกลอยระหว่างปี 2556 (ภาพบน)
กับ 2559 (ภาพล่าง)

การขาดแคลนที่ดินและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอยู่อาศัย

จากการที่ชาวบ้านบางกลอยได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งในด้านจิตวิญญาณ ภายภาพ และทางเศรษฐกิจสังคม จากนโยบายการย้ายชุมชนออกจากพื้นที่ดั้งเดิม (บางกลอยบนและใจแผ่นดิน) การบังคับโยกย้ายชาวบ้านสู่พื้นที่ ที่จัดไว้ให้ นั้น ได้ทำลายความสามารถในการช่วยเหลือตนเองซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสังคมและวัฒนธรรม ขณะที่แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนของอุทยานแห่งชาตินั้นไม่ได้ผนวกรวมวิถีชีวิต เศรษฐกิจและมรดกทางวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงหรือมีก็น้อยมาก เพราะภารกิจหลักของอุทยานแห่งชาติมุ่งไปที่การอนุรักษ์และปกป้องป่า สัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ

อาจจะปฏิเสธไม่ได้ว่า การขาดแคลนพื้นที่อยู่อาศัยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่และซึ่งทำลายประเพณีแบบดั้งเดิมรวมถึงวัฒนธรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เราพบว่าชาวบ้านมากกว่าครึ่งที่ไม่มีที่ดินทำกินและมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีที่ดิน แต่ก็น้อยเกินไปที่จะทำการเกษตรแบบดั้งเดิม ขณะที่จุดแข็งของการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมนั้นคือความหลากหลายของพืชพรรณและวิธีการที่สอดคล้องกับธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศ ผลกระทบของการจำกัดพื้นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินจึงกลายเป็นการจำกัดและกำจัดการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่และความมั่นคงทางอาหารไปโดยปริยาย

“อุทยานอยู่นี่ ปกาเกอญอไม่ว่าหรือก อยู่ด้วยกันก็ได้ ขอให้มันที่
หนอย [...] อุทยานอยู่ที่ไม่ว่า อุทยานไม่อยู่ที่ไม่ว่า อยู่ด้วยกันก็
ได้ ถ้าอยู่ด้วยกันไม่ได้แล้วจะให้ปกาเกอญอไปอยู่ที่ไหน
ปกาเกอญอนี้มีหลายอย่างนะ ปกาเกอญอเขตพม่าก็มี
ปกาเกอญอเขตไทยก็มี แต่เรานี้ปกาเกอญอไทย อุทยานไม่ให้
อยู่นี้แล้วเราจะไปอยู่ที่ไหน [...] ปกาเกอญอไทยกับพม่า พูด
เหมือนกัน กินเหมือนกัน อยู่เหมือนกัน แต่ปกาเกอญอพมานี้
เป็นหนังสือ ส่วนปกาเกอญอไทยไม่เป็นหนังสือ
ถ้าปกาเกอญอคนไทยนี้ส่วนน้อย ไม่ใช่ส่วนใหญ่
แต่ถ้าปกาเกอญอพมานี้มีทหารด้วย แต่เรานี้ไม่มีอะไรเลย [...]
อันที่จริงพ่อเรามาเกิดที่เขาดอกไม้ ชื่ออุทยานแห่งชาติ นี้เราไม่
เคยได้ยินเลย ถ้าอุทยานนี้มาทีหลัง ปกาเกอญอนี้อยู่ตั้งแต่สมัย
โบราณแล้ว [...] ถ้ามีพื้นที่ทำกินนี้ ปกาเกอญอก็อยู่ได้แล้ว [...]
ถ้าจะให้ปกาเกอญอไปอยู่ข้างบน ปกาเกอญอก็อยู่ได้ หรือจะ
ให้ปกาเกอญอมาอยู่รวมกัน ปกาเกอญอก็อยู่ได้ แต่นี้อยู่
ชายแดนก็อยู่ไม่ได้ อยู่ข้างล่างข้างบนนี้ก็อยู่ไม่ได้เลย แล้วจะไป
อยู่ที่ไหนละ คิดไม่ออก [...]” นายทองดีเล่าความในใจ

“เคยไปกรุงเทพฯไหม?” ผู้เขียนถาม

“เคยไปตอนถวายพระพร” นายทองดีตอบ

“แล้วกรุงเทพฯอยู่ไหม?” ผู้เขียนถามต่อ

“ไม่น่าอยู่หรือก คนเยอะเกิน ไปไหนก็ไปไม่ได้ ไปไม่ถูกเลย ไม่
อยากอยู่หรือก [...] คนเยอะนี่พอยู่ได้ แต่เรากลัวน้ำท่วม” นาย
ทองดีตอบแล้วหัวเราะ

นายทองดี ชายา, 9 กันยายน 2559

ในปี 2550 องค์การสหประชาชาติได้ออก **ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง** (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples) (UN General Assembly, 2007) มีทั้งหมด 46 มาตรา ซึ่งผู้เขียนขอยก มาตราที่ 26, 27 และ 28 ซึ่งพูดถึงเรื่องที่ดิน ดินแดนและทรัพยากร ซึ่งรัฐหรืออุทยาน แห่งชาติควรตระหนัก ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้

มาตรา 26⁵

1. ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิในที่ดินและเขตแดนและทรัพยากรซึ่ง พวกเขาได้ครอบครอง เป็นเจ้าของตามประเพณีหรือจากการที่ เคยอยู่อาศัยหรือเคยได้รับมาก่อน
2. ชนเผ่าพื้นเมืองมีสิทธิเป็นเจ้าของ มีสิทธิใช้ พัฒนาและ ควบคุมที่ดิน เขตแดนและทรัพยากรที่พวกเขาเป็นเจ้าของด้วย เหตุผลจากการเป็นเจ้าของตามประเพณีหรือการครอบครอง ตามประเพณี หรือการใช้ตามประเพณีอื่น ๆ
3. รัฐจะต้องให้การยอมรับและการคุ้มครองในทางกฎหมายต่อ ที่ดิน เขตแดนและทรัพยากรเหล่านี้ การยอมรับดังกล่าวจะต้อง ถูกกระทำโดยการให้ความเคารพต่อประเพณี วัฒนธรรมและ ระบบการถือครองที่ดินของชนเผ่าพื้นเมือง

---

⁵ Article 26

1. Indigenous peoples have the right to the lands, territories and resources which they have traditionally owned, occupied or otherwise used or acquired.
2. Indigenous peoples have the right to own, use, develop and control the lands, territories and resources that they possess by reason of traditional ownership or other traditional occupation or use, as well as those which they have otherwise acquired.
3. States shall give legal recognition and protection to these lands, territories and resources. Such recognition shall be conducted with due respect to the customs, traditions and land tenure systems of the indigenous peoples concerned.

มาตรา 27⁶

รัฐต้องจัดตั้งและดำเนินการร่วมกับชนเผ่าพื้นเมืองที่เกี่ยวข้อง โดยกระบวนการที่เป็นธรรม อิสระ ยุติธรรม เปิดเผยและ โปร่งใส ให้การยอมรับกฎหมาย ธรรมเนียมปฏิบัติจารีต ประเพณี และระบบการถือครองที่ดินของชนเผ่าพื้นเมือง เพื่อ สร้างการยอมรับและพิจารณาถึงสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองที่ เกี่ยวข้องกับที่ดิน เขตแดนและทรัพยากร อย่างเหมาะสม รวมทั้งพื้นที่ที่ชนเผ่าพื้นเมืองเคยเป็นเจ้าของตามประเพณี หรือ เคยครอบครองหรือใช้มาก่อน ชนเผ่าพื้นเมืองควรมีสิทธิในการ เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้

จากมาตรา 26 และ 27 ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐควรปฏิบัติกับชนเผ่าพื้นเมืองเช่นไร ในทางกลับกัน ในสังคมไทย การละเมิดสิทธิชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมถูกทำจนกลายเป็น เรื่องปกติ รวมทั้งถูกละเลยในทางปฏิบัติในการสร้างความเท่าเทียม ซึ่งจะเห็นได้จากมติ คณะรัฐมนตรี ปี 2553 เรื่องแนวนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาว กะเหรี่ยง ที่แทบจะไม่ได้ถูกนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเลย และเจ้าหน้าที่รัฐเองก็ แทบจะไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร จนถึงทุกวันนี้ ผ่านมาเกือบจะ 10 ปีแล้ว แนวทาง ปฏิบัติแทบจะไม่มีควมคืบหน้าอะไรเลย ในขณะเดียวกัน การละเมิดสิทธิชุมชนเผ่า พื้นเมืองก็ยังคงมีให้เห็นอยู่เรื่อย ๆ

---

⁶ Article 27

States shall establish and implement, in conjunction with indigenous peoples concerned, a fair, independent, impartial, open and transparent process, giving due recognition to indigenous peoples' laws, traditions, customs and land tenure systems, to recognize and adjudicate the rights of indigenous peoples pertaining to their lands, territories and resources, including those which were traditionally owned or otherwise occupied or used. Indigenous peoples shall have the right to participate in this process.

ความกลัวหลังจากการหายไปของบิลลี

นายพอลเจี รักษงเจริญ หรือ บิลลี ผู้ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ช่วยเก็บข้อมูลในการทำโครงการนี้มาด้วยกันกับผู้เขียน ทั้งในการเก็บข้อมูลภาคสนามและประสานงานชาวบ้าน เพื่อทำการนำเสนอโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอยต่อ พอช. บิลลีเป็นผู้ที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญของหมู่บ้านและเป็นผู้นำการต่อต้านการย้ายอพยพชาวบ้านลงมาจากใจแผ่นดินและบางกลอยบน ส่วนนี้เองที่ทำให้เขากลายเป็นเป้าหมายต่อผู้ที่มีอิทธิพลในพื้นที่ บิลลีได้หายไปอย่างลึกลับในเดือนเมษายน 2557 ก่อนที่เขาจะต้องรับผิดชอบในการเสนอโครงการต่อ พอช. ในเดือนกรกฎาคม 2557

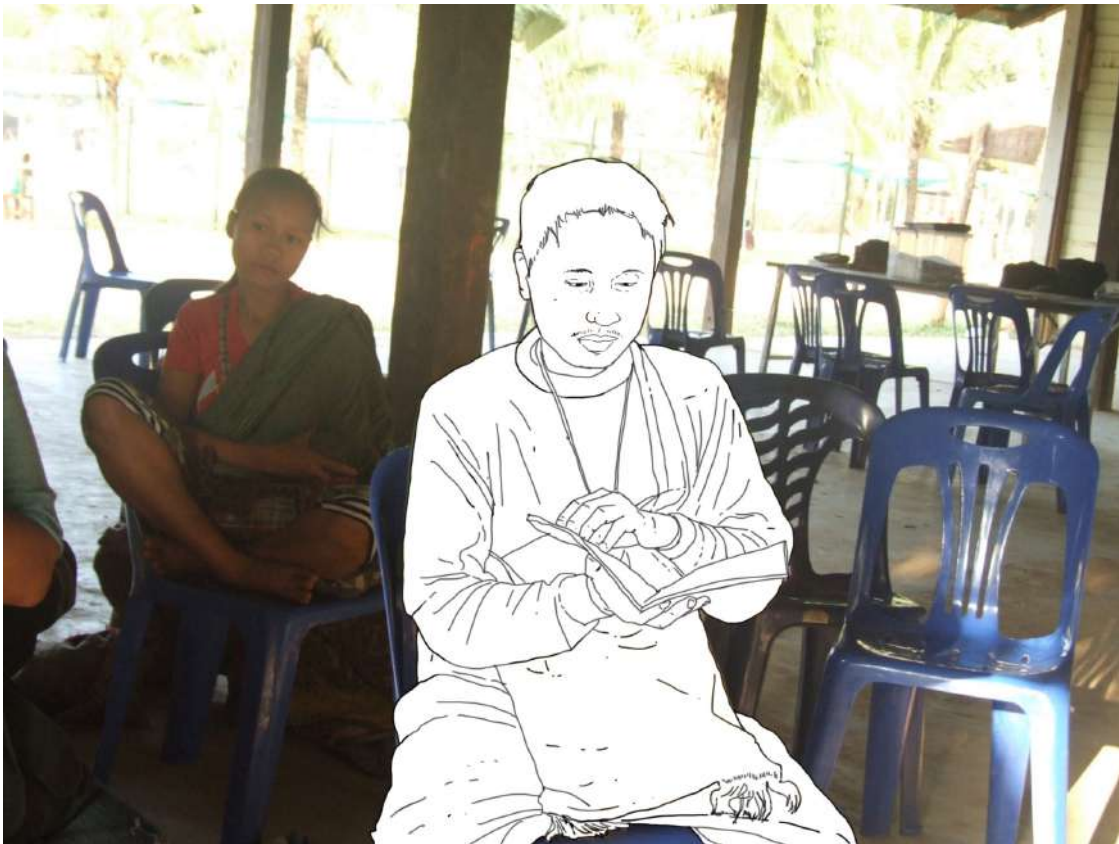
บิลลีได้ถือข้อมูลที่เกี่ยวกับการล่วงละเมิดสิทธิของเจ้าหน้าที่อุทยาน ที่ทำการเผาบ้านชาวบ้านบางกลอยบนและใจแผ่นดินในปี 2554 การหายไปของบิลลีได้ส่งผลให้ชาวบ้านไม่เชื่อใจเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อีกมุมหนึ่งชาวบ้านได้รู้สึกถึงความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยและความหวาดกลัว ทุกวันนี้เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการหายไปของบิลลีก็ยังไม่ได้ให้ความกระจ่างกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ชาวบ้านรวมทั้งญาติ พี่น้อง ภรรยาและลูกของบิลลี ก็ยังไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้

บิลลีระหว่างคุยกับปู่ไคอี่ มิมี

“เรื่องมันก็ผ่านไป 4 ปี แล้ว ถ้าเขายังมีชีวิตอยู่คงจะติดต่อมานานแล้วละ นี่คงไม่มีชีวิตแล้ว แต่อย่างน้อย ถ้าเสียชีวิตแล้วก็อยากเจอร่องรอย กระดุก จะได้ไปเก็บมาทำบุญ จะได้ไปอย่างสุขสบาย แต่ถ้าหายไปอย่างไรร่องรอยแบบนี้ มันเจ็บที่ใจยิ่งกว่าการเห็นคนตายไปต่อหน้านะ ถ้าวันหนึ่งเราได้เห็นหลักฐานร่องรอย ความเจ็บที่ใจเราก็อาจจะน้อยลงก็ได้ เราไม่ได้เกลียดคนที่ทำนะ แต่มันเจ็บใจอย่างไรไม่รู้ บอกไม่ถูก [...] ที่ยังตามเรื่องอยู่ก็เพราะว่าอยากให้ความยุติธรรมเกิดขึ้นกับคนจนบ้าง สิ่งที่เกิดขึ้นกับบิลลีก็ไม่อยากให้เกิดขึ้นอีก ในเมื่อมีกฎหมาย ก็อยากให้กฎหมายอย่างจริงจัง คนทำผิดก็ส่งไปดำเนินคดี ไม่ใช่ทำให้หายไปอย่างไรร่องรอย เราอยากให้ความยุติธรรมมีจริง”(Nattaya, 2018)

มีนอ - พิณนภา พุกษาพรรณ (ภรรยาของบิลลี)

นายพลละจี รักจงเจริญ หรือ บิลลี่ ขณะทำการประชุม จัดทำข้อมูลโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยใน
เดือนธันวาคม 2556

ความหวาดกลัวส่งผลต่อการอยู่อาศัยอย่างมาก รวมทั้งสิ่งที่ต้องเผชิญในอนาคต
อย่างน้อยพวกเขาก็กลัวการถูกจับกุมหรือการหายตัวไปแบบบิลลี่ แน่แน่นอนว่าสิ่งเหล่านี้
ส่งผลกระทบต่อโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

“ในอดีตเราไปล่าสัตว์ มันก็จริงนะ เราไปล่าแต่เราไม่ได้ไปขายให้กับใคร คือเราไปล่าได้ตัวหนึ่ง เราก็กแบ่งกับญาติพี่น้อง นี่มันเป็นวิถีชีวิตของกะเหรี่ยง...อีกอย่าง ถ้าครอบครัวหนึ่งทำไร่หมุนเวียน ครอบครัวไหนที่ได้ก็น้อย ไม่พอกินเราก็กแบ่งให้ คือมันเป็นวิถีชีวิตอยู่อย่างพอเพียงนะ ไม่ต้องฟุ่มเฟือย เราแค่อยากกลับไปอยู่ข้างบนใช้ชีวิตแบบเดิม”

นายพงษ์ศักดิ์ ต้นน้ำเพชร, 29 ธันวาคม 2559

บทบาทของแต่ละหน่วยงาน

หลายองค์กรและเครือข่ายพยายามเข้ามาช่วยชาวบ้านบางกลอยในการแก้ไขปัญหาในแนวทางที่ต่างกันไป เช่น เครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ มูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรม และอื่น ๆ เป็นต้น องค์กรเหล่านี้พยายามช่วยเหลือชาวบ้านเพื่อให้ได้รับสิทธิในการอยู่อาศัยในป่าและต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมในการขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่ดั้งเดิม โดยมุ่งไปที่สิทธิมนุษยชนของชนเผ่าพื้นเมืองเป็นหลัก

นอกจากนี้ยังมีมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ได้เข้ามาช่วยเรื่องของการเกษตรโดยเน้นเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกัน มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ได้เข้ามามีบทบาทในพื้นที่หลังจากที่มีการอพยพชาวบ้านออกมาจากแผ่นดินและบางกลอยบน ในปี 2554 อย่างไรก็ตาม บางโครงการของมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ได้ผลเป็นที่น่าผิดหวังต่อชาวบ้านบางกลอย เช่น โครงการนาขั้นบันไดที่เริ่มในปี 2556 ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากปัญหาคุณภาพดินและปัญหาขาดแคลนน้ำ จากนั้นมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชจำพวกกล้วย มะนาว ทุเรียน และอื่น ๆ ที่สามารถขึ้นและโตได้ดีในสภาพดินที่เป็นอยู่ขณะเดียวกันนั้น โครงการของมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ก็ได้ถูกวิจารณ์อย่างกว้างขวางโดยนักพัฒนาเอกชนว่า ทางมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ กำลังเดินมาผิดทาง เนื่องจากพืชที่สำคัญที่สุดของกะเหรี่ยงคือข้าว ชาวบ้านต้องขายพืชชนิดอื่นเพื่อให้ได้เงินมาซื้อข้าวสารกิน ซึ่งพืชที่ชาวบ้านขายเหล่านั้นก็ขึ้นอยู่กับกลไกตลาดและพ่อค้าคนกลาง ซึ่งแทนที่ชาวบ้านจะปลูกข้าวไว้กินเองได้โดยตรง จากการสำรวจ ปี 2559 มีครอบครัวที่ปลูกข้าวไม่ถึง 5 ครอบครัว นอกจากนี้มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ยังได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู ปลา กบ เป็นต้นด้วย อย่างไรก็ตาม แต่ก็ได้ผลลัพธ์ที่ยังไม่เท่าที่ควร ในทางตรงกันข้าม ในมุมมองที่ดีของมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ คือ ช่วยคานอำนาจระหว่างรัฐที่จะผลกระทบโดยตรงกับชาวบ้านและช่วยลดความตึงเครียด และความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานกับชาวบ้าน

นอกจากนี้ทางโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย ยังมีตัวแทนจาก พอช. มูลนิธิชุมชนไท มาทำหน้าที่ประสานโครงการและจัดให้ข้อมูลที่ถูกต้องต่อทั้งชาวบ้าน เจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรอื่น ๆ โดยทำงานใกล้ชิดกับชาวบ้านและให้คำแนะนำและวิธีการในการทำโครงการร่วมกัน ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่แต่ละองค์กรมีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกัน ไปซึ่งมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาชุมชน พวกเขาเข้าร่วมกับชุมชนเพื่อทำงานและวางแผน และปฏิบัติการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้เขียนเองพบว่า บางองค์กรยังมีความเห็นที่ไม่ตรงกันในเรื่องการพัฒนาชุมชนและเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะมีความคิดเห็นในเรื่องมุมมองของการพัฒนาชุมชนที่แตกต่างกัน

สรุปเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ปี	เหตุการณ์
2514	มีการแจกเหรียญขาวเขาเมื่อ พ.ศ. 2514 รัฐออกให้เมื่อ พ.ศ. 2512 นำโดย นายอำเภอ ถวัลย์ (ไม่ทราบนามสกุล)
2514 - 2524	มีการทำสัมปทานไม้
2518	มีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านครั้งแรกและคนแรกของบางกลอยคือ นายยง เจริญสุข (พ่อตาของผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน นายนิรันดร์ พงษ์เทพ) ซึ่งขึ้นกับ ต.สองพี่น้อง อ.ท่ายาง จ. เพชรบุรี
2524	ประกาศตั้งอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
2531	สำรวจบัญชีบุคคลในบ้าน ทรชช. โดยศูนย์ชาวเขากาญจนบุรี
2534	มีการทำบัตรประชาชนครั้งแรก ผู้ที่ได้รับบัตรไทยคนแรกคือนายนิรันดร์ พงษ์เทพ
2535	มียุทธการบางกลอยเกิดขึ้น (นรก 35 วัน ในป่าบางกลอย) ด้วยเพราะปัญหาหายาเสพติด ตาแนวเทือกเขาต้านตะวันตก มีเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนเสียชีวิตไป 5 นาย ทำให้เกิดการบริหารจัดการชาวบ้านใหม่เพื่อให้สะดวกต่อการดูแล ⁷
2538	มีการทำบัตรประชาชนชุดที่ 2 ผู้ที่ได้รับบัตรคือ 1. นายสมจิต กว่านุ (ศุภางค์กุล) 2. นายจอแจ รักจงเจริญ (พ่อนายพอลละจี รักจงเจริญ)

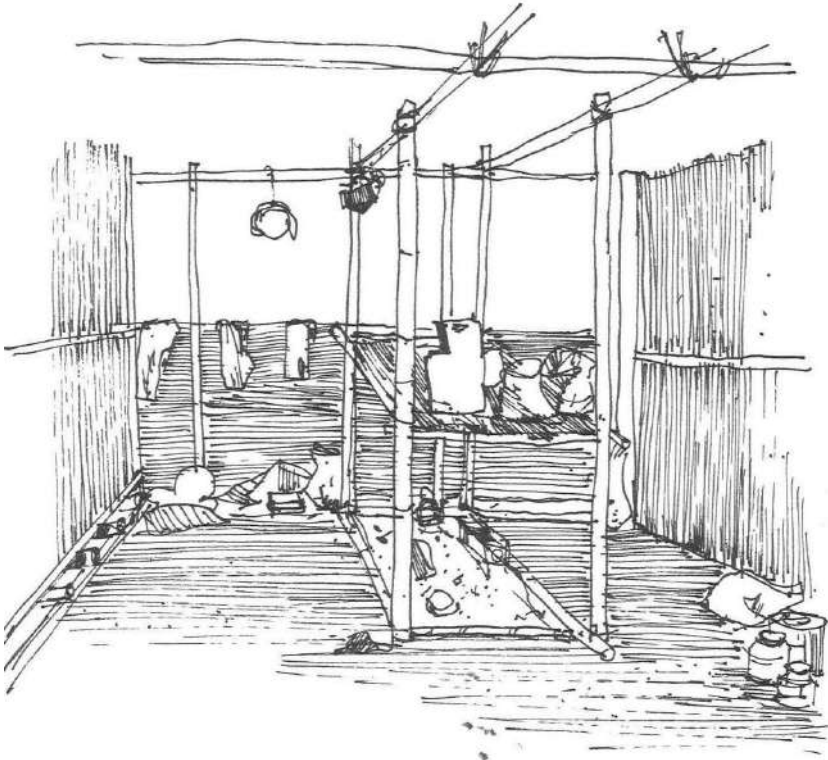
⁷ไทยรัฐ (2556). *ชวาทะทรง่างโปงลิกชีวิตใหม่ในโลกเก่า* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/column/pol/page1scoop/321351> (26 ธันวาคม 2556)

ปี	เหตุการณ์
2539	มีการอพยพโยกย้ายชาวบ้านลงมาอยู่ที่บางกลอยล่าง หมู่ที่ 1 และบ้านโป่งลึก หมู่ที่ 2 โดยมีการจัดสรรที่ดินทำกินให้และครอบครัวนายโคอี้เป็น 1 ใน 57 ครอบครัว 391 คน ที่ยินยอมลงมา หลังจากนั้นเพียงสามเดือน ครอบครัวนายโคอี้ก็กลับขึ้นไปอยู่ที่บางกลอยบนเช่นเดิม
2540	มีการเผาบ้าน นายสุนีย์ กว่าบูและนายหมี ต้นน้ำเพชร และเป็นการเผาบ้านชาวบ้านครั้งแรก
2546	นายนิรันดร์ พงษ์เทพ ลาออกจากผู้ใหญ่บ้าน และนายกระทง โชควิบูรณ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านบางกลอยคนต่อมา
2553	ผลักดันและขับไล่ชาวกะเหรี่ยงที่บริเวณใจแผ่นดินและบางกลอยบนอีก 12 จุด ⁸
2553	มติคณะรัฐมนตรี เรื่องแนวนโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง
2554	มีการเผาบ้าน ยุงข้าว ของชาวกะเหรี่ยง จำนวน 98 หลัง มีการยึดทรัพย์สินค้าชาวกะเหรี่ยง เช่น เคียว ขวานเงิน สร้อยลูกปัด กำไลข้อมือ บริเวณพระกำ (ใจแผ่นดิน) และบางกลอยบน ⁹
2554	ปฏิบัติการทหาร ผลักดันชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย-พม่า เฮลิคอปเตอร์ตก 1 ลำ และอีก 2 ลำ ในเวลาต่อมา สูญเสียเจ้าหน้าที่และนักข่าว รวม 17 คน
2555	ตัวแทนชาวบ้านแก่งกระจาน จ.เพชรบุรี จำนวนหนึ่งเข้ายื่นหนังสือกล่าวโทษหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน โดยนำเอกสารสำเนาภาพข่าวการรื้อ ทำลายและเผาบ้านเรือนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง
2555	มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ ประชุมแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามแนวพระราชดำริ
2557	นายพอละจี รักจงเจริญ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแม่เพรียง หายตัวไป
2557	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) อนุมัติงบประมาณ 4,095,000 บาท ในการซ่อมแซมและพัฒนาที่อยู่อาศัย จำนวน 91 หลังคาเรือน

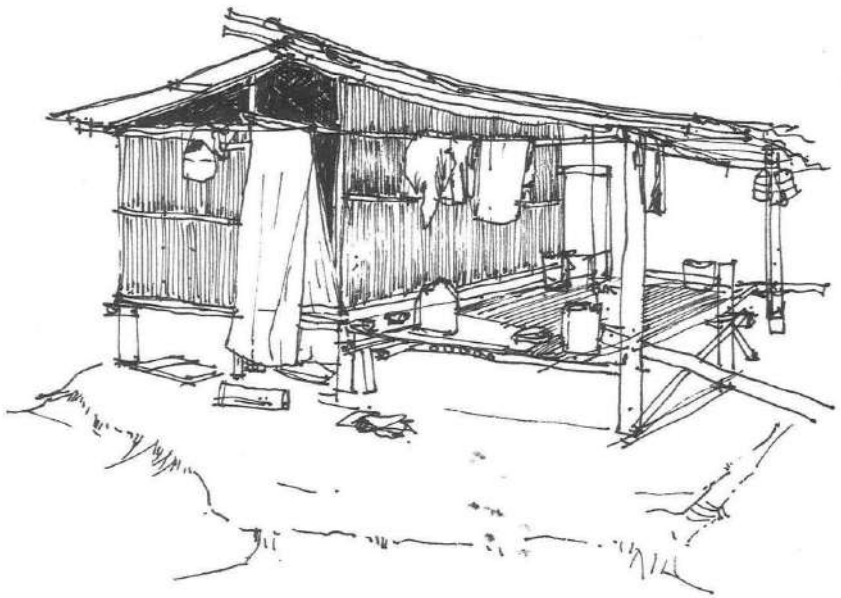
⁸ พญาไพสิฐา (2554) *เปิดภาพชุด: เบื้องหลังปฏิบัติการขับไล่ชนกลุ่มน้อย จนนำไปสู่เหตุการณ์เฮลิคอปเตอร์ตก 3 ลำกลางป่าแก่งกระจาน* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=740928> (25 กรกฎาคม 2556)

⁹ สำนักข่าวอิศรา (2555) *กะเหรี่ยงแก่งกระจานแฉสุดรุนแรง จนท.พาขึ้น ฮ.ซีเป้า ก่อนเผาบ้านทิ้งต่อหน้าชาวบ้าน* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.isranews.org/isranews-scoop/item/4003> (14 กุมภาพันธ์ 2557)

เนื้อหาในบทนี้ได้พยายามอธิบายบริบทและปัจจัยทางนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อการจัดทำโครงการร่วมกับชาวบ้าน เหล่านี้เป็นเพียงบางส่วน แต่มีอิทธิพลต่อโครงการมากมาย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าว เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (รายได้และอาชีพ) และวัฒนธรรม ในบทต่อไปจะเป็นการอธิบายเรื่องราว กระบวนการทำงานในการสร้างบ้านร่วมกันภายใต้บริบทเหล่านี้

ภาพเตาไฟในบ้านนายทีโง๊ะ เจริญสุข

บทที่ 3 กระบวนการทำงาน

กระบวนการทำงานในโครงการนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและเป็นการสร้างระบบความรู้ซึ่งอยู่บนฐานปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยมีชาวบ้านเป็นศูนย์กลางการทำงาน เพื่อให้ทำงานไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ การวางกลไกการทำงานร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจึงสำคัญมาก เพื่อแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน เราเริ่มโดยการแชร์วิธีการ ขอบเขตการทำงาน เครื่องมือและเป้าหมายร่วมกัน นอกจากนี้การสังเกตการณ์ร่วมกันเพื่อการสะท้อนถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกันเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทำงานเพราะเป็นทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติการร่วมกัน

ผลของกระบวนการนี้จะถูกตรวจสอบและประเมินผลร่วมกัน เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาวิธีการและนำมาสู่การปฏิบัติการครั้งต่อไป เพื่อให้ได้ผลที่ดีขึ้น แน่นอนว่าแนวความคิดหลักที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการทำงานคือการสร้างประสบการณ์ร่วมจากการทำงานร่วมกัน

การประชุมในแต่ละครั้ง อาจจะเริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจโครงการ การวางแผน การตรวจสอบจนถึงการประเมินโครงการ

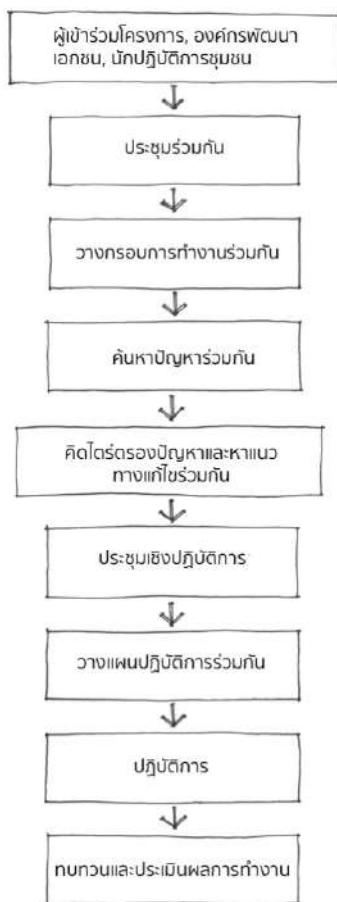
แนวคิด วิธีการ และกระบวนการทำงานต่อชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย

กระบวนการทำงานในโครงการนี้พยายามแสดงให้เห็นถึงหลายมุมมองซึ่งนำไปสู่การเข้าใจในกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ในทางเดียวกันความท้าทายของภาคปฏิบัติแสดงให้เห็นว่ามีหลายตัวแปรซึ่งมีอิทธิพลต่อการกระบวนการทำงาน อาทิเช่น ค่าใช้จ่าย กฎระเบียบอุทยาน และวัฒนธรรม นอกจากนี้ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่คือสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการทำงาน เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการให้มากขึ้น ผู้เขียนจึงขอสรุปแนวคิดหลัก ๆ เกี่ยวกับกระบวนการทำงานซึ่งมีดังนี้

- เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นทำงานกับชุมชนกะเหรี่ยง โดยที่มีชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา โดยเน้นกระบวนการสร้างที่อยู่อาศัยอย่างมีส่วนร่วม และสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิตของกะเหรี่ยงโดยตรง ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม
- เป็นกระบวนการปฏิบัติความร่วมมือระหว่างกะเหรี่ยง ผู้เขียนและนักพัฒนาเอกชน เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย โดยตั้งใจใช้ที่อยู่อาศัยเป็นเครื่องมือในการสื่อสารต่อโลกภายนอก ถึงพลวัตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ว่ากะเหรี่ยงไม่ใช่ผู้ที่นั่งรอขอความช่วยเหลือแต่เพียงอย่างเดียว แต่พวกเขาพร้อมที่จะลงมือทำเสมอหากได้รับโอกาส นอกจากนี้แล้ว ยังเป็นการทำให้ชุมชนตื่นตัว ช่วยกันขบคิดและแสวงหาโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนในอนาคต
- เป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ บนฐานการออกแบบและการก่อสร้าง ซึ่งการเรียนรู้เกิดจากการลงมือทำจากประสบการณ์ตรง เช่น การเปลี่ยนผ่านของระบบการก่อสร้าง การผสมผสานวัสดุอุตสาหกรรมและวัสดุท้องถิ่น รวมถึงการจำกัดการเข้าถึงทรัพยากรทางธรรมชาติส่งผลโดยตรงต่อการใช้ชีวิตในการสร้างบ้าน
- เป็นกระบวนการที่ทำงานบนความหลากหลายคิด เพื่อจัดตั้ง สร้างและขยายความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงาน กระบวนการก่อสร้างและการ

จัดการ ให้กับคนในชุมชน ที่จะนำไปสู่การสร้างคนรุ่นใหม่เข้ามาทำงานมากขึ้นหรือสร้างแกนนำคนรุ่นใหม่ในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

- เป็นกระบวนการที่ทำงานบนการจัดการตนเอง ความเท่าเทียมและกระบวนการประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยวัฒนธรรมกะเหรี่ยง มีความเคารพในผู้อาวุโส ผู้นำ ดังนั้น มีหลายครั้งที่เสียงของผู้นำและผู้อาวุโสจะเสียงดังกว่าคนอื่นในชุมชน ในการตัดสินใจบางอย่าง
- เป็นกระบวนการที่สามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้ตลอดเวลา หรือกล่าวอีกนัยยะคือตัวกระบวนการทำงานสามารถพัฒนาตัวมันเองได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมซึ่งต้องเข้าใจประเด็นนั้น ๆ เพื่อให้ทำให้เกิดการพัฒนาในประเด็นนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขปรับปรุง
- เป็นกระบวนการที่ผสมผสานระหว่าง ความเข้าใจในกระบวนการออกแบบและกระบวนการทางสังคม เพื่อให้เกิดแรงผลักดันสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงไม่แปลกใจที่จำเป็นจะต้องทำงานร่วมกับ NGO หรือผู้ที่ทำงานด้านสังคม กล่าวอีกนัยคือ การปฏิบัติการต้องอาศัยสหวิทยาในการขับเคลื่อน มีอาจใช้ความรู้เพียงสาขาใดสาขาหนึ่งในการทำงานให้ประสบความสำเร็จได้
- เป็นกระบวนการทำงานที่ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกัน แบ่งปันกันและส่งเสริมให้ชาวบ้านค้นหาปัญหาของตนเอง รวมทั้งเก็บข้อมูล และประเมินผล

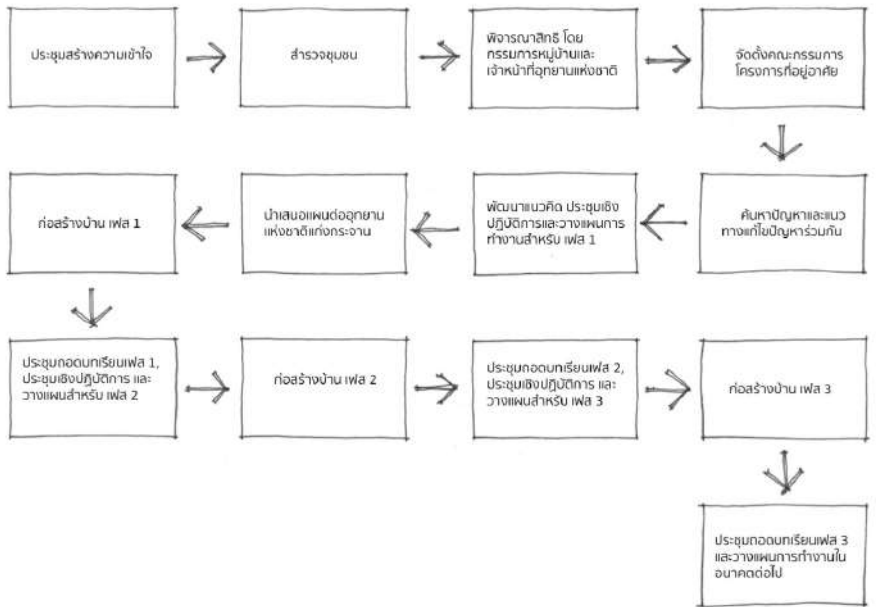
ระบบการทำงาน

จะเห็นได้ว่า **ชาวบ้าน**คือ ผู้ที่เข้าใจปัญหา บริษัท และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง โดยมาจากประสบการณ์ตรงของพวกเขา ความต้องการของพวกเขาคือการตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่ม แต่ปัญหาคือ

การขาดผู้สนับสนุน เพื่อสร้างระบบการทำงานและสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจนที่สามารถทำงานได้จริงตามสถานการณ์

กรอบการทำงาน : ในที่นี้หมายถึงแนวทางการทำงานร่วมกัน เพื่อกำหนดรูปแบบการก่อสร้างในแต่ละระยะ ซึ่งมีสามระยะ กรอบการทำงานเริ่มจากจุดประสงค์ของโครงการ แนวคิดและวิธีการที่สัมพันธ์กับกระบวนการสร้างที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม กรอบการทำงานเกิดจากบทสะท้อนของกระบวนการโดยการนำข้อมูลและแนวการทำงานมาแบ่งปันกัน เพื่อสร้างกรอบการทำงานร่วมกัน คำถามคืออะไรคือสิ่งที่ทำให้เราเชื่อมต่อกัน? คำตอบคือความปรารถนาที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จร่วมกัน เพื่อให้ได้รูปแบบที่อยู่อาศัยที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น เหล่านี้ถูกนำมาบูรณาการเพื่อสร้างสู่รูปแบบและกรอบการทำงาน โดยคำนึงถึงการเทคนิคและวิธีการก่อสร้างบ้าน เพื่อให้ได้ที่อยู่อาศัยที่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงกรอบการทำงานจะถูกพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นกรอบการทำงานที่ไม่ได้มีรูปแบบตายตัวและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา กระบวนการนี้เป็นแนวทางการเรียนรู้แนวทางหนึ่ง เพื่ออธิบายสังคมโลกของกะเหรี่ยงและเป็นแนวทางการสร้างที่อยู่อาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขาก็อยู่ภายใต้กฎระเบียบอุทยาน ทั้งนี้ กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้าน ได้สร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ เพื่อให้เข้าใจรูปแบบและวิธีการทำงาน ผู้เขียนจึงขอนำเสนอรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนในกระบวนการทำงานร่วมกันดังนี้

รายละเอียดรอบการทำงาน

ประชุมสร้างความเข้าใจ

การจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยถูกจัดขึ้นครั้งแรกปี 2556 และได้มีการจัดประชุมได้ทำเรื่องมาอย่างต่อเนื่อง จนนำมาสู่การสรุปข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำเสนอโครงการต่อ พอช. ในปี 2557 เพื่อของบประมาณสนับสนุนโครงการ รวมทั้งมีการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอข้อเสนอแนะ หลังจากโครงการได้รับการอนุมัติ การประชุมก็ยังคงทำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเรายังมีปัญหาในการสื่อสารกับชาวบ้านส่วนใหญ่ เพราะเราไม่สามารถพูดภาษากะเหรี่ยงได้ จึงเป็นอุปสรรคใหญ่สำหรับเรา ดังนั้นในการประชุมแต่ละครั้ง มักจะเริ่มด้วยการทบทวนโครงการเสมอและทบทวนการทำงานที่ผ่านมา การประชุมเกิดได้ตลอดเวลาหากเรามีประเด็นที่ต้องการความคิดเห็นของชาวบ้านส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวบ้านเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน ดังนั้นเสียงของชาวบ้านจึงสำคัญยิ่งและชาวบ้านเองก็ได้เรียนรู้จากการฟังเสียงส่วนใหญ่และการตัดสินใจร่วมกัน

นอกจากนี้ การสังเกตยังเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความเข้าใจภาพรวมของบริษัทและเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วม จุดประสงค์ของการสังเกตคือ เพื่ออธิบายสถานะการณ์ของชุมชน ผ่านวิธีการบันทึกช่วยทำให้เข้าใจความเป็นอยู่ในครอบครัวและชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ที่เกิดขึ้นจากการสังเกตการณ์ร่วมกันและผ่านการประชุมหมู่บ้าน เพื่อระดมข้อปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางการแก้ไขเบื้องต้น โดยเริ่มต้นจากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสะท้อนปัญหา จากนั้นก็ขยายเป็นกลุ่มใหญ่ ในการประชุมแต่ละครั้งมีความสำคัญเพราะเราจะได้ยินเสียงสะท้อนของพวกเขา

ประชุมทำความเข้าใจในโครงการและการจัดทำข้อมูล ในปี 2556

ประชุมเพื่อสะท้อนปัญหาระหว่างการทำงานร่วมกัน เดือนธันวาคม 2558

สำรวจชุมชน

การสำรวจข้อมูลชุมชนแบ่งออกเป็นสองส่วน ข้อมูลจำนวนประชากรผู้อยู่อาศัย กับข้อมูลทางวัฒนธรรมและที่ตั้งทางกายภาพของชุมชน ข้อมูลในส่วนแรกนั้นได้ยึดข้อมูลที่ได้สำรวจโดยผู้ใหญ่และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่สุด เนื่องจากสำรวจโดยผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านด้วยตนเอง

ข้อมูลส่วนที่สองเป็นการทำงานร่วมกับของชาวบ้าน อาสาสมัครและผู้เขียน เพื่อสร้างแผนที่ทางกายภาพเบื้องต้นหรือแผนที่เดินดิน เพื่อค้นหาศักยภาพของชุมชนและเพื่อให้เข้าใจกายภาพของชุมชน ผลลัพธ์ของข้อมูลในส่วนนี้จะออกมาเป็นในรูปของแผนที่และภาพวาด ซึ่งจะถูกนำไปพัฒนาเป็นแผนที่ชุมชนที่สมบูรณ์ในขั้นต่อไปและจำแนกชั้นของระบบข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สำรวจชุมชนร่วมกับชาวบ้านเพื่อจัดทำแผนที่ของชุมชน ปี 2556

สัมภาษณ์ประวัติครอบครัวและชุมชน (ภาพบน) และสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (ภาพล่าง)

หลักเกณฑ์ผู้เข้าร่วมโครงการ

หลักเกณฑ์มาจากการมีความเห็นร่วมกันของคณะกรรมการโครงการ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ

- กลุ่มแรกเป็นผู้ที่ถูกอพยพมาจากบางกอลอยบนและใจแผ่นดินตั้งแต่ 2539 และมีรายชื่อปรากฏตรงกับรายชื่อที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานได้บันทึกไว้
- กลุ่มครอบครัวขยายจากครอบครัวหลักที่อพยพมาในปี 2539

ทั้งสองกลุ่มนี้จะถูกคัดเลือกโดยคณะกรรมการโครงการที่มาจากชาวบ้าน เพื่อแบ่งกลุ่มก่อสร้างออกเป็น 3 ระยะ

เกณฑ์การพิจารณาสีทธิ์

- ต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่จริงในชุมชนและมีพื้นที่สร้างบ้านซึ่งอยู่ในหมู่บ้านบางกอลอย
- บ้านที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันต้องอยู่ในสภาพทรุดโทรม โดยที่กรรมการโครงการเป็นผู้ลงมติเห็นชอบ
- กรณีที่เป็นครอบครัวขยาย ต้องแต่งงานมีครอบครัว
- หากมีการเปลี่ยนแปลงสีทธิ์จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการโครงการ

โดยรายชื่อเจ้าของบ้านที่จะทำการก่อสร้างแต่ละเฟส จะถูกส่งให้เจ้าหน้าที่อุทยานเพื่อทำการตรวจสอบและพิจารณา โดยคณะกรรมการชุมชน, ผู้นำชุมชน, เจ้าหน้าที่ทหาร และเจ้าของบ้าน จะร่วมกันตรวจสอบ เพื่อทำการขออนุมัติในการก่อสร้างแต่ละเฟสต่ออุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

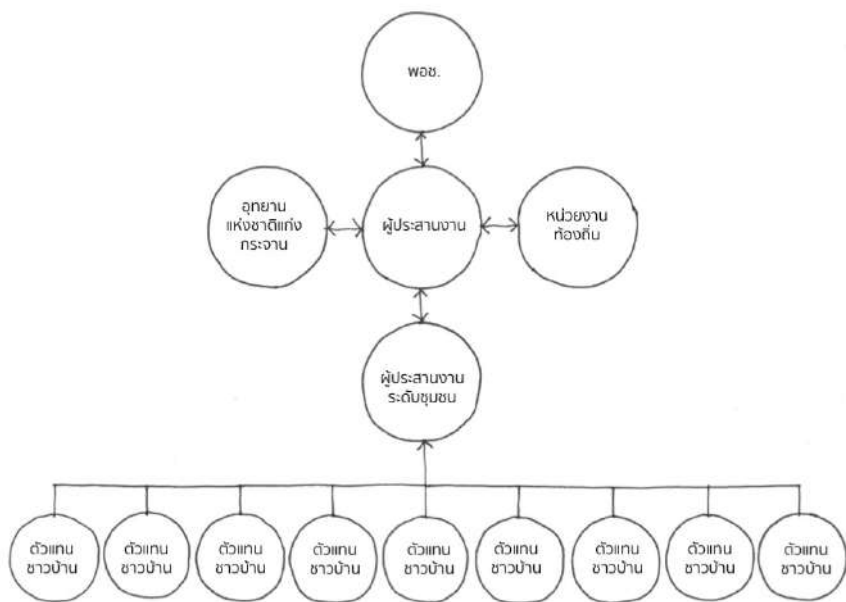
บ้านทุกหลังในโครงการจะถูกตรวจสอบและยืนยันสิทธิ์ร่วมกัน โดยเจ้าหน้าที่อุทยาน เจ้าหน้าที่ทหาร คณะกรรมการชุมชนและเจ้าของบ้าน

การพิจารณาสิทธิของเฟส 3 โดยเป็นการพิจารณาร่วมกันระหว่างคณะกรรมการโครงการ

คณะกรรมการโครงการ

คณะกรรมการโครงการประกอบไปด้วยตัวแทนชาวบ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ช่างชุมชน และชาวบ้าน รวมทั้งหมด 9 คน ส่วนผู้ประสานโครงการเป็นอาสาสมัครจากองค์กรพัฒนาเอกชน (มูลนิธิชุมชนไท) โดยทำหน้าที่ประสานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น พอช. เจ้าหน้าที่อุทยาน และองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแม่เพรียง เป็นต้น ส่วนผู้ประสานระดับชุมชนคือผู้ที่ถูกคัดเลือกมาจากคณะกรรมการโครงการ

การประสานงานจากตัวแทนคณะทำงานในโครงการ

แผนการทำงาน

จากที่ได้กล่าว เกณฑ์งบประมาณพัฒนาที่อยู่อาศัย คร่าวเรือนละ 45,000 บาท ที่มอบให้กับชุมชนบางกลอย โดยมีความประสงค์เพื่อปรับปรุง ซ่อมแซม และก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ นอกจากนี้งบประมาณยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงสมาชิกในชุมชนให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปรับปรุง ซ่อมแซม และสร้างที่อยู่อาศัยร่วมกัน

ส่วนรูปแบบและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการของชาวบ้านและความเห็นร่วมของคณะกรรมการโครงการ ดังนั้น หลังจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและประชุมเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาในรายละเอียด ชาวบ้านต้องมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นในการจัดสรรงบประมาณ การเตรียมวัสดุก่อสร้าง และการมีส่วนร่วมของเจ้าของบ้าน เพื่อนำไปสู่การสร้างที่อยู่อาศัยร่วมกัน

กรณีการปรับปรุงหรือซ่อมแซมบ้านหรือต่อเติมบ้าน เนื่องมาจากการเสื่อมของวัสดุที่ใช้ก่อสร้างบ้านที่ได้ผู้ฟังไปตามกาลเวลา ข้อมูลรายการซ่อมแซมและการก่อสร้างจะถูกสำรวจโดยทีมช่างชุมชนตามความจำเป็นของครัวเรือนนั้น ๆ เพื่อให้การทำงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามกรอบงบประมาณสนับสนุน

กรอบงบประมาณการก่อสร้างในแต่ละระยะ

ปี	ก่อสร้าง	จำนวนหลังคาเรือน	งบประมาณ (บาท)
2558	เฟส 1	30	1,350,000
2559	เฟส 2	24	1,080,000
2560	เฟส 3	37	1,665,000
	รวม	91	4,095,000

หมายเหตุ : งบประมาณจัดการ คิดเป็นร้อยละ 5 เปอร์เซ็นต์ ของงบประมาณทั้งหมด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารโครงการ รวมทั้งเป็นงบประมาณในการสนับสนุนชุมชนเครือข่ายและภาคีพัฒนาที่ทำงานร่วมกับชุมชน

ครูเจริญทำใบสำรวจ เสากี่ต้น ไม้กี่ท่อน
กลอนกี่ตัว แล้วก็ให้เจ้าของบ้านแปะโป้ง
สำรวจเท่านี้ ก็ให้เขาไปเอาเท่านี้ จะได้ลด
ปัญหา ถ้าเราไปเช็คแล้วเขาเอาเกิน เราก็เอา
คืน อย่างนี้ปัญหาไม่เกิดหรอก [...] เวลารถ
ชนไม้มา จะประกาศรายชื่อชาวบ้านที่จะไป
ชนไม้ [...] ให้ครูเจริญส่งรายชื่อชาวบ้านให้
ผมแล้ว ประกาศรายชื่อทำให้บ้านนั้นไปเอา
ให้ไปเอาทีละบ้าน [...]

พอเราทำจริง ๆ บ้านโน้นก็ขาด บ้านนี้ก็ขาด
เขาก็ต้องหาเพิ่มเอง [...] อุปสรรคเยอะนะ
เจอปัญหาเยอะ บางทีไม้ก็เล็ก ไม่ตรงบ้าง

นายธัชชัช ลาเดาะ (ทีมช่างชุมชน), 6 กันยายน 2559

ประชุมเชิงปฏิบัติการ

ประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการสร้างที่อยู่อาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นเจ้าของพื้นที่และสร้างพลังให้กับชาวบ้านผ่านการวาดรูปและการสร้างหุ่นจำลอง ในขั้นตอนนี้เป็นการออกแบบบ้านเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการก่อสร้าง เพื่อให้แน่ใจว่าการก่อสร้างอาคารนั้นได้เป็นไปตามที่ความต้องการของผู้อยู่อาศัย

การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการที่พวกเขาได้แสดงและปลดปล่อยความคิดสร้างสรรค์ และแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน เราจัดทำประชุมเชิงปฏิบัติการออกแบบ (design workshop) ด้วยกันสองครั้งคือ เดือนธันวาคม 2558 และเดือนกันยายน 2559 การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการออกแบบบ้านได้ถูกนำมาใช้เพื่อกระตุ้นชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้น โดยที่ตัวแทนแต่ละครอบครัวจะทำหน้าที่ออกแบบบ้านตนเอง เพื่อนำไปใช้ก่อสร้างจริง

เราจะเห็นได้ว่าการวาดรูปหรือการออกแบบบ้าน ทำให้ชาวบ้านได้คิดทบทวนถึงการเตรียมการก่อสร้าง การเตรียมวัสดุก่อสร้าง รวมทั้งวิธีการก่อสร้างและค่าใช้จ่าย ซึ่งมีส่วนทำให้รับรู้ถึงความต้องการของชาวบ้านที่มีความหลากหลาย นอกจากนี้ การสร้างหุ่นจำลองยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการออกแบบและก่อสร้าง รวมทั้งยังเป็นการศึกษาในเชิงสร้างสรรค์ หุ่นจำลองในกระบวนการออกแบบทำให้เห็นปัญหาที่อาจพบในการก่อสร้าง นอกจากนี้มันยังช่วยสร้างตัวเลือกซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ รวมทั้งการเชื่อมต่อกับการศึกษาสถาปัตยกรรม หุ่นจำลองยังช่วยอธิบาย วิเคราะห์และสื่อสารจากความคิดที่เป็นนามธรรมสู่รูปธรรม

Hamdi (1991) เน้นย้ำว่า โปรแกรมการมีส่วนร่วมเป็นทางของการสร้างความ เป็นหนึ่งเดียวกัน(coalition) และสนับสนุนการร่วมมือระหว่างรัฐและหน่วยงานที่ไม่ใช่รัฐ มันยังเป็นหนทางที่ดีในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์และตีความข้อมูล มันคือมิติของการสร้างชุมชนร่วมกัน ด้วยผู้ใช้งานแสดงในฐานะผู้ร่วมในหลากหลายกิจกรรมและสถานะ (Luck, 2003, 2007) Luck (2003) อธิบายต่อว่าการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมคือ

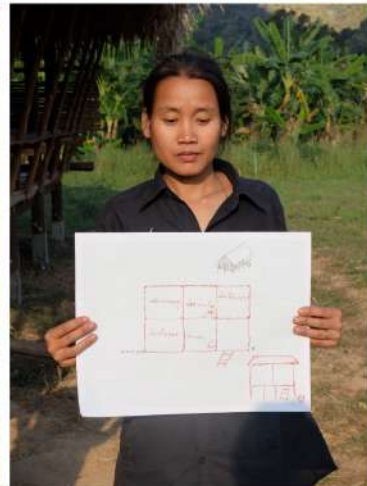
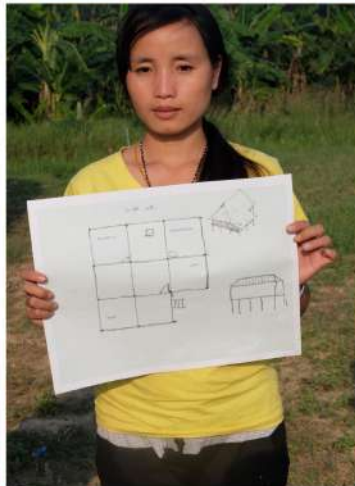
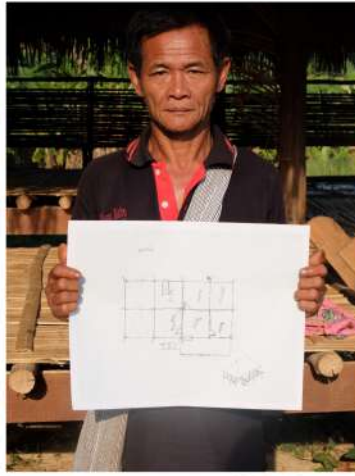
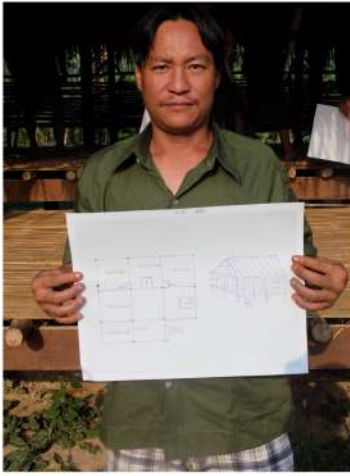
กระบวนการทางสังคมซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลและทำให้ผู้ออกแบบเข้าใจความต้องการและความคาดหวังของการสร้างอาคารในอนาคต มันคือกระบวนการสร้างพลัง

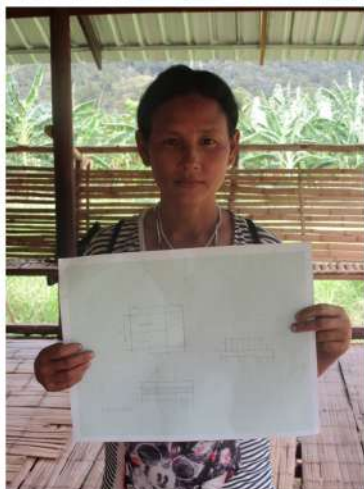
ประชุมเชิงปฏิบัติการ เดือนธันวาคม 2558

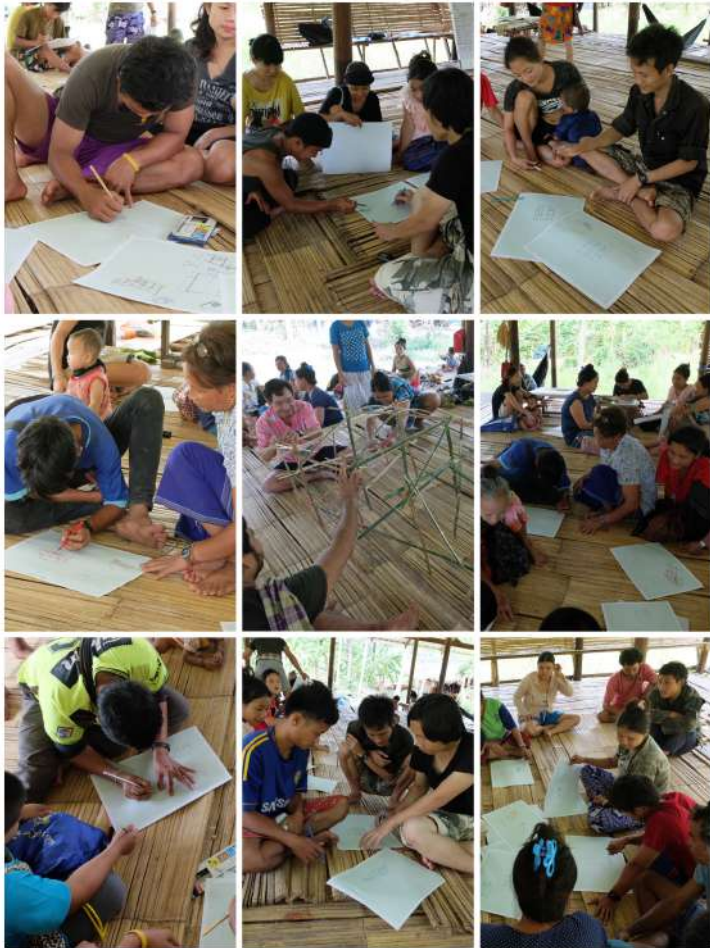
ประชุมเชิงปฏิบัติการเดือนธันวาคม 2558

แบบที่วาดโดยชาวบ้านในประชุมเชิงปฏิบัติการในปี 2558

แบบที่วาดโดยชาวบ้านในชุมชนเชิงปฏิบัติการในปี 2559

ประชุมเชิงปฏิบัติการ เดือนกันยายน 2559

แน่นอนว่าแบบของแต่ละครอบครัวก็จะมีลักษณะที่ต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ และวัสดุก่อสร้าง อย่างไรก็ตามทั้งหมดนี้ก็ยังทำงานอยู่ภายใต้กฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติ นอกจากนี้ ในประชุมเชิงปฏิบัติการ เรายังได้เห็นบทบาทของผู้หญิงในกระบวนการสร้างที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการต่อยอดความคิดเรื่องเพศหญิงจะเป็นผู้ที่เป็ใหญ่ในการจัดการดูแลพื้นที่ภายในบ้าน ส่วนผู้ชายจะเป็นผู้สร้างบ้านและทำงานในไร่

กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในระดับครอบครัวหรือชุมชนล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้เราเข้าใจมิติของชุมชนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การร่วมกันพัฒนาแนวคิดและวางแผนการทำงาน

การร่วมกันพัฒนาแนวคิดและวางแผนการทำงานเป็นการทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้างแผนปฏิบัติการร่วมกัน โดยเริ่มจากการจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญก่อน-หลังปฏิบัติการ เช่น การจัดการเรื่องการเงิน การบริหารวัสดุก่อสร้าง การจัดเตรียมพื้นที่ก่อสร้างและการคาดการณ์ระยะเวลาที่ใช้ในการก่อสร้างแต่ละเฟส

การวางแผนเพื่อการก่อสร้างและปฏิบัติการ แต่ละครั้งถูกเริ่มจากการประชุม โดยทบทวนสิ่งที่ทำร่วมกันมาเพื่อนำข้อมูลมาวางแผนร่วมกัน อาทิเช่น ข้อควรระวังในการสร้างบ้าน การวางแผนตารางการก่อสร้างร่วมกัน ใครควรเข้ามาดูแลในแต่ละประเด็นการก่อสร้าง ระยะเวลาในการก่อสร้าง ทำอย่างไรถึงจะให้เสร็จตรงเวลา ถึงอย่างไรก็ตาม ในการก่อสร้างแต่ละเฟสก็ยังคงใช้เวลาในการก่อสร้างเกินเวลาที่กำหนด เพราะปัจจัยทางสภาพพื้นที่และสภาพอากาศ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้

จากที่ได้กล่าวมา กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในระดับครอบครัวหรือชุมชนล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้เราเข้าใจมิติของชุมชนและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การแบ่งบทบาทการทำงานของคณะกรรมการ ถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลัก ๆ คือ กลุ่มบริหารและกลุ่มช่างชุมชน โดยที่กลุ่มบริหาร มีหน้าที่จัดซื้อหาวัสดุก่อสร้าง จ้างเหมาค่าแรง ส่วนกลุ่มช่างชุมชน มีหน้าที่สร้างบ้าน ร่วมกับเจ้าของบ้านให้เป็นไปตามความต้องการของเจ้าของบ้านและตามข้อตกลงร่วมกับฝ่ายบริหารโครงการ เช่น การจัดการเรื่องการเงิน การบริหารวัสดุก่อสร้าง การจัดเตรียมพื้นที่ก่อสร้าง การก่อสร้าง และการคาดการณ์ระยะเวลาที่ใช้ในการก่อสร้างแต่ละเฟส

ตามที่ได้กล่าว ทีมช่างชุมชนมาจากชาวบ้านที่มีทักษะการก่อสร้างและสามารถทำงานเป็นทีมได้ถูกจัดตั้งมาเพื่อสนับสนุนงานก่อสร้างภายในชุมชน เพื่อลดต้นทุนและเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้งานช่างที่เป็นการผนวกรวมของเทคนิคแบบดั้งเดิมและเทคนิคใหม่ ๆ เข้าด้วยกัน รวมทั้งความรู้เรื่องการบริหารการก่อสร้าง ช่างชุมชนในโครงการนี้ถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่มเพื่อให้คล่องตัวกับการทำงานการก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งงานก่อสร้างก็มีความจำเป็นที่จะต้องรวมช่างทั้งสองทีมเพื่อมาทำงานร่วมกัน บทสนทนาด้านล่างเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานของช่างชุมชน

ก่อนที่จะตีฝ้าง ก็มีไหว้เจ้าที่ใช้หมาก บูหรี แต่ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าของบ้าน ถ้าเจ้าของบ้านไม่ทำเราก็ไม่ทำเพราะช่างมีหน้าที่สร้างอย่างเดียว แต่ก็ไม่ค่อยเห็นมีใครทำ ความสูงบ้านขึ้นอยู่กับเจ้าของบ้าน บางคนเขาก็ให้ได้ถูลอดได้ เขาก็เป็นคอก เขาจะบอกเป็นคอก หรือไม่กี่วัดจากความสูงของเจ้าของบ้าน ให้เลยหัว [...] ระยะห่างของช่วงเสาขึ้นอยู่กับเจ้าของบ้าน 5 คอก 6 คอก 7 คอก ก็แล้วแต่เจ้าของบ้าน

นายสมสุข กลัดจิต, 29 ธันวาคม 2558

ก็ใช้คอกนั้นแหละ ตลับเมตรก็ไม่มี ตะปูก็ไม่มี ตลับเมตรไม่มีเขาก็ใช้ตัดไม้ยาว ๆ วัดเป็นคอก ๆ แทนตลับเมตร ชายคาก็กะให้ฝนสาดไม่โดนต้นเสา แต่ในสมัยก่อนเขาก็จะปล่อยยาวเลย ไม่ตัดเหมือนที่เราทำทุกวันนี้หรอก [...] ส่วนเรื่องกันห้อง เจ้าของบ้านจะกันเอง ส่วนช่างจะขึ้นโครงสร้าง ตีตัง ทำส่วนยกพื้นไว้ให้ ที่เหลือเจ้าของบ้านก็ทำเอง

นายรณชัย ลาเดาะ, 29 ธันวาคม 2558

ก่อสร้างบ้านแต่ละเฟส

ในขั้นตอนนี้เป็นการนำแผนที่ทำร่วมกันมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมคือการก่อสร้างบ้าน ในระหว่างการก่อสร้าง สิ่งที่ขาดไม่ได้คือการบันทึกเหตุการณ์ ทั้งในรูปแบบภาพถ่าย วิดีโอ และการจดบันทึก เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาการก่อสร้างครั้งต่อไป นอกจากนี้การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและรูปทรงของที่อยู่อาศัย ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการนำไปวิเคราะห์ถึงระบบและระเบียบในการเปลี่ยนแปลงของที่อยู่อาศัยเช่นกัน ซึ่งเรื่องราวการก่อสร้างนั้นจะอธิบายเพิ่มเติมในบทต่อไป รวมทั้งการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสามารถดูได้ในเชิงอรรถ

ประเมินผล

การวิเคราะห์และประเมินผลของการก่อสร้างแต่ละเฟสนั้นก็เพื่อหาข้อที่ควรพัฒนาและปรับปรุงในการก่อสร้างครั้งต่อไป ในขั้นต้นของการประเมินผลคือการรวบรวมข้อมูลที่ได้ เพื่อให้เห็นถึงสิ่งที่ทำร่วมกันมา ในกระบวนการนี้ทำให้เกิดความกระจ่างในกระบวนการก่อสร้าง เข้าใจจุดแข็งและข้อจำกัดของกระบวนการ

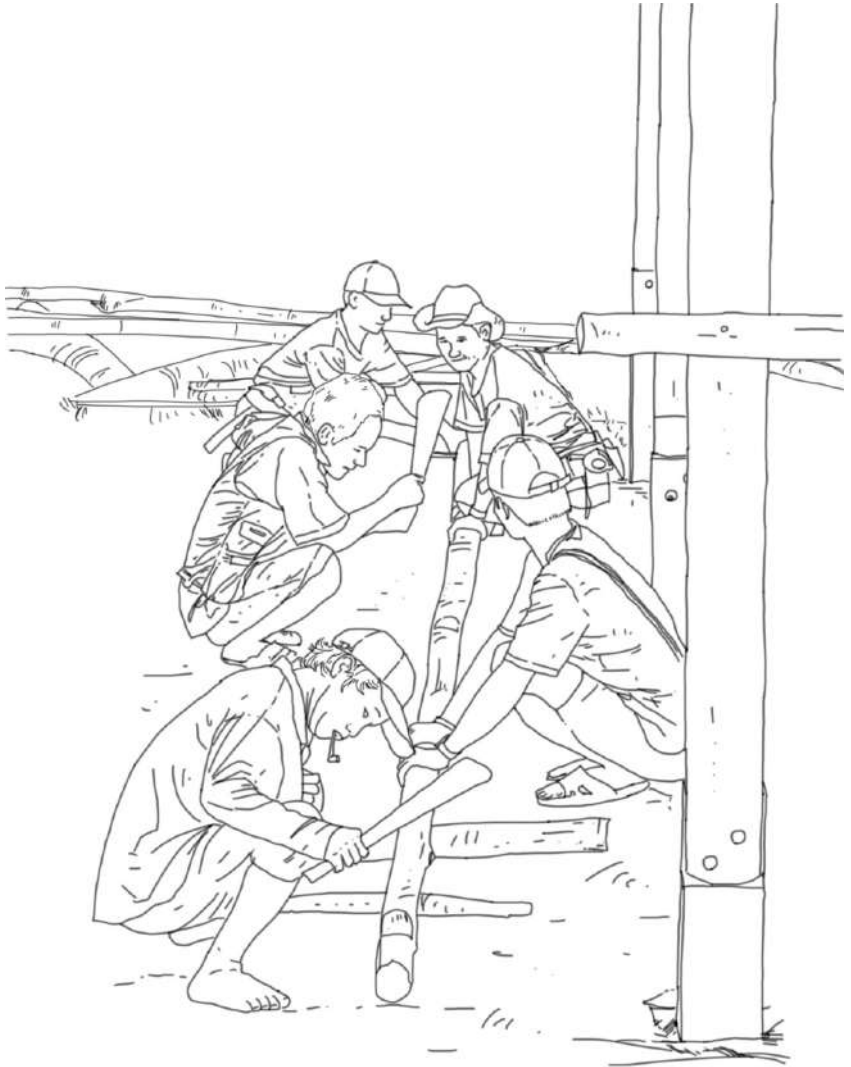
การสร้างบ้านร่วมกันถือเป็นหัวใจของกระบวนการ ซึ่งมันเป็นแนวทางที่ทำให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดของตนเอง แก้ไขปัญหาและลงมือทำด้วยตนเอง ในส่วนของปฏิบัติการนี้จะตั้งอยู่บนฐานการจัดการทรัพยากรร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน และการบริหารงานร่วมกัน เนื่องจากการทำงานจะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดมติความเห็นร่วมกัน การสร้างบ้านร่วมกันถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จของการสร้างพลังและความเข้มแข็งให้กับชุมชน

สำหรับผู้เขียน ตลอดทั้งกระบวนการ เป้าหมายคือการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดด้อยของกระบวนการทำงาน ซึ่งสิ่งที่ค้นพบคือในกระบวนการทำงานร่วมกันได้สร้างโมโนทัศน์ใหม่ที่ให้ความหมายเฉพาะเจาะจงกับที่อยู่อาศัยกะเหรี่ยง วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ซึ่งต่างออกไปจากความหมายเดิม ๆ ที่เราเคยรับรู้กันมา ในบทต่อไปจะ

หยิบยกเอาเรื่องราวบางส่วนจากการก่อสร้างบ้านร่วมกันมาอธิบายให้เห็นภาพการทำงานที่เป็นรูปธรรม

จากกระบวนการทำงาน เรามุ่งหวังที่จะทำให้เกิดผลในวงกว้างมากกว่านี้ แต่ก็ด้วยข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน เช่น ภาษาและการสื่อสาร ค่าใช้จ่าย ระยะทางและระยะเวลา เพื่อให้ส่งผลกว้างขวางสังคมมากกว่านี้ กระบวนการทำงานจึงต้องการระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่านี้และขยายประเด็นการทำงานออกไปมากกว่าเรื่องที่อยู่อาศัย อีกทั้งยังต้องการงบประมาณในการสนับสนุนการทำงาน เพื่อให้ได้ทำงานต่อเนื่องในอนาคต

กระบวนการทำงานส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกัน แบ่งปันกัน
และส่งเสริมให้ชาวบ้านค้นหาปัญหาของตนเอง รวมทั้งเก็บ
ข้อมูลและประเมินผล รวมทั้งเป็นกระบวนการสร้างการ
เรียนรู้เชิงปฏิบัติการ บนฐานการออกแบบและการก่อสร้าง
ซึ่งการเรียนรู้เกิดจากการลงมือทำจากประสบการณ์ตรง

บทที่ 4 ปฏิบัติการสร้างที่อยู่อาศัย

หลักการสำคัญของโครงการนี้คือการมุ่งเน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ และเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนโครงการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากกว่าการสร้างตัวบ้านที่เป็นเรื่องกายภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการสร้างบ้านเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย นอกจากนี้ โครงการยังมีแนวทางสำคัญคือมุ่งหวังให้ชุมชนสามารถกำหนดและออกแบบที่อยู่อาศัยตามบริบทของพื้นที่และสังคม

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางและเทคนิควิธีการในการสร้างจุดเริ่มต้นการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัย มันชี้ให้เห็นถึงการเข้าร่วมของความหลากหลายของผู้อยู่อาศัยซึ่งสะท้อนกระบวนการทางสังคม การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่นำไปสู่การสร้างพลังให้ชุมชนเพื่อพัฒนาตนเอง (Hamdi, 1991, 2004, 2010)

จากหลายปีที่ผ่านมา หมู่บ้านบางกลอยได้เรียนรู้และต่อสู้เพื่อที่จะมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงถาวรเหมาะสมกับภูมิวัฒนธรรม รวมถึงการวางสิทธิ์ในผืนแผ่นดินเกิดคืน ทั้งบางกลอยบนและใจแผ่นดิน ซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการที่ใช้เวลายาวนาน แม้ว่ากระบวนการต่าง ๆ ยังคงต้องการการพัฒนาอยู่ แต่จากบทเรียน ประสบการณ์และเรื่องราวบางประการจากกระบวนการสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินปัจจุบัน มีส่วนทำให้ชาวบ้านได้ตระหนักคิดถึงการรวมกลุ่ม การสร้างพลัง เพื่อค้นหาและแก้ไขปัญหา

ในกระบวนการปรับปรุงและสร้างบ้านในที่ดินเดิมนั้น เป็นรูปแบบเดียวที่หมู่บ้านบางกลอยสามารถทำได้ เนื่องจากมีพื้นที่ ๆ จำกัด ซึ่งยังขาดความมั่นคงในที่ดินสำหรับการอยู่อาศัยในระยะยาว เนื่องจากที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานซึ่งมีส่วนทำให้สภาพชุมชนโดยรวมยังไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อการจัดหาวัสดุก่อสร้าง ที่ยังคงถูกจำกัดอยู่มาก

ดังนั้น ในบทนี้ตั้งใจนำเสนอเรื่องราวของการซ่อมสร้างที่อยู่อาศัยของชาวกระเหรี่ยงบางกลอยภายใต้ข้อจำกัดและกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และข้อจำกัดเรื่องวัสดุ เหล่านี้เป็นตัวแปรสำคัญที่จะกำหนดรูปแบบและรูปร่างของตัวที่อยู่อาศัย

วัสดุและการก่อสร้าง: การเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยน

การก่อสร้างที่อยู่อาศัยภายใต้ระเบียบอุทยานแห่งชาตินั้นมีส่วนทำให้การซื้อวัสดุก่อสร้างจากเมืองเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการก่อสร้างบ้านจำนวนมาก อย่างไรก็ตามข้อจำกัดของทุนสนับสนุน ทำให้เราต้องคิดให้รอบคอบในการใช้วัสดุให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนี้ชาวบ้านพยายามเก็บและหาวัสดุรอบ ๆ หมู่บ้านและในป่า เช่น ไม้ไผ่ หญ้าคา ใบตะเคี้ยว หิน และ ทราย เพื่อนำมาใช้ในการก่อสร้าง นอกจากนี้ พวกเราต้องซื้อวัสดุก่อสร้างบางอย่างจากในเมือง เช่น หลังคาสังกะสี กระเบื้อง และเสาไม้ เป็นต้น ซึ่งแต่ละครอบครัวก็มีเทคนิควิธีการในการรวบรวมวัสดุก่อสร้างที่แตกต่างกันไป ซึ่งมีทั้งแบบปัจเจกและแบบร่วมกันเป็นกลุ่ม

อย่างไรก็ตาม อุปสรรคในการจัดเตรียมวัสดุก่อสร้างก็ยังคงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายทั้งการขนส่งวัสดุจากในป่าและจากตัวเมือง เนื่องจากการคมนาคม การลำเลียงวัสดุไม้ไผ่จากป่าสู่หมู่บ้านนั้นไม่ใช่เรื่องที่ย่ายเลย พวกเขาต้องใช้เวลาอย่างน้อย 2 วัน ในการเดินทางเพื่อไปตัดไม้ไผ่และนำลงมายังหมู่บ้าน ซึ่งจะได้ประมาณ 10 ลำ (1 แพ) ต่อคน ซึ่งบ้านหลังหนึ่งใช้ไม้ไผ่ประมาณ 80-100 ลำ นายพรต จันทรอุปถัมภ์ และนายไพรัช รักจงเจริญ ได้สะท้อนเรื่องการตัดไม้ไผ่

*ไปข้างบนช่วงนี้ น้ำเยอะ ผมไม่กล้าล่องแพ [...] กะไม่ถูกว่า
เมื่อไหร่จะเสร็จ ช่วงนี้ผมต้องหาพวกขึ้นไปล่องไม้ไผ่ ถ้าได้ไม้ไผ่
มาก็น่าจะไวแหละ เขาล่องกันแพหนึ่งสิบกกว่าลำ อันนี้ใช้สาม สี่
แพก็น่าจะอยู่ ต้องล่องสองคน ถ้าแปดคนก็ได้เลย ประมาณสี่แพ
ใหญ่ เพราะฤดูนี้เขาต้องล่องแพใหญ่ [ฤดูฝน]
บางคนซื้อก็มี ลำละ 50-60 บาท เมื่อก่อนลำละ 15 บาท แต่
เดี๋ยวนี้ต้องไปไกล เดินไปเป็นวัน พอไปถึงไม้ไผ่ก็หายาก ต้องไป
เลือกอันตรง ๆ ไม้เดี๋ยวนี้นี้มีแต่อันคดงอ มันไม่เหมือนเมื่อก่อน
เมื่อก่อนนี้หาง่าย*

นายพรต จันทรอุปถัมภ์, 16 สิงหาคม 2556

เดินไปตัดไม้ไผ่หนึ่งวัน ตัดหนึ่งวันก็ยังไม่เสร็จ ใช้ไม้ไผ่ประมาณ 50 ลำ [...] ช่วงนี้น้ำเยอะด้วย [น้ำในแม่น้ำ] น้ำไหลแรง กลัวพายุแตก [...] เนี่ยน้ำกัด ตอนเดินไปตัดไม้ไผ่ครั้งก่อน [...] พรุ่งนี้ไปสองคนกับตาหิน น่าจะได้ยี่สิบลำ ล่องแพนี้ลำบากเพราะน้ำมันเยอะ น้ำมันแรงด้วย [...] หน้ำคานี้บาง ผนตคนี่เปียกทั้งหมด หลังจากนั้นต้องมุงใบตะก้อ จะต้องไปตัดใบตะก้อ ตัดสักประมาณ 200 -300 ใบ

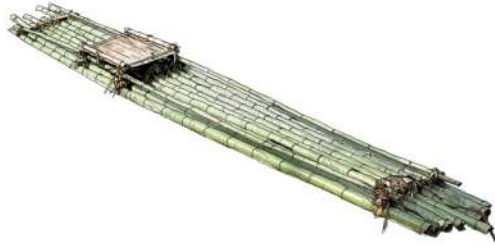
นายไพรัช รักจงเจริญ, 18 สิงหาคม 2559

ตามที่ได้กล่าว ข้อมจำกัดในการเข้าถึงวัสดุ ทำให้พวกเขาต้องซื้อวัสดุจากในเมือง เราใช้เงินเป็นจำนวนมากในการซื้อวัสดุ เช่น เสาไม้, ไม้ยูคาลิปตัส และวัสดุมุง รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการขนส่งจากในเมืองมายังหมู่บ้าน แม้ว่าเหล่านี้ทำให้ช่วยลดความกังวลของอุทยานในการตัดไม้ในป่าเพื่อนำมาสร้างบ้าน ในทางกลับกัน นี่เป็นความท้าทายที่สำคัญคือบ้านกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมอาจจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามวัสดุก่อสร้าง มันกลายเป็นคำถามสำคัญต่อการพัฒนาในอนาคตที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าวัสดุก่อสร้างและองค์ประกอบอื่น ๆ เป็นประจักษ์พยานที่สะท้อนถึงกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติ ที่ชาวบ้านพยายามดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด

โดยรูปแบบดั้งเดิมของการสร้างบ้านกะเหรี่ยง พวกเขาจะใช้ไม้ไผ่ก่อสร้างเกือบทุกองค์ประกอบของโครงสร้างบ้านตั้งแต่เสาไปจนถึงหลังคา แต่ในปัจจุบันชาวบ้านได้มีการใช้ไม้แปรรูปและไม้ยูคาลิปตัส มาทำโครงสร้างเพื่อให้บ้านนั้นแข็งแรงขึ้น ขณะที่ผนังและพื้นยังคงทำจากไม้ไผ่ ในส่วนของวัสดุหลังคามีทั้งหญ้าคา ใบตะก้อ สังกะสีและกระเบื้อง แต่จากการสำรวจ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเลือกใช้สังกะสีในการมุงหลังคามากกว่าวัสดุประเภทอื่น เนื่องจากทนทานต่อสภาพภูมิอากาศ และมีราคาที่สามารถจ่ายได้ เหล่านี้สะท้อนถึงการปรับตัว ภายใต้ข้อจำกัดในการสร้างที่อยู่อาศัย ในบริบทใหม่

ไม้ยูคาลิปตัสถูกขนส่งมาจากในเมือง ซึ่งในแต่ละเฟสเราใช้เงินเป็นจำนวนมากไปกับค่าขนส่งวัสดุ

การขนส่งวัสดุไม้ไผ่มายังบ้านที่ทำการก่อสร้าง โดยเริ่มจากการไปตัดไม้ไผ่ในป่าและทำเป็นแพ ล่องลงมาตามแม่น้ำบางกลอย แม่น้ำเพชรบุรี ลงมาจนถึงหมู่บ้าน จากนั้นก็รื้อแพออก แล้วนำไม้ไผ่ไปยังที่สถานที่ก่อสร้าง

สับไม้ไผ่เพื่อทำผนังและพื้นบ้าน

องค์ประกอบบ้านและการเปลี่ยนแปลง

โครงสร้างและองค์ประกอบของบ้านแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือโครงสร้างของฐาน โครงสร้างส่วนตัวบ้าน และโครงสร้างส่วนหลังคา อันดับแรก โครงสร้างส่วนฐาน ได้แก่ เสาและตอม่อที่มีความสำคัญมากในฐานะเป็นโครงสร้างหลักของบ้าน โดยทั่วไป เสาบ้านจะเป็นเสาไม้กลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 15 เซนติเมตร เชื่อมต่อกับตอม่อคอนกรีตสูง 1 เมตร ทั้งหมดนี้เป็นความต้องการของชาวบ้านโดยตรง เพื่อแก้ไขปัญหาปลวกกินเสาไม้และเสริมความแข็งแรงให้เสา ขณะที่บางครอบครัวสร้างฐานเสาคอนกรีตเองเพื่อเสริมความแข็งแรงให้กับบ้าน

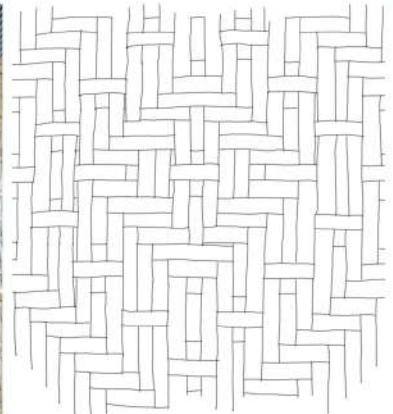
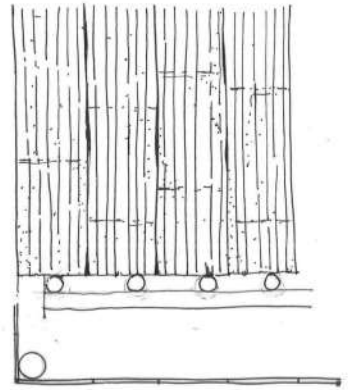
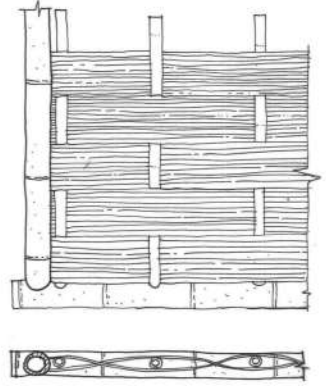
โครงสร้างพื้นมีทั้งที่ทำมาจากไม้ไผ่ ไม้ยูคาลิปตัสและไม้แปรรูป แล้วปูพื้นด้วยไม้ไผ่สับ มีบ้านจำนวนน้อยหลังที่ปูพื้นด้วยไม้แปรรูป ส่วนโครงสร้างผนังนั้นก็มัลักษณะเช่นเดียวกับโครงสร้างพื้น แต่ผนังไม้ไผ่นั้นมีหลายรูปแบบ เช่น แบบแนวตั้ง แบบแนวนอนและแบบไม้ไผ่สาน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความนิยมของแต่ละครอบครัว

โครงสร้างและวัสดุผนังหลังคานับเป็นส่วนที่สำคัญที่ช่วยให้ตัวบ้านมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน โดยดั้งเดิมนั้น หลังคาบ้านกะเหรี่ยงบางกลอยมุงด้วยหญ้าคาและใบตะค้อ หลังจากที่ได้อพยพมาอยู่ที่หมู่บ้านปัจจุบัน ชาวบ้านได้ปรับเปลี่ยนโดยนิยมนุงหลังคาด้วยสังกะสีและกระเบื้องเพื่อลดการซ่อมแซมหรือเปลี่ยนหลังคาใหม่ ส่วนครอบครัวที่ไม่ค่อยมีเงินก็ยังคงมุงด้วยหญ้าคาและใบตะค้อเช่นเดิม ส่วนโครงสร้างของหลังคาก็จะแปรผันตามวัสดุที่ใช้มุง

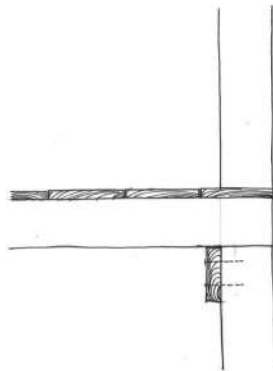
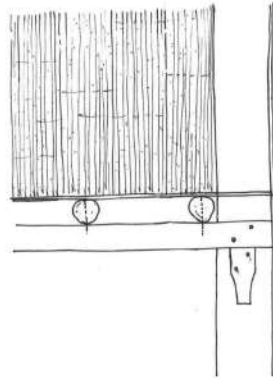
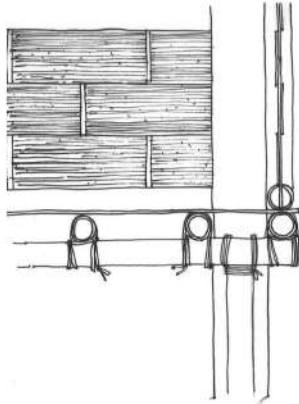
การเปลี่ยนแปลงของลักษณะบ้านกะเหรี่ยงเป็นบทสะท้อนถึงบริบทของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป การปรับเปลี่ยนบ้านไม่ได้หมายความว่าชาวบ้านจะสูญเสียตัวตนความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง แต่มันเป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อนโยบายรัฐ การเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและการเข้าถึงทรัพยากร จะเห็นได้ว่า การผสมของวัสดุก่อสร้างและเทคนิควิธีการก่อสร้างแบบดั้งเดิมกับแบบใหม่เป็นตัวเลือกที่ชาวบ้านเลือกในสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อให้มีความมั่นคงมากกว่าในอดีต วัสดุและโครงสร้างเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวในบริบทปัจจุบัน

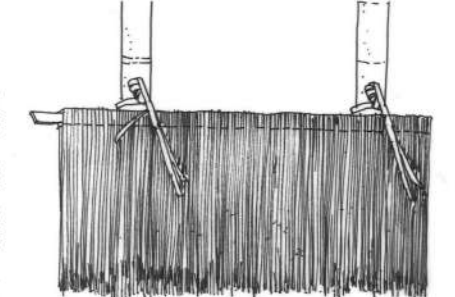
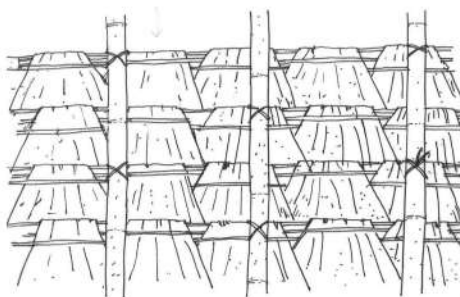
การต่อม็อคอนกรีตกับเสาไม้ เพื่อเสริมความแข็งแรงให้กับเสาบ้าน

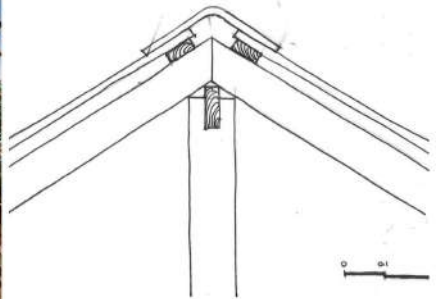
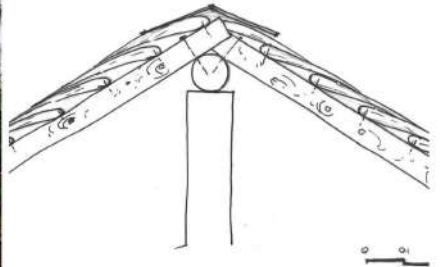
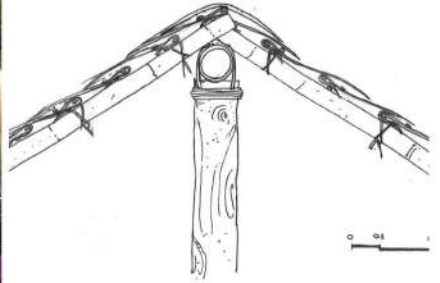
ลักษณะของผนังบ้าน ซึ่งทำจากไม้ไผ่มีลักษณะสามลักษณะคือแบบแนวตั้ง แนวนอนและแบบไม้ไผ่สาน

โครงสร้างพื้นไม้ซึ่งมีสามแบบ ได้แก่ โครงสร้างไม้ไผ่
โครงสร้างไม้ยูคาลิปตัส และโครงสร้างแบบใช้ไม้แปรรูป

วัสดุผนังหลังคาประเภทใบตะค้อ (ซ้าย) และหญ้าคา (ขวา)

โครงสร้างหลังคาถูกปรับเปลี่ยนจาก โครงสร้างไม้ไผ่สู่โครงสร้างไม้ยูคาลิปตัสและไม้แปรรูป รวมทั้งวัสดุ
ที่ใช้มุงด้วยที่ถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ที่นิยมสังกะสีและกระเบื้อง เนื่องจากต้องการความ

คงทนและแข็งแรง

สังกะสีเป็นวัสดุที่นิยมใช้มุงหลังคาเนื่องจากทนทานกว่าหญ้าคา
และสามารถซื้อหาได้ง่าย เป็นราคาที่สามารถจ่ายได้

การเลือกพื้นที่สร้างบ้าน

นอกจากนี้แล้ว พวกเขายังได้อธิบายเรื่องการเลือกพื้นที่ในการก่อสร้างบ้านในอดีต ในการเลือกพื้นที่สร้างบ้านของชาวกะเหรี่ยงบางกลอยบนและใจแผ่นดินในอดีต มีความเชื่อและเรื่องราวที่ผูกพันเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ พวกเขาจะเลือกลักษณะทำเลที่ตั้งของบ้านใกล้แม่น้ำหรือลำห้วย และอยู่บริเวณดินเขา นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมการเสี่ยงทายเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขในอนาคต โดยที่พวกเขาจะใช้ข้าวสาร 7 เม็ด วางเรียงเป็นรูปดาวเจ็ดแฉก หรือเรียงเป็นแถวก็ได้ แล้วเอาถ้วยครอบไว้ แล้วอธิษฐานว่าจะมาสร้างบ้านที่นี่ แล้วทิ้งไว้หนึ่งคืน พอรุ่งขึ้นก็มาเปิดดู ถ้าข้าวสารไม่แตก ไม่กระจายออก ไม่หายก็แสดงว่าที่นี้อยู่ได้ กะเหรี่ยงเรียกว่าพิธี “กะชะ”

แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากสร้างบ้านเสร็จ ในคืนแรกที่นอน ถ้าหากเจ้าของบ้านได้ยินเสียงกึ่งร้องหรือนกทูตะปัวร์ร้องขณะตื่นนอนอยู่ในคืนแรก วันรุ่งขึ้นพวกเขาจะต้องทิ้งบ้านหลังนั้นไป เพราะพวกเขาถือว่าเป็นร่างไม่ดี หากอยู่บ้านหลังนั้นก็จะเป็นสุข พวกเขาจะต้องไปหาที่ใหม่เพื่อสร้างบ้านหลังใหม่

“เวลาสร้างบ้านใหม่เสร็จ คืนแรกที่ขึ้นไปนอนบนบ้าน ถ้าได้ยินเสียงกึ่งร้อง นกทูตะปัวร์ร้อง (ตัวสีเหลือง สีนํ้าตาล) ก็ไม่ดี เราต้องทิ้งบ้านหลังนั้นไปเลย ถ้าอยู่ความสุขก็ไม่ค่อยจะมี [...] แต่ถ้าคืนที่สองได้ยินเสียงร้อง ก็ถือว่าไม่เป็นไร

อีกอย่างถ้าปลวกขึ้นได้ถุนบ้าน ก็ไม่ดี”, นายตอยหมุ่ยอ พุกาด พุด

“ในคืนแรก ได้ยินเสียงไม้ล้มก็ไม่ได้ ถือว่าไม่ดี”, นายสมสุข กลัดจิต

“ก่อนที่จะเราจะย้ายบ้านกะเหรี่ยงจะต้องทำพิธีก่อน เช่น พิธีกินไก่ ซึ่งจะทำให้เป็นบางครอบครัว พอสร้างบ้านหลังใหม่เสร็จก็ต้องตั้งทำพิธีเช่นกัน พิธีกินไก่หรือพิธีขึ้นบ้านใหม่

เวลาเลือกที่ปลูกบ้านต้องเลือกที่ใกล้แม่น้ำเป็นหลัก บริเวณดิน
เขา”, นายคอยหมวย่ พุกาด
“แต่ที่นี้ไม่ได้ทำแล้ว เราเลือกไม่ได้ เขาเลือกให้เราแล้ว”, นาย
สมสุข กลัดจิต

29 ธันวาคม 2558

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพวกเขาไม่มีสิทธิเสรีภาพในการเลือกพื้นที่ก่อสร้างบ้าน
เหมือนในอดีต เนื่องจากกฎระเบียบอุทยานแห่งชาติ พวกเขาต้องสร้างบ้านหรือทำ
การเกษตรในพื้นที่ที่อุทยานได้กำหนดขอบเขตไว้ให้เท่านั้น หากฝ่าฝืนก็ต้องถูกดำเนินคดี
ตามกฎหมาย ซึ่งที่ผ่านมาก็มีชาวบ้านบางกลอยถูกดำเนินคดีให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง

เรื่องราวและเสียงสะท้อนผ่านกระบวนการก่อสร้าง

ศาลาชุมชน: ศูนย์กลางของชุมชน

ในเดือนตุลาคม 2557 เราได้มีการประชุมระหว่างผู้นำหมู่บ้าน ชาวบ้าน
เจ้าหน้าที่ พอช. เจ้าหน้าที่มูลนิธิปิดทองหลังพระฯ และผู้เขียน พวกเขาคุยกันเกี่ยวกับ
การจัดการโครงการ, การจัดตั้งคณะกรรมการ และเงินทุนสนับสนุน ในตอนสุดท้ายของ
การประชุม พวกเราเห็นตรงกันว่า เราจะสร้างศาลาชุมชนเป็นอาคารหลังแรก
ของโครงการ ดังนั้นเราควรออกแบบร่วมกันก่อน เราถกกันเรื่องความต้องการและ
รูปทรงของอาคาร ด้านผู้นำชุมชนร้องขอให้พื้นที่รองรับคนสำหรับการจัดประชุม
หมู่บ้านอย่างน้อย 150 คน ส่วนรูปทรงอาคารก็เป็นแบบจั่วปั้นหยา มุงด้วยใบตะค้อ ผม
ร่างบนกระดาษในที่ประชุมตามความต้องการ จากนั้นก็นำมาเขียนเป็นแบบ เพื่อนำไป
ก่อสร้าง ศาลาชุมชนตั้งอยู่ที่ศูนย์กลางของหมู่บ้าน วัสดุก่อสร้างจำพวกไม้ ซึ่งซื้อมาจาก
ในเมืองทั้งหมด ส่วนวัสดุมุงคือใบตะค้อและปูพื้นด้วยไม้ไผ่ ซึ่งได้มาจากชาวบ้าน

อาคารได้สร้างเสร็จในเดือนกรกฎาคม 2558 โดยการร่วมมือกันระหว่าง
เครือข่ายช่างชุมชนภาคกลางและตะวันตก เจ้าหน้าที่ พอช. และชาวบ้าน โดยที่มี

ชาวบ้านเป็นแกนหลักในการทำงาน ส่วนช่างชุมชนภาคกลางและตะวันตกและเจ้าหน้าที่ พอช. ช่วยกันสร้างโครงสร้างจนเสร็จโดยใช้ระยะเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ จากนั้นในส่วนที่เหลือ ชาวบ้านช่วยกันทำต่อจนเสร็จ และได้ตั้งชื่อศาลาว่า “ศาลาพอละจี” เพื่อระลึกถึงบิลลี่ จุดประสงค์ของอาคารคือเพื่อรองรับกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น การประชุมหมู่บ้าน รวมทั้งยังเป็นพื้นที่พบปะพูดคุยและจัดงานอื่น ๆ ของชุมชน

ในกระบวนการก่อสร้างศาลาชุมชนนี้ เป็นจุดที่สามารถกระตุ้นให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงบทบาทในกระบวนการก่อสร้าง และเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้การก่อสร้างร่วมกัน ในปี 2558 ผมได้มีโอกาสกลับไปหมู่บ้านและพักค้างคืนที่ศาลาหมู่บ้าน เราพบว่าวัสดุผนังหลังคาบางส่วนเริ่มผุพัง ทำให้หลังคารั่ว เราจึงมีความเห็นที่ตรงกันว่า เราควรซ่อมหลังคา โดยเปลี่ยนวัสดุผนังใหม่ ส่วนด้านผู้นำชุมชนเห็นว่าควรจะเปลี่ยนวัสดุผนังเป็นกระเบื้อง เพื่อให้แข็งแรงทนทานกับการใช้งานในระยะยาว เพราะเป็นอาคารส่วนรวม สุดท้ายวัสดุผนังหลังคา ถูกเปลี่ยนเป็นเมทัลชีทและโครงสร้างหลังคาถูกเปลี่ยนเป็นไม้จริง

จะเห็นได้ว่า การตัดสินใจถูกควบคุมและสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการซึ่งเน้นความคงทนและแข็งแรง ปัญหาและการแก้ไขปัญหาของการก่อสร้างแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง ที่ไม่ใช่เพียงแค่ปัจเจกบุคคลแต่รวมไปถึงระดับชุมชน

กระบวนการก่อสร้างศาลาชุมชน ปี 2558

เปลี่ยนโครงสร้างและวัสดุหลังคาศาลาชุมชน ปี 2559

นายจ้อจ้อมิ เจริญสุข

ในตอนเช้าวันพุธที่ 27 กรกฎาคม 2559 นายจ้อจ้อมิกำลังชุดหลุมเพื่อวางเสาบ้าน มีทีมช่างช่วยทำงาน 4 คน เสาไม้และตอม่อคอนกรีตถูกเชื่อมต่อเข้าด้วยกันเพื่อทำให้เสาบ้านแข็งแรงขึ้น ขณะที่ภรรยาเขากำลังนั่งลอกเปลือกไม้ยูคาลิปตัสออกเพื่อเตรียมทำตงและจันทัน

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการในเดือนธันวาคม 2558 เขาได้วาดแบบบ้านซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการบ้านที่มีได้ถุนสูงและหลังคาทรงจั่วปั้นหยา ในบ้านประกอบด้วยพื้นที่ทำอาหาร ห้องเก็บของ พื้นที่รับแขก ระเบียงและห้อง 2 ห้อง แต่วันนี้เขาเปลี่ยนใจจ้อจ้อมิกำลังสร้างบ้านทรงจั่ว ประกอบด้วยห้อง 1 ห้อง และพื้นที่เอนกประสงค์โดยปราศจากได้ถุน

“ทำไมลุงไม่สร้างบ้านได้ถุนสูง?” ผู้เขียนถาม

“ผมเปลี่ยนแบบเพราะต้องการประหยัดวัสดุ เราหาไม้ไผ่ไม่ได้ แถวนี่ เราต้องซื้อไม้และเรามีเงินไม่พอ ไม้ไผ่หายาก ถ้าเราต้องการไม้ไผ่ เราต้องใช้เวลา 2-4 วันในการตัดและเอาลงมาที่หมู่บ้าน

1 คน คนไม้ไผ่มาได้ 10 ลำต่อครั้ง แต่ถ้าเราซื้อ ไม้ได้ง่ายกว่า แต่เราต้องจ่าย 40 บาทต่อลำ”, จ้อจ้อมิตอบ

นายจ้อจ้อมิ เจริญสุข, 27 กรกฎาคม 2559

กระบวนการสร้างบ้านนายจ้อมี เจริญสุข

ภาพเปรียบเทียบบ้านหลังเก่า (ซ้าย) และบ้านหลังใหม่ (ขวา) ของนายจ้อจ้อมิ

สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานคือการสร้างบ้านที่มีความหลากหลายรูปแบบ แม้ว่ารูปแบบหลากหลายถูกแสดงในการประชุมเชิงปฏิบัติการ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาจะสร้างตามแบบที่ได้วาดนั้นเมื่อเวลามาถึง หลายครอบครัวเปลี่ยนแปลง เช่น แบบหลังคา การวางผัง เพราะก็เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ การก่อสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้พวกเขาตระหนักถึงอะไรที่พวกเขาปรารถนา และเตรียมพร้อมก่อสร้าง แต่ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาต้องทำตามแผนที่วางไว้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพราะบางทีอนาคตไม่แน่นอน ดังนั้นแผนปฏิบัติการจึงควรมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างของบ้านนายจ้อจ้อมิ ซึ่งใช้เวลากว่า 1 ปี ในการสร้างบ้านให้เสร็จสมบูรณ์ โดยให้มันเป็นบ้านสำหรับลูกสาว ซึ่งออกไปอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านนานหลายปี นอกจากนี้จ้อจ้อมิยังได้ต่อเติมบ้านหลังเดิมบางส่วนด้วย

ตอนที่สร้างบ้านนี้ หนูทำงานอยู่ที่หัวหิน 1 ปี ตอนแรกไปอยู่ที่
ป่าละอูมา 9 ปี ทำงานทุกอย่าง มีอะไรก็ทำหมด แต่ตอนไปอยู่
หัวหินทำงานเป็นพนักงานใน 7-11 [...] ตอนนั้นก็กลับมาอยู่บ้าน
แล้ว ตอนนั้นก็ท้องได้ 7 เดือน ผูกท้องที่โรงพยาบาลแก่ง
กระจาน [...] หนูเกิดที่บางกลอยบน

นางเบญจวรรณ เจริญสุข (ลูกสาว), 26 มิถุนายน 2560

ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างถูกกำหนดโดยการออกแบบและรูปแบบอาคารก่อนที่
พวกเขาจะตัดสินใจสร้างบ้าน หลายครอบครัวมีเงินไม่พอเพื่อใช้ในการก่อสร้างตามแบบ
ที่ออกแบบไว้ พวกเขาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแบบให้เข้ากับเงินที่มี โดยการลด
ค่าใช้จ่ายบางส่วนในการก่อสร้าง ขณะที่บางครอบครัวเปลี่ยนแบบเพราะปัจจัยด้านที่ตั้ง
ของตัวบ้าน ดังนั้นเมื่อเวลาเปลี่ยน ความคิดในการออกแบบย่อมถูกปรับเปลี่ยนตาม ซึ่ง
สัมพันธ์กับปัจจัยค่าใช้จ่าย วัสดุการก่อสร้างและความเชื่อ

นายปอละ ลาเตาะ

โดยทั่วไป บ้านถูกสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนหลากหลายกิจกรรมของสมาชิกในครอบครัว และพวกเขาโดยปกติคือบ้านหลังเก่าจากเหตุผลส่วนตัวอันหลากหลาย เช่น วัสดุผุพัง สภาพบ้านทรุดโทรมหรือการต้องการสร้างพื้นที่เพิ่ม หลายคนใช้วัสดุจากบ้านหลังเดิม ผสมกับวัสดุใหม่ที่ซื้อมาจากในเมืองเพื่อผลิตสร้างพื้นที่ บางครอบครัวออกแบบพื้นที่ไว้ปรับเปลี่ยนหรือต่อเติมได้ในอนาคต เมื่อพวกเขามีเงินและมีวัสดุพอ อย่างเช่นบ้านของนายปอละ ลาเตาะ

ผมรู้บ้านหลังเดิมและเก็บเอาวัสดุที่ยังใช้ได้มาสร้างบ้านหลังใหม่ บ้านหลังใหม่อยู่ตรงข้ามกับหลังเก่า ผมผสมวัสดุใหม่และเก่าเข้าด้วยกัน เช่น หลังคากระเบื้องจากในเมือง ลังกะสีจากบ้านหลังเก่า

นายปอละ ลาเตาะ, 28 กรกฎาคม 2559

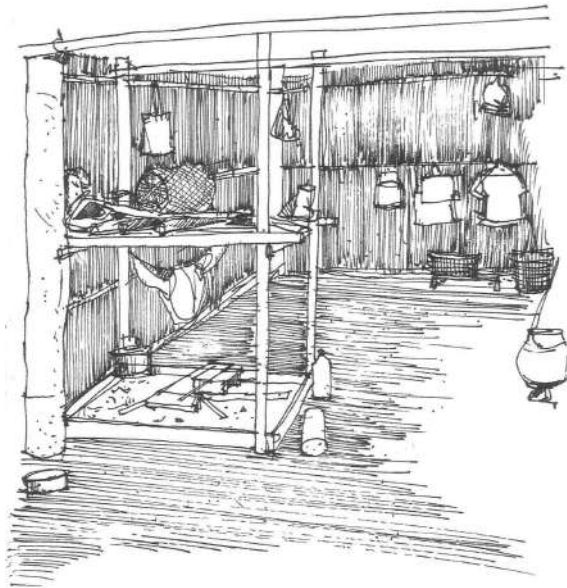
แม้ว่าในขณะนั้นบ้านหลังใหม่จะยังไม่เสร็จ แต่พวกเขาก็ได้เริ่มเข้าไปอยู่ตั้งแต่ มกราคม 2559 เนื่องจากเขามีไม้ไผ่และไม้ไม่เพียงพอในการก่อสร้าง ดังนั้นเขาจึงเว้นพื้นที่ด้านหน้าบ้านไว้เพื่อก่อสร้างในอนาคต การออกแบบและการวางแผนสำหรับอนาคตกลายเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบ้านด้วยตนเอง เจ้าของบ้านมีความคิดที่หลากหลายเกี่ยวกับการสร้างบ้าน เพื่อสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมในการออกแบบและการพัฒนารูปร่างของอาคาร แนวทางนี้ไม่ได้ตอบสนองเพียงแต่ด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจแต่ยังรวมถึงการเตรียมการออกแบบพื้นที่ในอนาคต หากเปรียบเทียบบ้านหลังเก่าและบ้านหลังใหม่ของปอละ เห็นได้ชัดว่า ขนาดของตัวบ้านมีขนาดใหญ่ขึ้นและแข็งแรงขึ้น เขายังได้ใช้วัสดุจากบ้านหลังเดิมมาผสมกับวัสดุที่ซื้อใหม่ เช่น หลังคากระเบื้อง หรือแม้แต่การเสริมฐานเสาคอนกรีตก็เพื่อเสริมความแข็งแรงให้กับเสา

บ้านหลังใหม่ของนายปอละ ลาเตาะ

หากสังเกตภายในบ้าน จะพบว่า ขนาดของพื้นที่ทำอาหารมีขนาดหนึ่งในสี่ของพื้นที่บ้าน ตรงกลางของพื้นที่ทำอาหารเป็นเตาไฟ ถัดจากพื้นที่ทำอาหารเป็นห้องสองห้อง ด้านหน้าห้องเป็นพื้นที่โล่งเชื่อมต่อกับชาน ขณะที่ ความสูงของบ้านยังคงอยู่ในระดับใกล้เคียงกับบ้านหลังเดิม เพื่อต้องการใช้ประโยชน์ใต้ถุนบ้านสำหรับตากผ้า เก็บของและเลี้ยงไก่

กระบวนการสร้างบ้านของปอละแสดงให้เห็นถึงกระบวนการ ที่งานออกแบบสามารถถูกปรับให้เข้ากับสถานการณ์และสามารถปรับขยายได้ในอนาคต เพื่อให้ตรงกับความต้องการของเจ้าของบ้าน จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจความต้องการในวัสดุเพื่อผลิตงานออกแบบ สิ่งแรกคือรู้ว่าวัสดุชนิดไหนที่เราต้องการและสามารถหามาได้ ใครจะเป็นผู้สร้างหรือจะสร้างเอง สร้างอย่างไร วิธีไหนที่เหมาะสมที่สุด เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย

เตาไฟภายในบ้านของนายปอละ ลาเดาะ

นายตากิโน กว่าบุ

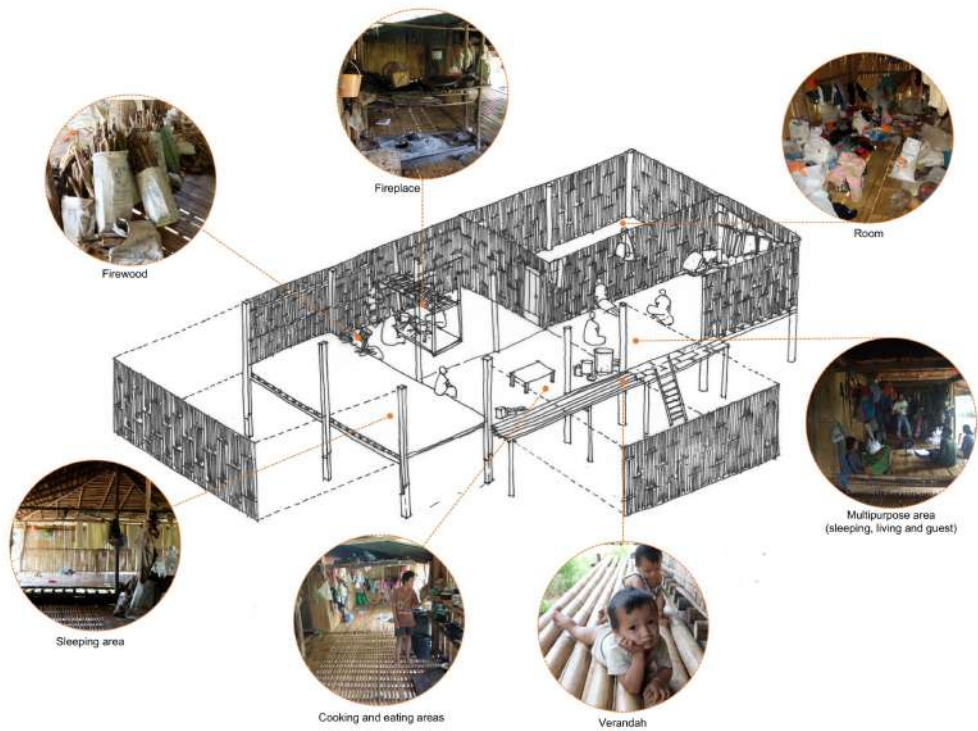
มันเป็นที่แน่นอนว่า ขนาดของครอบครัวและพื้นที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเพราะการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกในครอบครัว หรือลดลงเพราะสมาชิกในบ้านออกไปแต่งงานมีครอบครัวใหม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความต้องการพื้นที่บ้านขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว ปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของประชากรในหมู่บ้านได้สร้างความกดดันต่อความต้องการที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน จากการสำรวจจำนวนประชากรในปี 2560 พบว่าจำนวนประชากรที่อายุต่ำกว่า 15 ปี มีประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนประชากรทั้งหมด ดังนั้นความต้องการที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต และมีอิทธิพลต่อการสร้างที่อยู่อาศัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ เราจะเห็นว่าการต่อเติมบ้านเป็นสิ่งที่มักเกิดขึ้นในครอบครัวที่มีขนาดเล็กซึ่งมีพื้นที่ที่จำกัดแต่สมาชิกครอบครัวมีจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ครอบครัวของนายตากิโน กว่าบุ

เมื่อสองปีก่อนบ้านหลังนี้ได้ต้อนรับสมาชิกใหม่ เป็นพี่น้องฝาแฝด ดังนั้นจึงไม่แปลกที่พวกเขาต้องการพื้นที่บ้านที่เพิ่มขึ้น บ้านนายตากิโนเป็นบ้านหลังหนึ่งที่ผมเข้ามาเยี่ยมบ่อยมากหลังหนึ่งและค่อนข้างคุ้นเคยกับสมาชิกทุกคน ปี 2558 ตากิโนได้รื้อส่วนที่เป็นพื้นที่ทำอาหารออกแล้วต่อเติมบ้านออกไปให้ใหญ่กว่าเดิม รวมทั้งสร้างพื้นที่ทำอาหารขึ้นมาใหม่ ถัดจากพื้นที่ทำอาหารไปก็เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ ซึ่งเป็นทั้งที่นอนสำหรับลูกและที่นั่งเล่น

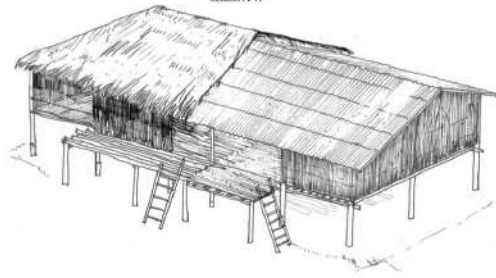
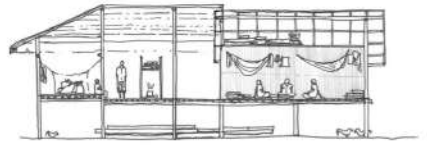
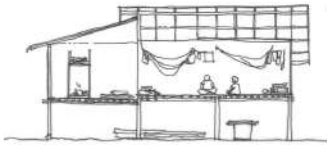
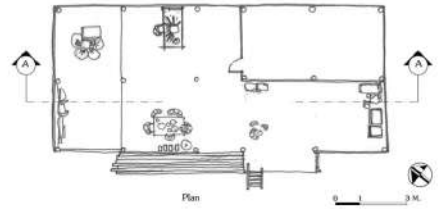
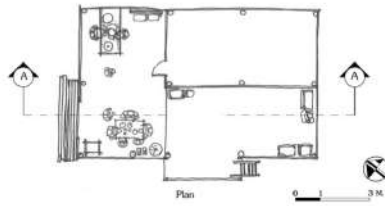
ผมไปหาตากิโนในวันที่บ้านต่อเติมเกือบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตากิโนกำลังตัดไม้เพื่อทำราวกันตกสำหรับลูกแฝดที่ยังเล็กอยู่ สิ่งหนึ่งที่ผมสงสัยคือบ้านหลังนี้มีห้องอยู่ 1 ห้อง แต่ตากิโนบอกว่าพวกเขาอนข้างนอกห้อง ส่วนที่ห้องนั้นเป็นเพียงห้องไว้เก็บของ ส่วนพื้นที่ทำอาหารสร้างใหม่นั้นก็ยังไม่เสร็จสมบูรณ์เนื่องจากยังขาดเตาไฟ (ปัจจุบันสร้างเสร็จแล้ว) การเพิ่มขนาดบ้านโดยกระบวนการต่อเติมบ้านนั้นเป็นหนึ่งในวิธีการซึ่งพวกเราใช้ในการจัดการบ้านของตนเอง เพื่อให้มีพื้นที่ที่เพียงพอต่อความต้องการ จะเห็นได้ว่าความต้องการของชาวบ้านไม่ได้เพียงต้องการแต่บ้านที่แข็งแรงเท่านั้น แต่ยังต้องการพื้นที่บ้านที่เพียงพอกับสมาชิกด้วย

บ้านนายตากิโน กวานู หลังจากทำการปรับปรุงซ่อมแซมและต่อเติมบ้าน

บ้านนายตากีนู หลังจากต่อเติมแล้ว

2556

2558

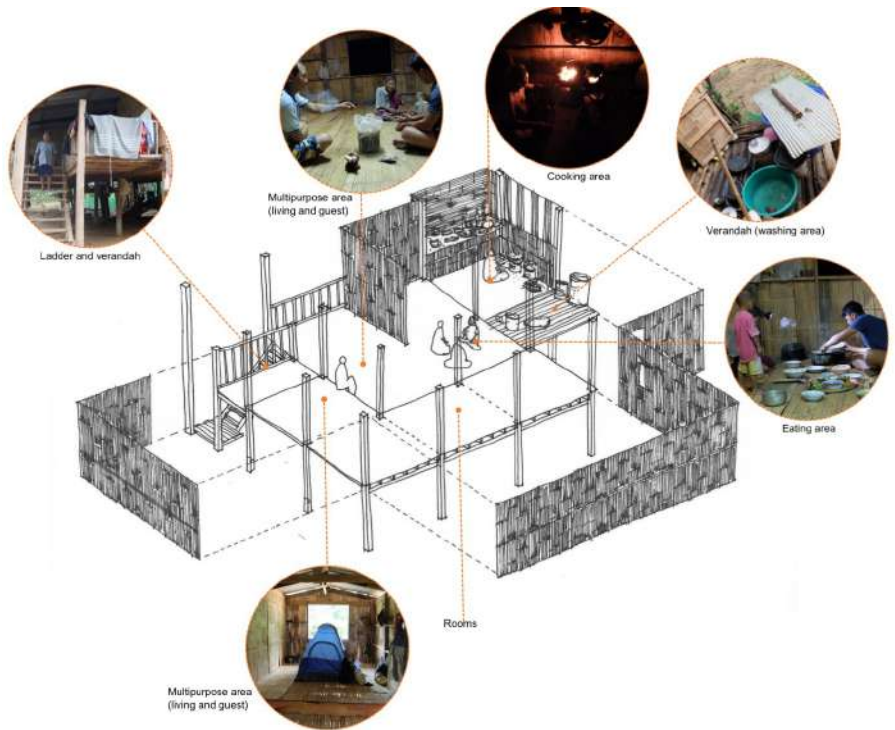
ภาพเปรียบเทียบก่อนและหลังทำการปรับปรุงบ้านของนายตาก็ิน

นายจั่ว จีบัง

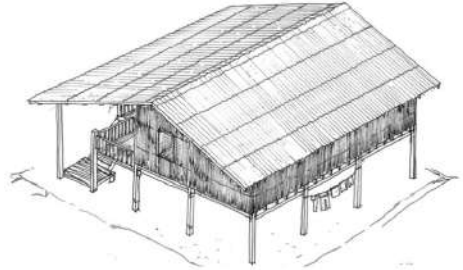
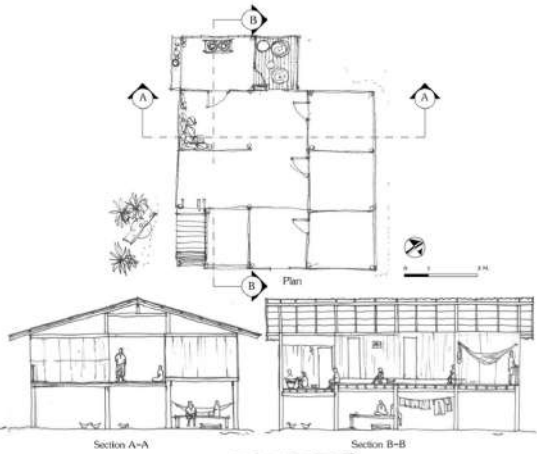
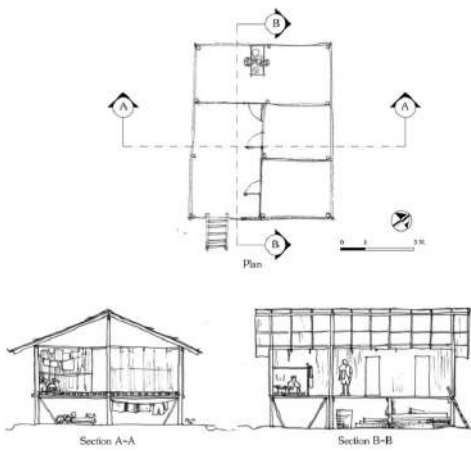
ชาวบ้านซ่อมสร้างบ้านของพวกเขาเกือบทุกปี เนื่องจากบ้านเหล่านั้นสร้างจากวัสดุที่ไม่ได้ถาวร เป็นวัสดุหมุนเวียนที่หาได้ในป่า กล่าวอีกนัยหนึ่ง วัสดุชั่วคราวและโครงสร้างบังคับให้พวกเขาต้องสร้างบ้านใหม่ และแน่นอนว่า หนึ่งในปัจจัยเป็นผลมาจากสภาพบ้านที่แย่งและการขาดแคลนพื้นที่ ดังนั้นประสิทธิภาพของการรื้อสร้างบ้านเพื่อให้บ้านให้แข็งแรงกลายเป็นข้อใส่ใจหลักของชาวบ้าน กระบวนการสร้างบ้านร่วมกันส่งประโยชน์อย่างชัดเจนต่อพวกเขา รวมทั้งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การขาดแคลนที่อยู่อาศัยดูเหมือนจะส่งผลให้พวกเขาปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนรูปของบ้าน ในทางกลับกัน การขาดแคลนที่อยู่อาศัยและสภาพบ้านที่แย่งนำไปสู่ความกดดันและความกระหาย ความต้องการสำหรับการสร้างบ้าน ตัวอย่างเช่น บ้านนายจั่ว จีบัง

บ้านหลังเก่าของเขามี 2 ห้อง ที่ด้านหน้าห้องเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ พื้นที่ด้านหลังเป็นพื้นที่ทำอาหารและทานข้าว มีเตาไฟอยู่ตรงกลาง พื้นบ้านทั้งหมดเป็นพื้นไม้ไผ่สับทั้งหมด ขณะที่บ้านหลังใหม่ที่สร้างขึ้นใหม่ในปี 2559 มี 3 ห้อง พื้นที่อเนกประสงค์เชื่อมต่อพื้นที่ทำอาหาร กินข้าวและระเบียง พื้นห้องปูด้วยไม้กระดาน ส่วนพื้นที่ที่เหลือเป็นไม้ไผ่ โครงสร้างถูกเปลี่ยนจากไม้ไผ่เป็นไม้จริง เพื่อสร้างความแข็งแรง รวมทั้งหลังคา ถูกเปลี่ยนจากสังกะสีเป็นกระเบื้อง

จะเห็นได้ว่า นายจั่วรื้อและสร้างบ้านใหม่ในตำแหน่งเดิม ในรูปทรงและการจัดพื้นที่ภายในบ้านใกล้เคียงกับบ้านหลังเดิม แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดคือการปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่คงทนถาวรกว่าเดิม

องค์ประกอบของบ้านนายจิว หลังจากทำการสร้างใหม่

2556

2559

ก่อนและหลังการรื้อสร้างบ้านของนายจั่ว จีโป้ง

นายกิตติพรต ชายา

นายทองดีกำลังสับไม้ไผ่เพื่อทำพื้นบ้าน เพื่อสร้างบ้านไม้ไผ่ให้ ลูกชาย (กิตติพรต) ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับศาลาชุมชน
“บ้านหลังนี้ สร้างแบบนี้ก็อยู่ได้ไม่นานหรอก อาจจะต้องปลูก ใหม่อีก ไม่เหมือนบ้านปูน [...] นี่ใช้ไผ่นวล”, นายทองดีบอก

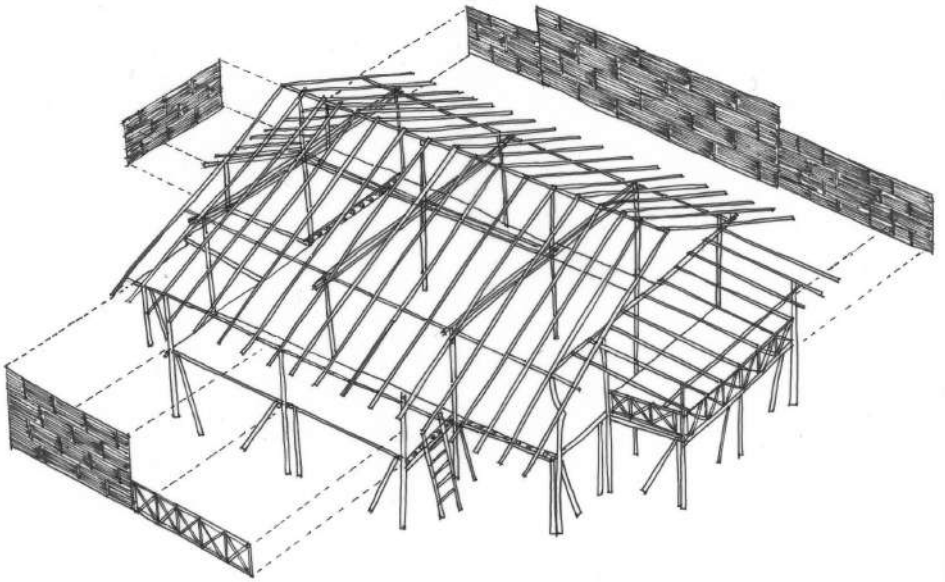
นายทองดี ชายา, 26 ธันวาคม 2559

บ้านหลังนี้ นายทองใช้เวลาสร้างประมาณหนึ่งสัปดาห์ แต่หลังจากนั้นไม่กี่เดือน บ้านก็เริ่มผุพัง เหมือนตามที่นายทองดีบอก ซึ่งก็ดูเหมือนจะเป็นเรื่องปกติ

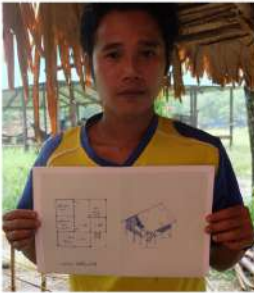
โดยธรรมเนียมการสร้างบ้านกะเหรี่ยง พวกเขาใช้วัสดุจำพวก ใบตะค้อ หน้ำคา ไม้ไผ่และไม่ใช้ในการสร้างบ้าน บ้านหลังนี้จึงซ่อมบ่อยทุกปี พวกเขาจึงมองหาวัสดุที่ต้องการเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย เช่น สังกะสี กระเบื้อง เสามาเนื้อแข็ง แต่นั่นก็ต้องใช้เงินในการซื้อมาจากในเมือง กิตติพรตเป็นหนึ่งในหลาย ๆ คนที่ต้องการสร้างบ้านที่แข็งแรง ถาวรกว่าหลังเดิม

หลังจากประชุมเชิงปฏิบัติการเดือนกันยายน 2559 หลังจากฤดูเก็บเกี่ยว กิตติพรตได้เริ่มสร้างบ้านหลังใหม่ซึ่งอยู่ ถัดออกไปจากบ้านหลังเก่า บ้านหลังใหม่ ประกอบด้วยห้องใหญ่และพื้นที่ด้านหน้าเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ อย่างไรก็ตามพวกเขายังคงใช้พื้นที่ทำอาหารที่บ้านหลังเดิมซึ่งปัจจุบันผุพัง ในช่วงเดือนกันยายน 2560 เขาหยุดรับสร้างบ้านไว้ชั่วคราว เนื่องจากขาดไม้ไผ่ แต่พวกเขาก็ได้ทำต่อเนื่องจากจนเสร็จในปี 2561

การปรับเปลี่ยนและการใช้วัสดุในการก่อสร้างบ้านใหม่ ทำให้หลายคนตั้งคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า นี่เป็นการก่อสร้างบ้านหรือการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ยั่งยืนหรือไม่ และสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือไม่

โครงสร้างบ้านของนายกิตติพรต ปี 2558 ก่อนที่จะทำการรื้อและสร้างหลังใหม่
โครงสร้างเกือบทั้งหมดเป็นไม้ไผ่ มีเตาไฟอยู่ที่ตรงกลางบ้าน

นายกิตติพรสร้างบ้านหลังใหม่ซึ่งอยู่ถัดจากบ้านหลังเดิมที่ผุพัง
ภาพบนสุดเป็นหุ่นจำลองที่กิตติพรได้ทำขึ้นมาในช่วงที่มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ
มันเป็นการออกแบบที่แสดงถึงความต้องการว่า เขาต้องการบ้านแบบใด

นางรี พุกาด

หลายครอบครัวเชื่อว่าทิศตะวันออกเป็นทิศมงคล ดังนั้นพวกเขาจึงนิยมหันหัวนอนไปทางทิศตะวันออก นี่ยังแสดงและสะท้อนการจัดพื้นที่ภายในบ้านซึ่งสัมพันธ์กับระบบความเชื่อของการอยู่อาศัย นอกจากนี้หลายคนยังเชื่อว่า ควรหันหน้าบ้านหรือบันไดทางขึ้นไปทางทิศตะวันออกด้วย ขณะที่บางครอบครัวเชื่อว่าการวางผังของแนวบ้านควรวางไปในแนวทางทิศเดียวกับบ้านข้างเคียง ขณะที่บางคนก็มองไปในเรื่องประโยชน์ใช้สอยมากกว่า เช่น การหันหน้าบ้านไปที่ถนนหรือทางสัญจร ตัวอย่างเช่น บ้านนางรี พุกาด

นางรีได้ซื้อและสร้างบ้านใหม่ โดยพบว่า พื้นที่ทำอาหารยังคงตั้งอยู่ทางทิศเหนือของบ้าน ส่วนห้องนอนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงคือถูกย้ายจากทิศตะวันออกเฉียงใต้มาอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ส่วนพื้นที่อเนกประสงค์ยังคงอยู่ติดกับบันไดทางขึ้นด้านหน้าของบ้าน เนื่องจากตัวบ้านได้ถูกยกสูงขึ้นจากเดิม 1.20 เมตร เป็น 2 เมตร พื้นที่ใต้ถุนบ้านได้เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นที่เก็บของและเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ ในส่วนของความเชื่อ พวกเขาเชื่อในเรื่องการทำพิธีกรรมก่อนและหลังการสร้างบ้านเพื่อเป็นการบูชาผีบ้านและเจ้าที่ รวมถึงบรรพบุรุษ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว ส่วนเรื่องการจัดสร้างพื้นที่ภายในบ้านนั้นยังคงมีลักษณะคล้ายเดิมและยังคงใช้เตาไฟในการทำอาหารเช่นเดิม พวกเขากลับมองว่าหน้าบ้านควรหันหน้าเข้าหาถนน เพื่อให้เห็นการสัญจรได้ง่าย ซึ่งจะเป็นมุมมองในเรื่องประโยชน์การใช้สอยเสียมากกว่าการเชื่อในเรื่องทิศมงคล

ตามที่ได้กล่าวมา การถกเถียงประเด็นเรื่องทิศและความเชื่อเป็นเรื่องส่วนบุคคล แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามันมีอิทธิพลต่อการก่อสร้างบ้านของพวกเขา แต่อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของบ้านกะเหรี่ยงยังคงความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับโลกจิตวิญญาณและความเชื่อของบรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งสะท้อนถึง ความเชื่อดั้งเดิมซึ่งพวกเขาเคารพ พิธีกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ถูกพัฒนาซึ่งปรากฏ เป็นความปรารถนา ความศรัทธา พิธีกรรมเหล่านี้มีมิติพื้นที่ทั้งในส่วนของแสดงออกของพฤติกรรมหรือจัดการพื้นที่ในทางกายภาพ

บ้านหลังเดิม ก่อนที่จะทำ
การรื้อเพื่อสร้างใหม่

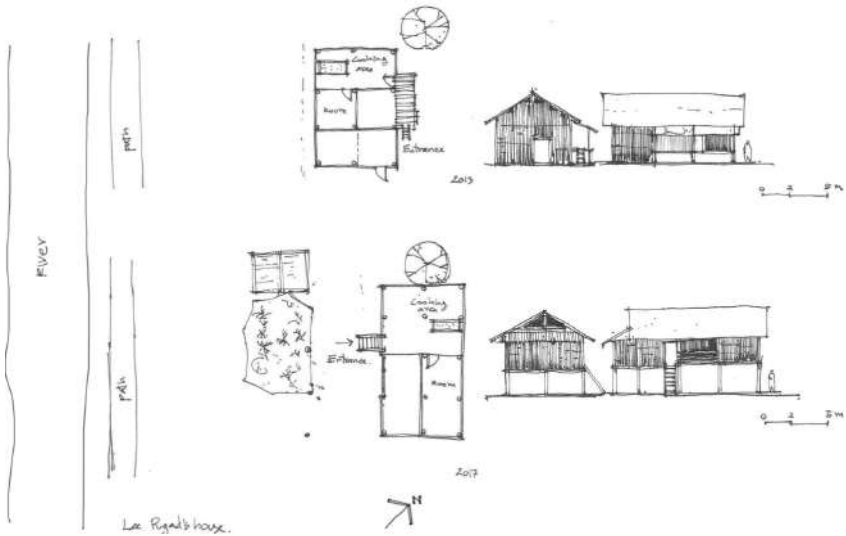

กำลังรื้อบ้านหลังเดิม

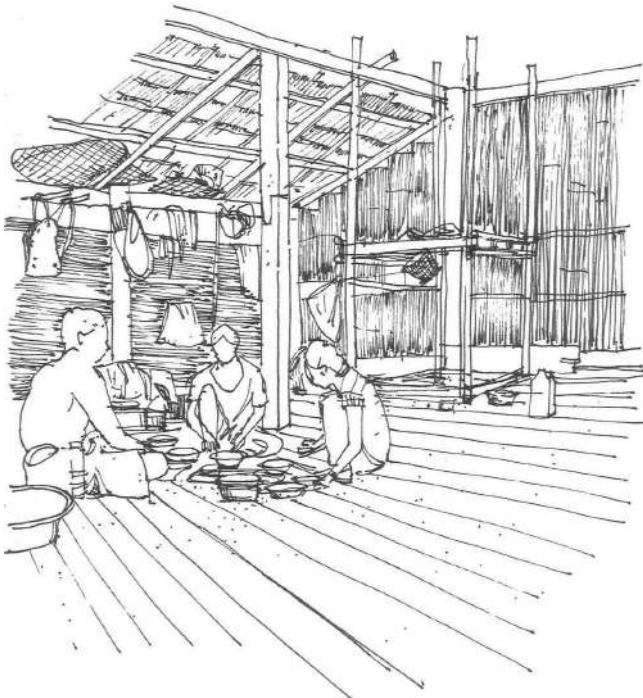
บ้านหลังใหม่ถูกสร้างขึ้นบน
ตำแหน่งเดิมของบ้านหลังเก่า
จะเห็นว่าวัสดุและโครงสร้าง
บ้านถูกปรับให้มีความ
แข็งแรงขึ้นกว่าเดิม รวมทั้ง
การจัดพื้นที่ใช้สอยที่เข้ากับ
ความต้องการปัจจุบัน

บ้านนางรี พุกาด

Lee Rigold's house.

ภาพเปรียบเทียบบ้านหลังเก่า (ภาพบน) และบ้านหลังใหม่(ภาพล่าง)

บริเวณพื้นที่ทำอาหารและทานข้าวภายในบ้านนางรี พุกาด

นายสมบัติ ชายา

นายสมบัติ ชายา อายุ 58 ปี อาชีพทำไร่ อาศัยอยู่กับภรรยาและหลาน เขามีลูกทั้งหมด 10 คน ลูกคนสุดท้องกำลังเรียนหนังสืออยู่ในเมืองแก่งกระจาน บ้านหลังเก่าของนายสมบัติ ประกอบไปด้วย 1 ห้อง พื้นที่ ทำอาหาร พื้นที่ นอนและพื้นที่ อเนกประสงค์ สมบัติและภรรยาอนด้านหน้าของห้อง ส่วนหลานนอนในห้อง ถัดไปจากพื้นที่นอนเป็นพื้นที่ทำอาหาร มีเตาไฟอยู่ที่มุมของพื้นที่ บนชั้นเหนือเตาไฟเป็นพื้นที่เก็บอาหารแห้ง เช่นเนื้อ และปลา ถัดออกไปเป็นพื้นที่ล้างจาน ช่าง ๆ มีถังพลาสติกบรรจุน้ำวางอยู่หลายถัง

ผมมีโอกาสได้คุยกับลุงสมบัติในวันที่ลุงสมบัติกำลังสร้างบ้านหลังใหม่

“บ้านหลังนี้เหมือนที่คิดไว้ไหม?”, ผู้เขียนถาม

“เหมือน...แต่บ้านได้ขึ้นต้องอยู่ทางนี้ ทางทิศตะวันออก [สมบัติ ย้ายบันไดทางขึ้นจากทิศตะวันตกไปอยู่ทิศตะวันออก] พื้นสูงประมาณให้หวิดรอดได้ ส่วนในหลุมเทพูน ไม้ให้ปลวกมากินไม้ ... ไม้ไผ่มีอยู่แล้ว แต่มอดกินนิดหน่อย...อันนั้นสังกะสีเก่า แล้วก็สังกะสีใหม่ 49 แผ่น แต่ก็ไม่พอ ต้องหาเพิ่ม”, สมบัติตอบ

“ถ้าบ้านหลังนี้เสร็จจะต่อเติมอะไรไหม?”, ผู้เขียนถาม

“ไม่ทำอะไรแล้ว อยู่เลย พอดีแล้ว [...], สมบัติตอบ

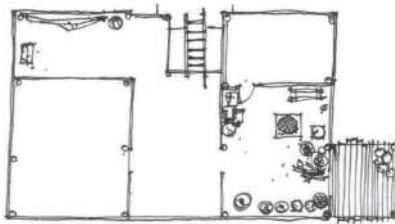
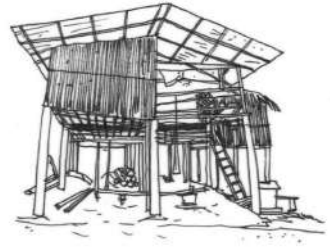
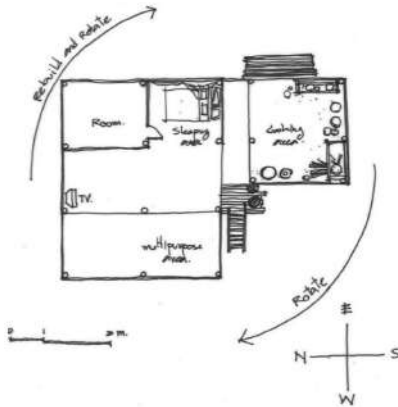
นายสมบัติ ชายา, 20 สิงหาคม 2559

นายสมบัติมีความเชื่อเรื่องทิศมงคล โดยมีทิศตะวันออกเป็นทิศมงคล เขาได้รื้อสร้างและปรับเปลี่ยนทิศทางขึ้นบ้านใหม่ โดยให้ทางทิศตะวันออกเป็นทางขึ้นบ้าน ซึ่งจากเดิมขึ้นทางทิศตะวันตก อย่างไรก็ตาม การจัดวางห้องต่าง ๆ ยังคงอยู่ในตำแหน่งทิศเดิม เช่น ห้องนอนอยู่ทางทิศเหนือ ห้องครัวอยู่ทางทิศใต้ แต่มีการสร้างเพิ่มห้องนอนขึ้นอีกหนึ่งห้องซึ่งอยู่ถัดจากห้องครัวทางทิศตะวันออก จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเรื่องทิศทางการวางตำแหน่งของห้องต่าง ๆ และทางขึ้นบ้านมีผลต่อการสร้างบ้านใหม่

กระบวนการก่อสร้างบ้านนายสมบัติ ชายา

ความเชื่อเรื่องทิศกับการสร้างบ้านของกะเหรี่ยง แนวความคิดของบ้านกะเหรี่ยง ถูกเชื่อมร้อยเข้ากับความเชื่อในมุมมองเรื่องทิศมงคล โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษ อย่างไรก็ตาม ไม่ทุกครอบครัวที่เชื่อในเรื่องทิศมงคล โดยเฉพาะกลุ่มรุ่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อจากเมือง

บ้านหลังเก่า (ภาพบน) หันหน้าไปทางทิศตะวันตก

บ้านหลังใหม่ (ภาพล่าง) ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยหันหน้าไปทางทิศตะวันออก

นายลามี เจริญสุข

นายลามี เจริญสุข อายุ 57 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไป มีลูกสี่คน อาศัยอยู่ในบ้านที่มีสภาพค่อนข้างผุพัง ที่หลังคาใช้พลาสติกสีดำคลุมไว้เพื่อกันฝน มีห้องอยู่สองห้อง ด้านหน้าห้องเป็นพื้นที่ทำอาหารและพื้นที่อเนกประสงค์ แต่สภาพบ้านก็ผุพังค่อนข้างมาก

บ้านหลังนี้สร้างมา 13 ปีแล้ว ส่วนหลังคาเปลี่ยนมาหลายครั้งแล้ว หลังคาหญ้าคาที่ทำเอง หญ้าคาเยอะในไร่ [...] ไม่มีไร่ ก็ต้องรับจ้างปลูกกล้วย ดายหญ้า ที่แม่เสลียง ได้วันละ 250 บาท ทำครั้งหนึ่งก็ 2-3 วันได้

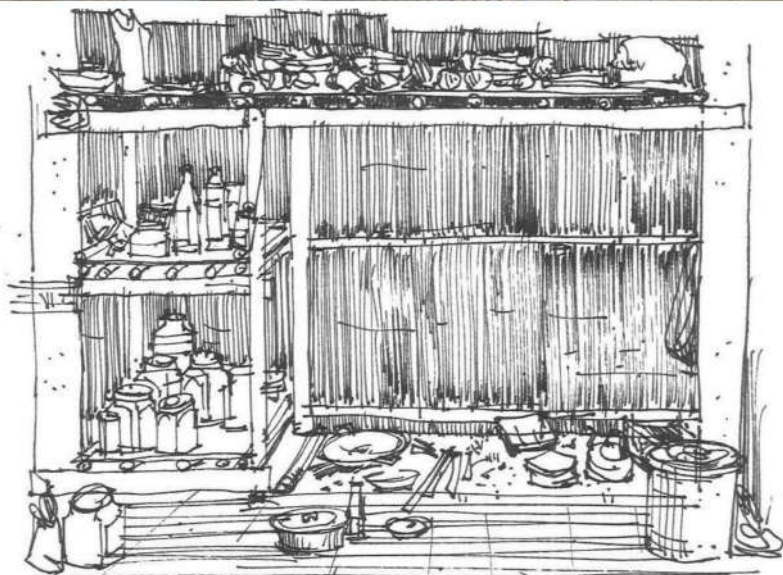
ย้ายมาปี 2539 เดินมา แล้วล่องแพจากบางกลอยบนมาที่หมู่บ้าน [...] มีญาติอยู่ที่ราชบุรี ป่าเต็ง [...] มาที่นี้ ที่ดินไม่พอ

ตอนสร้างบ้านแรก ๆ ก็ทำเตาไฟ พอมาตอนหลังเปลี่ยนเป็นเตาถ่าน ใช้ฟืนน้อยกว่า หุงข้าวง่ายกว่า [...] ซื้อมาจากร้านค้าที่นี้ 120 บาท [...]

นายลามี เจริญสุข, 7 กันยายน 2559

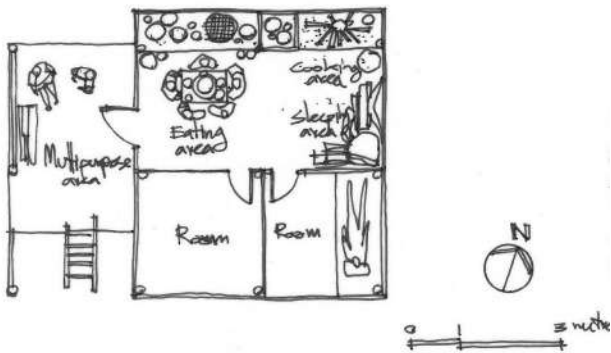
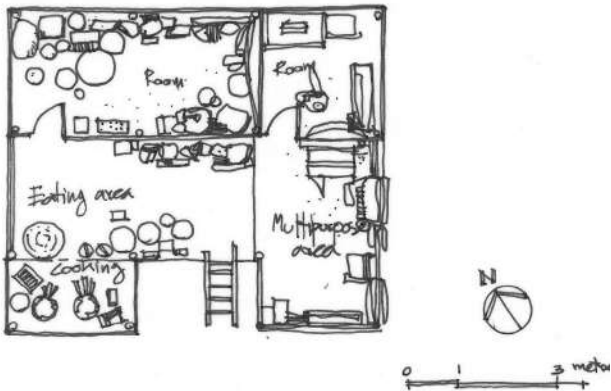
ปี 2559 ลามีตั้งใจสร้างบ้านหลังนี้ให้ตัวเองและลูกชาย บ้านหลังนี้อยู่ถัดจากบ้านหลังเดิม โดยหันหน้าไปทางทิศใต้ แต่บ้านหลังเดิมหันหน้าไปทางทิศตะวันตก

หลังจากสร้างเสร็จบ้านหลังใหม่เสร็จ ซึ่งประกอบด้วยห้อง 2 ห้อง พื้นที่ทำอาหารและพื้นที่อเนกประสงค์ พื้นที่ทำอาหารจะอยู่หน้าห้องนอน และบางส่วนของพื้นที่ทำอาหารเป็นพื้นที่นอนชั่วคราวของลูกสะใภ้และหลาน ระหว่างที่พวกเขากำลังสร้างบ้านอีกหลังอยู่ ส่วนชานด้านนอกบ้านเป็นพื้นที่นอนของลามี

บ้านหลังใหม่ของนายลามี เจริญสุข

หากจะกล่าวโดยทั่วไปแล้ว การจัดวางพื้นที่มีลักษณะใกล้เคียงกับของเดิมอย่างมาก ยกเว้นแต่เพียงการวางผังอาคารที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยที่لاميเชื่อว่า ตัวอาคารควรวางอยู่ในแนวเดียวกับตัวอาคารของเพื่อนบ้าน ไม่ควรจะวางอาคารขวางกับแนวอาคารของเพื่อนบ้านเพราะมันจะนำมาซึ่งความโชคร้ายมาให้ มันมีลักษณะหมายถึงตัวลักษณะของบ้านเหมือนถูกทิ่มแทงจากลักษณะของการวางผัง ซึ่งบ้านเขาจะเป็นตัวรับความโชคร้ายนี้ เขาจึงเปลี่ยนการวางผังใหม่ โดยบันไดทางขึ้นอยู่ด้านทิศใต้ หันหน้าไปยังทางเดิน พื้นที่ทำอาหารอยู่ทางเหนือและห้องนอนอยู่ทิศใต้ของบ้าน ความเชื่อนี้เป็นลักษณะของความเชื่อส่วนบุคคล บางครอบครัวก็เชื่อ หลายครอบครัวก็ไม่ได้สนใจ

ภาพเปรียบเทียบผังบ้านหลังเก่า (ภาพบน) และบ้านหลังใหม่ (ภาพล่าง)

นางจิตลีนี แครจี

นางจิตลีนี แครจี อายุ 32 ปี มีรายได้หลักจากการทอผ้า ตอนที่คุยกับเธอ จิตลีนี กำลังตั้งครรภ์ได้ 4 เดือน เธอกำลังรอสามีกลับบ้านเพื่อทำการรื้อบ้านและสร้างบ้านหลังใหม่ สามีของเธอทำงานอยู่นอกหมู่บ้าน ซึ่งจะกลับบ้านประมาณเดือนละครั้ง ที่ได้ลูกบ้านของเธอมีไม้และไม้ไผ่เพื่อรอการก่อสร้าง

จากประชุมเชิงปฏิบัติการเดือนธันวาคม 2558 จิตลีนีได้ออกแบบบ้านซึ่งมีพื้นที่ทำอาหาร พื้นที่เนกประสงค์ พื้นที่เก็บของและห้อง 2 ห้อง ทางขึ้นบ้านจะอยู่ตรงกับตำแหน่งเดิมของบ้านหลังเก่า พื้นที่เนกประสงค์อยู่ตรงกลางระหว่างห้องทั้งสอง ในส่วนของวัสดุก่อสร้าง เธอไม่แน่ใจ อาจจะใช้วัสดุของหลังคาจากบ้านหลังเดิมซึ่งเป็นสังกะสี แต่ส่วนใหญ่ก็รื้อหมดแล้ว

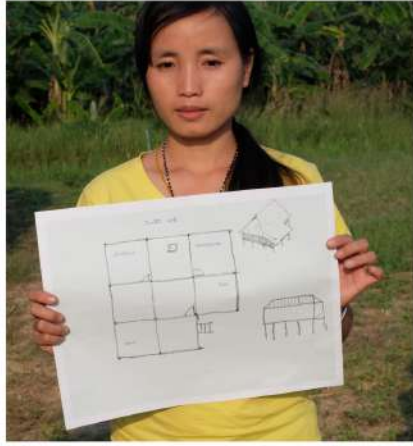
ตอนนี้เดินขึ้นไปบนบ้านน้อยมาก แค่อันไปเช็คของว่าจะรื้ออย่างไร บ้านหลังนี้สร้างมาตั้งแต่ 2539 หนูกลัวว่าตอนรื้อมันจะพังลงมานะสิ ตอนนี้เราซื้อหลังคากระเบื้องไว้แล้ว หนูวางแผนเพื่อใช้เปลี่ยนหลังคาสังกะสี หนูก็เตรียมไม้ไผ่ไว้แล้วบ้าง [...] เราตั้งใจจะรื้อทั้งหลัง เพราะมันพังเกือบทั้งหลังแล้วตอนนี้

นางจิตลีนี แครจี, 5 สิงหาคม 2559

ผมได้พูดคุยกับชนะนุ้ย[สามี] ซึ่งเขากลับมาบ้านเพื่อสร้างบ้านหลังใหม่

“เราเตรียมวัสดุ เช่น ไม้ไผ่ หลังคากระเบื้องและสังกะสี เรามีเงินจำกัด เราพยายามประหยัดเท่าที่จะประหยัดได้ เราพยายามจะใช้วัสดุจากบ้านหลังเก่า เช่น สังกะสี เสามา [...] เราซื้อไม้ไผ่มาล้าละ 60 บาท จากชาวบ้าน”, ชนะนุ้ยบอก

นายชนะนุ้ย บัวศรี, 7 กันยายน 2559

กระบวนการสร้างบ้านหลังใหม่ของนางจิตลีณี แครจจี

จากภาพเปรียบเทียบบ้านใหม่และบ้านเก่า จากทางกายภาพ รูปทรงของบ้านหลังใหม่มีลักษณะไม่ต่างจากบ้านหลังเดิมมากนัก แต่เนื้อที่ของบ้านมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน บ้านใหญ่ขึ้นและแข็งแรงมากขึ้น โดยใช้วัสดุจากบ้านหลังเก่าผสมกับวัสดุที่หามาใหม่ ซึ่งวัสดุบางส่วนที่ยังคงสามารถใช้ได้ก็จะถูกนำกลับมาใช้ใหม่ ส่วนวัสดุใหม่ที่ได้เห็นได้ชัดคือกระเบื้องหลังคา ส่วนเสาบานก็มีการใช้ผสมกับเสาใหม่ที่ได้รับจากโครงการกับเสาไม้ที่เก็บสะสมไว้ นอกจากนี้ หากดูจากพื้นที่ใช้สอย พวกเขาจัดห้องนอนไว้ทางทิศเหนือ และทางขึ้นบ้านอยู่ที่ตำแหน่งเดิม ส่วนพื้นที่ทำอาหารอยู่ทางทิศตะวันตก โดยภาพรวมของบ้าน เขายังคงเก็บรักษาลักษณะเดิมของบ้านไว้ แต่บ้านมีมั่นคงแข็งแรงมากขึ้น

นายรณชัย ลาเตาะ

นายรณชัย ลาเตาะเป็นหนึ่งในช่างชุมชน ได้อธิบายบางส่วนของ การสร้างบ้านของเขา

“เสาห่างต้นละ 6 คอก ทั้งหมด 5 ต้น หลังคาเป็นจั่วยาวเลย ทางขึ้นอยู่ทิศตะวันออก [...] ผมใช้เสาเก่าต่อลงไปอีก ผมคิดว่า ในอนาคตพอลูกโตขึ้นมา ลูกผมอาจจะอาศัยอยู่ ต้องวางแผนให้ ครอบครัว [...] ครั้วของผมแยกออกไป [...] มีห้องนอนลูก ตรงนี้ ไว้วางทีวี ตรงนี้เป็นครั้ว บันไดขึ้นตรงนี้ ครัวคู่(ขานบันได) อาจจะ ทำทีหลัง [...]

ทำแบบนี้อาจจะเปลืองไม้กว่าทำแบบจั่ว ยกพื้นต่างระดับสัก 30 เซนติเมตร อันนี้คือแบบบ้านทั้งหมด ส่วนห้องครั้วแยกต่างหาก [...] คนแก่ จะไม่รอดได้ตัวบ้านแล้วขึ้นบ้าน อย่างปู่โคอีจะไม่ รอดบ้านคนอื่น โบราณเขาถือ”, รณชัยอธิบาย

ทำไมบางคนทำแม่บันไดไม่เท่ากัน?, ผู้เขียนถาม

“ขนาดคนแก่งไม่รู้ แล้วผมจะรู้ได้อย่างไร เขาบอกขอย่าทำ ให้เท่ากัน ให้ทำสั้นข้าง ยาวข้าง [...] ผมก็ทำตามของบรรพบุรุษ แบบเมื่อก่อนนี้แหละ บางครั้วจะตัดผมผู้หญิง แล้วเอาไป ใส่ในแม่บันได แต่ผมก็ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไม (...)

แล้วแต่เจ้าของ เจ้าของออกแบบเอง [...] ส่วนใต้ถุนบ้าน

อนาคตข้างหน้าอาจจะก่ออิฐเพิ่ม ไม้ไม่พอ ผมรื้อหลังนี้อาจจะมี ไม้เหลือ ตอนที่ทำศาลาทอผ้าก็มีไม้เหลือผมก็ขอมมา [...] เสาที่ เหลือจะเอาไปทำครั้วต่อ

ผมอาจจะทำบ้านเสร็จช้า เพราะต้องบ้านให้คนอื่น [...]

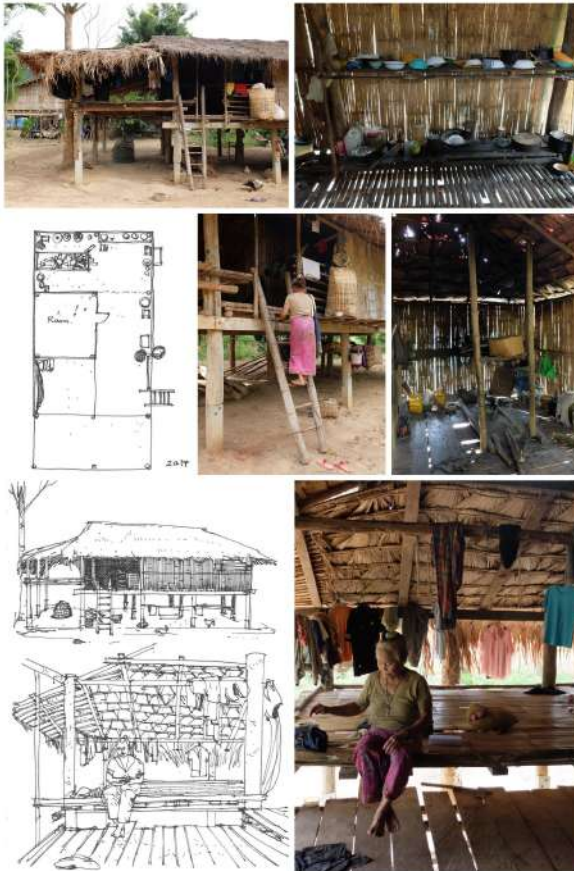
ผมมีลูกห้าคน เรียนอยู่ในเมืองสองคน เรียนอยู่ที่นี้สามคน นี้ แหละ ทำบ้านให้ลูก ๆ”, รณชัยตอบ

นายรณชัย ลาเตาะ, 8 กันยายน 2559

กระบวนการสร้างบ้านของนายธชัย ลาเดาะ

นางสร้อยทอง เจริญสุข

บ้านนางสร้อยทอง เจริญสุข หลังจากทำการรื้อสร้างใหม่

[...] บ้านหลังนี้อยู่คนเดียว ลูก ๆ ไปเรียนข้างล่างหมด สามมีเดีย
ไปหลายปีแล้ว [...] พวกโบตะค้อนี่ก็ตัดมาจากข้างบน [บาง
กลอยบน] ส่วนตรงนี้ [ส่วนต่อเติมด้านหน้าบ้าน] ลูกหลานก็ทำ
ให้ เพราะเวลาฝนตก ลมมันพัดเข้าบ้าน [...] อยู่คนเดียวมันเหงา
เล่นกับแมวดีกว่า

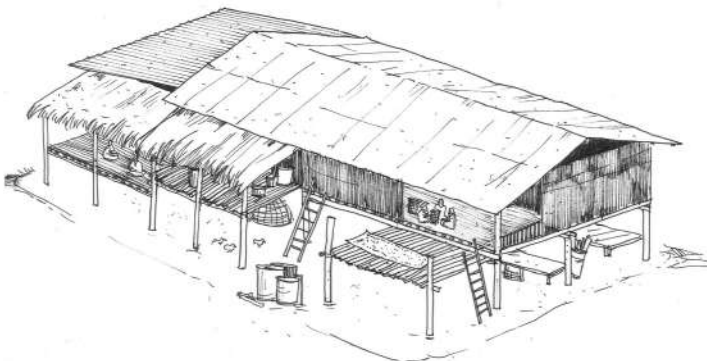
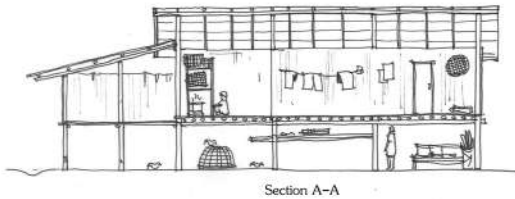
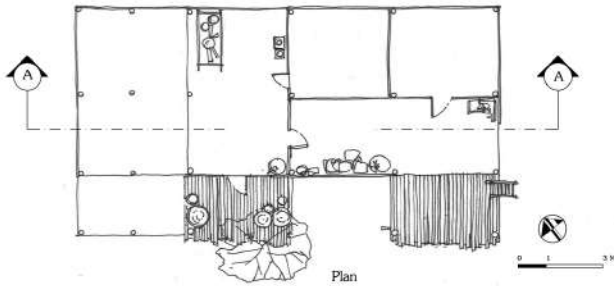
นางสร้อยทอง แครจี, 26 มิถุนายน 2560

นายฟาโมล ลาเตาะ

กระบวนการซ่อมแซมและต่อเติมบ้านของนายฟาโมล ลาเตาะ

รณชัย(ลูกชาย)และกลุ่มช่างชุมชนได้เข้าช่วยกันสร้างบ้านให้ นายพาโมล ใช้เวลาในการก่อสร้างประมาณหนึ่งอาทิตย์ ก่อนจะทำกรรือผนังบ้านและต่อเติมบ้าน นายพาโมลได้ทำพิธีกราบไหว้เจ้าที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และจึงได้เริ่มกระบวนการก่อสร้าง โดย นายพาโมลต้องเป็นคนแรกที่เริ่มรื้อผนังบ้านและสร้างบ้าน จากนั้นก็จะให้ทีมช่างช่วยกันทำ วัสดุก่อสร้างที่เขาใช้นั้นก็เป็นเสามาเก่าที่ได้เก็บไว้เป็นเวลานานแล้ว ผนังและพื้นเป็นไม้ไผ่ พื้นที่ที่ต่อเติมนั้นมุงด้วยด้วยกระเบื้องและหญ้าคา พื้นที่โดยรวมมีลักษณะเปิดโล่ง อากาศถ่ายเทสะดวก

บ้านนายพาโมลหลังจากซ่อมแซมและต่อเติมบ้าน

นายสุนีย์ กวาบ

บ้านหลังเดิมของนายสุนีย์

“บ้านนี้ทำแบบเดิม เปลี่ยนเสาใหม่ บ้าง ใช้เสาเดิมบ้าง”

นายสุนีย์ กวาบ, 26 ธันวาคม 2559

บ้านหลังเดิมของนายสุนีย์ โครงสร้างส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่ยกเว้น เสาไม้ หลังคามุงด้วยหญ้าคา ผนัง เป็นไม้ไผ่สับ ในปี 2558 เขาได้รื้อ บ้านหลังเก่าลงและสร้างบ้านหลัง ใหม่โดยรูปทรงของบ้านยังเหมือน บ้านหลังเดิม เปลี่ยนการใช้วัสดุคือ หลังคาเป็นสังกะสี เปลี่ยนคานและ ตงจากไม้ไผ่เป็นไม้ยูคาลิปตัสและไม้ แปรรูป รวมทั้งโครงสร้างหลังคาเป็น ไม้ยูคาลิปตัส ส่วนเสาทั้งหมดยังคง เป็นเสาไม้แต่เสริมความแข็งแรง ด้วยฐานต่อม่อคอนกรีต

บ้านนายสุนีย์ กวาบ

นายพงษ์ศักดิ์ โจโฉ

บ้านหลังใหม่ของนายพงษ์ศักดิ์ โจโฉ

[นายพงษ์ศักดิ์กำลังขนวัสดุไปที่ก่อสร้างบ้าน] หนักที่ต้นเสา
อย่างเดียวครับ ต้นใหญ่นี้สามต้น นี่ยังคิดหนักอยู่เลย [...] ปลุก
มาสามปีแล้ว ถ้าไม่ไผ่นี่ ผมเอามาแล้วบ้าง อยู่ใต้ถุนนี้ อันนี้ผม
ไปเอามาตั้งแต่ปีที่แล้ว มันเป็นไผ่ [...] ถ้าสมมุติว่าไผ่ไม้ ได้หญ้า
คา นี่คิดว่าจะขึ้นไปล่อง เที่ยวหนึ่งน่าจะได้ 10 ลำ ต่อแพ ถ้าไป
ลักห้าคนก็ได้ห้าแพจะได้ไม้ลักห้าสิบ แต่ได้ไม้เยอะหรือครับ
น้ำท่วมล่องไม่ง่าย [ฤดูฝน] ล่องที่ละยี่สิบลำ ก็น่าจะพอ [...]

นายพงษ์ศักดิ์ โจโฉ, 7 กันยายน 2559

นางบุษมิ จันอุบลัมภ์

บ้านนางบุษมิ จันอุบลัมภ์

บ้านหลังนี้ทำให้แม่ จะทำบันไดขึ้น มีชานพัก มีพื้นรับ
ตรงนี้โล่ง ๆ เอาไว้รับแขก ส่วนครัวจะแยกไว้อีกหลังหนึ่ง [...]
ผมทำไร่อยู่ฝั่งโป่งลึก มีมะนาวด้วย ตอนนี้อยู่กับหลานที่
ชะอำ เมียทำอาชีพปักผ้า [...] ไม้พวกนี้หามาเอง แล้วเอาน้ำมัน
ซีโล้ทากันปลวก ไม้พวกนี้หาเก็บไว้นานแล้ว [...] จะมุงหญ้าคา
ไว้ก่อน หลังจากนั้นก็จะมุงสังกะสี มีเก็บไว้บ้าง [...] ส่วนมากเขาก็
อยากจะได้ไม้แบบนี้แหละ จะได้ไม่ต้องหาบ่อย พอหาก็คต้องขอ
อนุญาตป่าไม้ [...] ไม้พวกนี้จะทนถ้าอยู่ในร่ม ดีกว่าไม้ไฟ [...]
ไปข้างบน [บางกลอยบน] ช่วงนี้น้ำเยอะ [ฤดูฝน] ผมไม่กล้าล่อง
แพ [...] กะไม่ถูกว่าเมื่อไหร่จะเสร็จ ช่วงนี้ผมต้องหาพวกขึ้นไป
ล่องไม้ไฟ ถ้าได้ไม้ไฟมากก็น่าจะไวแหละ เขาล่องกันแพหนึ่งสิบ

กว่าลำ อันนี้ใช้สาม สีแพ็กน่าจะอยู่ ต้องล่องสองคน ถ้าแปดคน
ก็ได้ ประมาณสีแพใหญ่ เพราะหนานี้เขาต้องล่องแพใหญ่
บางคนซื้อก็มี ลำละ 50-60 บาท เมื่อก่อนลำละ 15 บาท แต่
เดี๋ยวนี้ต้องไปไกล เดินไปเป็นวัน พอไปถึงไม้ก็หายาก ต้องไป
เลือกอันตรง ๆ ไม้เดี๋ยวนี้มีแต่อันคดงอ มันไม่เหมือนเมื่อก่อน
เมื่อก่อนนี้หาง่าย

ผมลงมาปี 2539 มาอยู่ที่นี้ 4 ปี แล้วก็ย้ายไปอยู่กับแฟนฝั่งโน้น
พออยู่ไปนานมันไม่เหมือนอยู่ในที่ตัวเอง ที่ตัวเองมันสบาย
กว่า [...] เมื่อก่อนผมให้เพื่อนปลูกบ้านที่นี้ ตอนนี้อ้ายกลับ
ราชบุรีไปแล้ว [...]

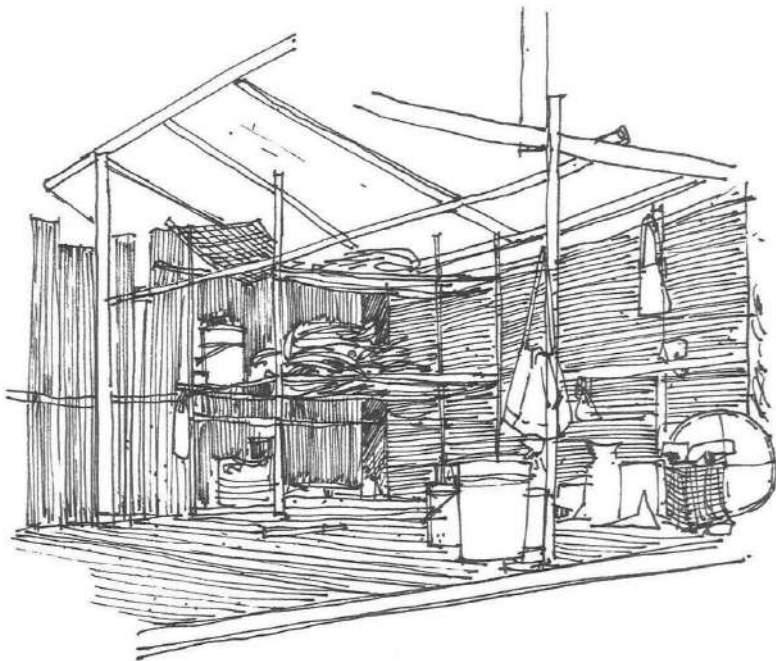
ได้แค่นี้ก็บุญโขแล้ว [ได้วัสดุ] ถือว่าดีมากแล้ว ใครหาอะไรไม่ได้
ก็ไม่ต้องหา ต้องช่วยตัวเองบ้าง ไม่ใช่เขา[โครงการ]เอามาให้
ทั้งหมด มันเป็นไปไม่ได้ ต้องดิ้นรนบ้าง [...] ผมกะว่าพอหมดชุด
หญ้าคา ผมจะลองประสานกับหัวหน้าหน่วยอุทยาน ผมจะใช้
เมทัลชีตมามุง ช่วงความยาวมันพอดีเลย ถ้าไม่มีชนวนกันความ
ร้อนมันก็ร้อนเหมือนสังกะสี ถ้าติดนี้มันก็แพง [...]

พรต จันทร์อุปลัมภ์[ลูกชายนางบุเรมี], 16 สิงหาคม 2556

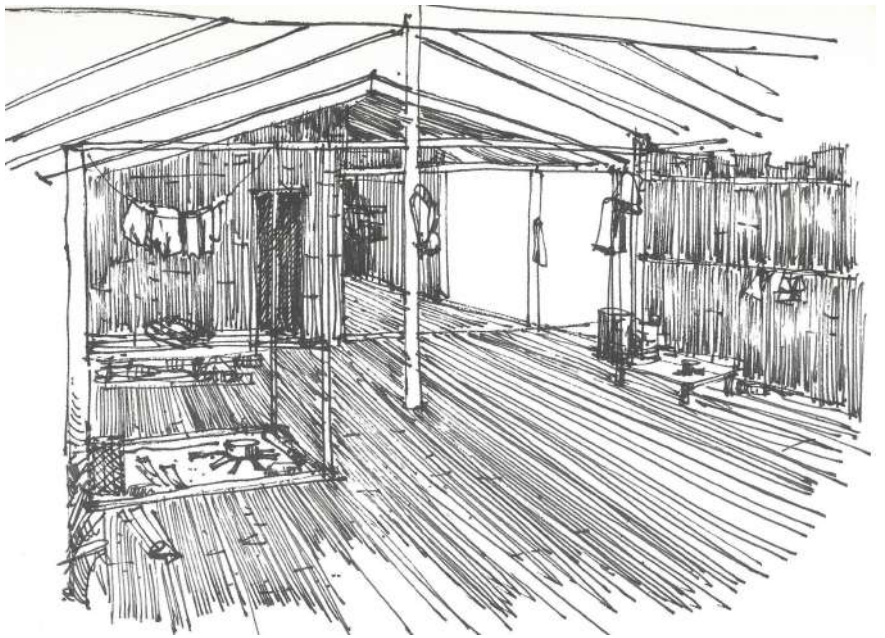
กล่าวสรุป ทั้งหมดนี้เป็นเพียงบางตัวอย่างของกระบวนการสร้างบ้านและความ
คิดเห็นเกี่ยวกับบ้านของบางครอบครัว มันทำให้เราเห็นความหลากหลายของวิธีการและ
แนวคิด รวมทั้งอุปสรรคในการทำงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีปัจจัยหลายประการเกี่ยวข้อง
เช่น ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและกฎระเบียบอุทยาน

ปฏิเสธไม่ได้ว่า เหตุผลเพื่อการรื้อสร้างบ้านใหม่นั้นก็เพื่อต้องการพื้นที่และความ
แข็งแรงของบ้าน การเพิ่มความแข็งแรงให้บ้านเป็นความปรารถนาแรกของพวกเขา
นอกจากนี้พวกเขาพยายามลดค่าใช้จ่ายโดยนำวัสดุเก่ามาใช้ใหม่ ขณะที่รูปทรงและพื้นที่
ของบ้านมีความหลากหลายซึ่งมีทั้งคล้ายและแตกต่างจากบ้านเดิม ชาวบ้านพยายามที่

จะอยู่รอดโดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายใต้กฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติ สิ่งนี้เองชี้ให้เห็นความจริงที่ว่าพวกเขาแบ่งปันประสบการณ์ของกระบวนการและเป้าหมาย นี่อาจจะสามารถดูได้จากลักษณะทางสังคมซึ่งมีผลต่อกระบวนการก่อสร้างและการปรับปรุงบ้าน ในส่วนของวัฒนธรรมประเพณี มันเป็นส่วนผสมที่สำคัญที่สามารถเห็นได้ในตำนานและเรื่องราวเกี่ยวกับวิญญาณ เช่นเดียวกันความสัมพันธ์ของการวางผังที่สัมพันธ์กับทิศซึ่งได้ถูกผนวกรวมเข้ากับกระบวนการก่อสร้าง สัมพันธ์กับรูปแบบชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย เช่น การทำคลอด การจัดงานแต่งงาน รวมไปถึงการจัดงานศพ เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นภายในบ้านทั้งสิ้น

เตาไฟของบ้านนายตอยหม่ยอ พุกาด

บทที่ 5 บทเรียนจากการร่วมสร้างที่อยู่อาศัย

กระบวนการก่อสร้างที่อยู่อาศัยกะเหรี่ยงทำให้เราเข้าใจเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงและลักษณะของปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น กลุ่มตระกูล ความต้องการที่อยู่อาศัย ความเชื่อ และบทบาทของเพศ ซึ่งเหล่านี้เป็นส่วนผสมสำคัญในกระบวนการสร้างที่อยู่อาศัย นอกจากนี้แล้ว วัสดุการก่อสร้าง ทักษะและเทคนิค ยังเป็นตัวกำหนดรูปแบบอาคารและพื้นที่ด้วย

ส่วนการวางผังของหมู่บ้านเกิดจากปัจจัยสองประการคือ การถูกจำกัดพื้นที่ และความสัมพันธ์ของกลุ่มตระกูล ซึ่งมีส่วนทำให้บ้านแต่ละหลังร้อยรัดสัมพันธ์กันในเชิงเครือญาติผ่านการแต่งงานภายในกลุ่ม นอกจากนี้บทบาทของกลุ่มเพศหญิงแสดงให้เห็นถึงเพศหญิงคือเพศที่เป็นใหญ่ในบ้าน ผู้ชายจะทำงานนอกบ้านและดูแลครอบครัว ปฏิเสธไม่ได้ว่า เหตุผลสำคัญสำหรับการก่อสร้างคือเพื่อต้องการเพิ่มพื้นที่บ้านและสร้างความแข็งแรงให้กับที่อยู่อาศัย เราแทบจะไม่ต้องสงสัยเลยว่า การต้องการพื้นที่ใช้สอยและความแข็งแรงของบ้านคือสิ่งแรก ๆ ที่ทุกครอบครัวต้องการ

นอกจากนี้ พวกเขาพยายามลดค่าใช้จ่ายด้วยการนำวัสดุเก่าเข้ามาผสมกับวัสดุใหม่ในการก่อสร้าง ขณะที่รูปทรงของบ้านและพื้นที่นั้น มีทั้งแตกต่างและคล้ายกับบ้านหลังเดิม ซึ่งมาจาก หลากหลายปัจจัย เช่น วัสดุก่อสร้างและค่าใช้จ่ายในการซื้อวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น สุดท้าย กะเหรี่ยงพยายามอยู่รอดโดยการปรับตัวกรรมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพภายใต้กฎระเบียบอุทยานแห่งชาติ จะเห็นได้ว่ากระบวนการก่อสร้างบ้านได้แสดงออกถึงความจริงว่า พวกเขาได้แปรประสบการณ์และเป้าหมายของการก่อสร้างซึ่งสามารถเห็นได้จากลักษณะสังคมที่สะท้อนผ่านรูปทรงของบ้านที่ถูกปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง

จากที่กล่าวไว้ในข้างต้น ผู้เขียนขอสรุปประเด็นสำคัญที่พวกเราได้จากการเรียนรู้ร่วมกัน จากการสร้างที่อยู่อาศัยร่วมกันดังต่อไปนี้

การลดค่าใช้จ่าย

ประเด็นเรื่องค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเป็นประเด็นหลักที่ผูกพันกับกระบวนการก่อสร้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้เขียนขอสรุปประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญที่มีส่วนช่วยในการควบคุมค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเพื่อให้บรรลุได้ตามวัตถุประสงค์

ประการแรก คือ การบริหารวัสดุและเครื่องมือการก่อสร้างร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านดูแลร่วมกับช่างชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสร้างบ้านจึงมีลักษณะการใช้วัสดุและวิธีการในมาตรฐานที่คล้ายคลึงกัน รวมถึงขนาดบ้านที่ควรสัมพันธ์กับขนาดของครอบครัว

ประการที่สอง การสร้างบ้านด้วยตนเอง วิธีการนี้ไม่ได้เป็นเพียงช่วยลดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง แต่ยังเป็นการสร้างพลังให้ชาวบ้านเพื่อจัดการชุมชนด้วยตนเอง การสร้างบ้านด้วยตนเองเป็นวิธีที่เหมาะสมในการภายใต้ข้อจำกัดทางการเงิน แต่ละครอบครัวมีความคิดที่แตกต่างกันไป ในการจัดการบ้านของพวกเขาทั้งเวลาและวัสดุก่อสร้าง บางครอบครัวใช้เวลานานเป็นปีในการสร้างบ้าน ขณะที่บางครอบครัวใช้เวลาแค่เดือนเดียว

ประการที่สาม การสร้างบ้านที่สามารถเพิ่มขยายหรือต่อเติมได้ภายหลัง การสร้างบ้านภายใต้ข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่ายทำให้เกิดแนวความคิดที่จะสร้างบ้านที่เหมาะสมกับความต้องการและค่าใช้จ่าย เพื่อให้ต่อเติมบ้านได้ในภายหลัง

ประการสุดท้าย การผสมเทคนิควิธีการก่อสร้างแบบดั้งเดิมกับร่วมสมัยเข้าด้วยกัน เช่น การใช้เนื้อ ต่ ปู สกรู เพื่อสร้างโครงสร้างบ้านที่แข็งแรง ในทางเดียวกันนั้น การใช้เทคนิคดั้งเดิม เช่น บาก ร้อย รัต ผูก เจาะ บาก ก็ยังคงใช้ในการก่อสร้างบ้านซึ่งพบได้ทั่วไป

ตามที่ได้กล่าวมา การวางแผนการก่อสร้างทำให้แต่ละครอบครัวสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายได้ไม่มากก็น้อย รวมทั้งการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมได้ตระหนักถึงการเตรียมการในการก่อสร้างบ้านของตนเอง เช่น การจัดเตรียมวัสดุ แรงงาน

ระยะเวลาในการก่อสร้างและการซื้อวัสดุร่วมกัน เป็นต้น เหล่านี้มีส่วนทำให้ช่วยลดค่าใช้จ่ายได้ส่วนหนึ่ง รวมทั้งการบริหารจัดการวัสดุร่วมกันก็ยิ่งทำให้สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้ ก็มีได้หมายความว่า การทำงานจะไม่ประสบปัญหาเรื่องการบริหารงาน เช่น เราพบปัญหาเรื่องการขนส่งวัสดุ เราเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งวัสดุก่อสร้างจากในเมืองมายังหมู่บ้านค่อนข้างมาก

การแบ่งปันพื้นที่ : หนทางแห่งการอยู่รอด

การแบ่งปันพื้นที่เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้แก้ไขปัญหาในการขาดแคลนที่ดินภายในครอบครัวหรือกลุ่มตระกูล หลังจากที่ได้ทำการวางแผนเพื่อทำการก่อสร้าง แต่ละครอบครัวก็เริ่มวางตำแหน่งที่จะทำการก่อสร้าง รวมทั้งแบ่งปันที่ดินบางส่วนให้ลูกหลานหรือญาติได้สร้างบ้าน ในหลายกรณี เป็นในลักษณะพ่อแม่แบ่งที่ดินให้ลูก การแบ่งปันที่ดินกันภายในครอบครัวนั้นเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้อยู่รอดในสถานการณ์เฉพาะหน้าเท่านั้น การแบ่งปันพื้นที่นั้นมีส่วนทำให้เห็นการร่วมมือกันภายในกลุ่มญาติและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว นอกจากนี้ในบางกลุ่มเครือญาติพวกเขายังแบ่งปันพื้นที่ในการทำเกษตรซึ่งกันและกันเพื่อความอยู่รอด แต่ก็เป็นการให้ยืมกันในระยะสั้นเท่านั้น

ความมั่นคงในการอยู่อาศัย

ความมั่นคงในการอยู่อาศัยเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันอย่างมากเนื่องจากบางครอบครัวก็ไม่แน่ใจว่าพวกเขาจะสามารถอยู่อาศัยบนที่แห่งนี้ได้นานแค่ไหน หรืออาจจะต้องถูกย้ายอีกครั้ง ทุกสิ่งล้วนไม่แน่นอน เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถกำหนดใด ๆ ได้เลย หลังจากการอพยพ กะเหรี่ยงบางกลอยรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย บางครอบครัวได้ตัดสินใจเดินทางกลับไปอยู่ที่บางกลอยบนและใจแผ่นดิน ขณะที่บางครอบครัวก็ตัดสินใจอยู่ที่บางกลอย (หมู่บ้านปัจจุบัน)

พวกเขาพยายามจะสร้างที่อยู่อาศัยที่มีความแข็งแรงและมั่นคง ตามที่ได้เห็นในบทที่แล้ว โครงการได้ให้โอกาสพวกเขาในการพัฒนาของที่อยู่อาศัยของตนเอง กระบวนการมีส่วนร่วมชี้ให้เห็นว่าพวกเขามีความมั่นใจมากขึ้นที่จะอยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ในระยะยาว มันยังคงเป็นสิ่งที่ท้าทาย ซึ่งบางครั้งเราไม่อาจคาดเดาอนาคตได้ว่าพวกเขาจะมีความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัยหรือไม่ เนื่องจากมันขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ

ทักษะการจัดการ

ในส่วนของกระบวนการจัดการ ถูกแบ่งออกเป็นการจัดการเงินทุนและการจัดการก่อสร้าง พอช. ได้ส่งมอบเงินทุนตรงไปที่ชุมชน ชาวบ้านบางกลอยได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อมาบริหารเงินร่วมกัน แต่ความท้าทายคือจะบริหารเงินอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของสมาชิกภายในชุมชน ดังนั้นมติของชุมชนจึงเป็นตัวที่กำหนดการวางแผนการเงิน ในกระบวนการนี้ทำให้พวกเขาได้ค้นหาหรือเสนอทางออกต่อข้อเงินที่มีอยู่อย่างจำกัด แน่ใจว่าการบริหารเงินทุนย่อมส่งผลต่อการออกแบบและก่อสร้างบ้านของพวกเขา ดังนั้นการออกแบบและก่อสร้างจึงเดินตามเงินทุนเพื่อให้มั่นใจว่าทุกคนรอบคร้วจะได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึง

ประสิทธิภาพของกระบวนการทำงาน

ตามที่ได้กล่าวกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างนักปฏิบัติการชุมชนและชาวบ้าน และเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการก่อสร้างผ่านการแสดงความคิดเห็นและการจัดการร่วมกัน แน่ใจว่า เรามุ่งหวังว่าการทำงานในครั้งนี้จะช่วยส่งสัญญาณต่อการปฏิบัติของนโยบายภาครัฐ ในการปฏิบัติต่อชนเผ่าพื้นเมืองทั่วประเทศไทย รวมทั้งแนวคิดเรื่องการสร้างที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคงและยั่งยืน

เราพบว่ากระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลระดับครอบครัว และระดับชุมชน ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนไปข้างหน้า แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเพียง

แนวทางหนึ่งในหลาย ๆ แนวทางที่ใช้ทำงานกับชุมชน และไม่ได้ฟันธงว่าจะประสบความสำเร็จทุกโครงการเนื่องจากมีปัจจัยอื่น ๆ เกี่ยวข้องมากมายโดยเฉพาะปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจ

การเริ่มทำงานของเราเริ่มจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การเก็บข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาและหาแนวทางออกร่วมกันอย่างตรงไปตรงมา การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ทางเลือกในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญจะขาดไม่ได้คือการเรียนรู้กระบวนการทางสังคม เช่น โครงสร้างทางสังคม เครือข่ายทางสังคม กลุ่มตระกูล หรือกระบวนการประชาชน เป็นต้น เหล่านี้จะถูกผนวกเข้ากับกระบวนการสร้างที่อยู่อาศัยรวมทั้งการสร้างความสำเร็จในที่อยู่อาศัยกะเหรี่ยงซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว

จากคำถามที่ว่า อะไรคือประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมต่อการทำงานกับชุมชนกะเหรี่ยง? ในความเป็นจริง มันอาจจะตอบได้ยาก แต่หากจะประเมินช่วงการทำงานระหว่างปี 2556-2561 อาจสามารถกล่าวได้ว่า กระบวนการทำงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการคือการสร้างที่อยู่อาศัยและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งเห็นได้จาก ผลลัพธ์ของโครงการคือจำนวนหลังคาเรือนที่ได้ก่อสร้างและลักษณะกระบวนการทำงานร่วมกัน เช่น การทำงานบนประเด็นกระบวนการตัดสินใจร่วม กระบวนการประชาธิปไตย และการเลือกที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเอง เหล่านี้มีส่วนนำไปสู่การลดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง การแบ่งปันที่ดิน รวมไปถึงการบริหารโครงการ นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งเสริมกระบวนการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จที่พบคือเทคนิคการก่อสร้าง การบริหารวัสดุร่วมกัน การบริหารจัดการ และการสนับสนุนขององค์กรภายนอก เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน อุทยานแห่งชาติ และองค์กรพัฒนาเอกชน

ส่วนการประเมินความสำเร็จของโครงการในระยะยาว อาจจะต้องใช้เวลาในการทำงานต่อเนื่องที่ยาวนานกว่านี้ เนื่องจากเราวางแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง เช่น เรื่องสวัสดิการที่อยู่อาศัยและวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เหล่านี้

เป็นส่วนต่อเนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม หากจะประเมินแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมควรประเมินสิ่งเหล่านี้เข้าไปด้วย ซึ่งเรายังไม่ได้มีดำเนินการอย่างจริงจัง

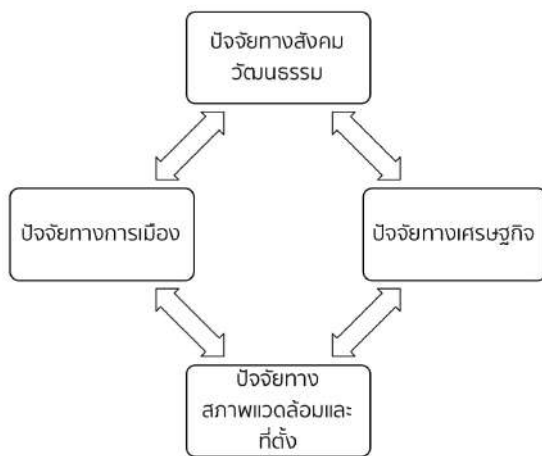
นอกจากนี้ ปฏิบัติการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นการจัดการร่วมกัน ที่อยู่บนฐานแนวคิด การสร้างพลัง (empowerment) ซึ่งเป็นบันไดขั้นสูงสุดของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการ ตั้งแต่การเริ่มต้นสร้างบ้าน การหาวัสดุก่อสร้าง การจัดการการก่อสร้าง จนไปถึงการจัดการงบประมาณผ่านคณะกรรมการของหมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้มันทำให้เพิ่มความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับ การรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลหรือระบบสั่งการจากรัฐส่วนกลาง

**กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว
และระดับชุมชน ล้วนมีความสำคัญอย่าง
ยิ่งในฐานะที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อน
ชุมชนไปข้างหน้า**

ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการก่อสร้าง

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อการก่อสร้าง จะเห็นได้ว่ามีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งออกเป็นสี่กลุ่มคือ

- ด้านสังคมวัฒนธรรม อาทิ เช่น ความต้องการ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย บทบาทของเพศ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ
- ด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ครัวเรือนและทุนสนับสนุน
- ด้านการเมือง เช่น กฎหมายและกฎระเบียบอุทยาน
- ด้านสภาพแวดล้อมและที่ตั้ง

ปัจจัยทางการก่อสร้างที่อยู่อาศัย

ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจและการนิยามความหมายของที่อยู่อาศัยกะเหรี่ยงภายใต้บริบทเฉพาะ เช่น บ้านคือพื้นที่ทางสังคมซึ่งสะท้อนความต้องการของผู้อยู่อาศัย บ้านคือพื้นที่สะท้อนบทบาทของเพศ บ้านสะท้อนถึงรายได้ของครอบครัว กฎระเบียบอุทยาน รวมทั้งสะท้อนถึงความทรงจำในอดีต

ตัวตนของที่อยู่อาศัยกะเหรี่ยง

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงและพื้นที่ เช่น การรับรู้ การบริโภค การผลิต การควบคุม ความรู้สึก หรือการอยู่อาศัย เหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้สร้างตัวตนและความหมายของกะเหรี่ยงบางกลอย เช่นเดียวกัน ตัวตนของบ้านกะเหรี่ยงก็เป็นบทสะท้อนของข้อจำกัด ปัจจัยต่าง ๆ ในการอยู่อาศัยภายใต้กฎระเบียบอุทยาน อย่างไรก็ตาม หากเราต้องการจะเข้าใจความหมายของตัวตนของที่อยู่อาศัยกะเหรี่ยงมากขึ้น เราอาจจะต้องทำความเข้าใจวัตถุทางวัฒนธรรม (material culture) ภายในบ้าน และภายในชุมชน สิ่งเหล่านี้สะท้อนตัวตน การใช้งาน ความรู้สึก พฤติกรรม ซึ่งได้แสดงออกอย่างชัดเจนใน ส่วนต่าง ๆ ของที่อยู่อาศัย เช่น เตาไฟซึ่งเป็นหัวใจของบ้านและพื้นที่ทำอาหาร และยังเป็นพื้นที่ทางจิตวิญญาณของบ้านด้วย หรือแม้กระทั่งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าที่สะท้อนถึงการปรับตัวมากขึ้นเพื่อสอดคล้องกับวัฒนธรรมบริโภคใหม่ ๆ ที่รับเข้ามายังชุมชน

รูปทรง วัสดุ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนในระยะยาว

หากจะถามว่า บ้านกะเหรี่ยงจำเป็นต้องสร้างจากวัสดุธรรมชาติดั้งเดิมหรือไม่ เพื่ออนุรักษ์คุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้ ในส่วนนี้หากถามชาวบ้านบางกลอย พวกเขาจะตอบว่า พวกเขาเน้นความต้องการด้านการใช้สอยของอาคารเป็นหลัก ดังนั้นพวกวัสดุก่อสร้างจึงจำเป็นต้องถูกปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของบริบทและการใช้งาน (Sukkasame, 2017) จะเห็นได้ว่า พวกเขานิยมเน้นใช้วัสดุที่มีความคงทนถาวรหรือมีอายุการใช้งานที่นานขึ้น เช่น สังกะสี กระเบื้องและ ฐานเสาคอนกรีต เพื่อต้องการให้บ้านมีการซ่อมแซมน้อยที่สุดในแต่ละปี แต่อย่างไรก็ตามวัสดุหลักที่ใช้ในการก่อสร้างยังคงเป็นไม้และไม้ไผ่ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าบ้านที่ก่อสร้างทั้งหมด สร้างในรูปแบบทรงที่เรียบง่ายและเป็นผังแบบสมมาตร เพื่อลดการเสียวัสดุ ง่ายต่อการก่อสร้างและประหยัดเวลา ดังนั้น คำตอบคือ ไม่จำเป็น เพราะคุณค่าของบ้านกะเหรี่ยงนั้นถูกผนวก

รวมเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ถ้าหากชีวิตไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ต่อให้มีบ้านที่สวยงามแค่ไหน ก็ไม่มีความหมาย

กระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกิดจากการผสมผสานระหว่างกระบวนการทางสังคม และกระบวนการออกแบบ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงกระบวนการทำงานตลอดทั้งกระบวนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้และปฏิบัติร่วมกันมากกว่าการปฏิบัติแบบปัจเจกบุคคล รวมทั้งตั้งอยู่บนพื้นฐานการค้นหาข้อมูลร่วมกันเพื่อการปฏิบัติ เพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ ดังนั้นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันจึงเป็นหัวใจในการทำงานร่วมกับชุมชน

กระบวนการทางสังคมมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว เครือญาติและคนในชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการจัดการหรือผูกสัมพันธ์กันของกลุ่ม หากเราพิจารณาอย่างถี่ถ้วน สิ่งนี้เองที่ทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการออกแบบสังคมของกะเหรี่ยง ซึ่งสะท้อนแนวความคิดหรือการจัดรูปแบบองค์ระขณะเดียวกันมันคือความท้าทายทั้งในภาคปฏิบัติและทฤษฎี เนื่องจากต้องอาศัยเวลาในการสังเกต การเข้าร่วมและการทำงานร่วมกันเป็นระยะเวลาพอสมควร

การตีความพฤติกรรมของชาวบ้านบางกลอยผ่านความสัมพันธ์ทางสังคม จะเห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความจริง การเรียนรู้ร่วมกันตามความเป็นจริงทำให้เราได้รับรู้ว่า พวกเขาเรียนรู้และมองโลกใบนี้เป็นเช่นไร

ตัวอย่างเช่น จากประวัติศาสตร์ชุมชน พวกเขาเองมองตัวเองว่า ที่อยู่อาศัยของพวกเขาเป็นศูนย์กลางของโลก ตามชื่อหมู่บ้านเดิมคือ ใจแผ่นดิน มันสะท้อนถึงแนวคิดเรื่องสถานะการอยู่อาศัย ว่าพวกเขาสร้างบ้านหรือมีความปรารถนาในการอยู่อาศัยอย่างไร นอกจากนี้ การอธิบายโลกของกะเหรี่ยงและสิ่งที่อยู่รอบตัวพวกเขานั้นก็แตกต่างจากคนเมืองอย่างสิ้นเชิง พวกเขามีความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ และพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติอย่างแยกกันไม่ออก ตั้งแต่เกิดจนตาย สิ่งนี้สะท้อนสู่ระบบการอยู่อาศัย

การสร้างพื้นที่ และพิธีกรรม เช่น ในการบูชาทำความเข้าใจหรือบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าป่า เจ้าเขา หรือเจ้าแม่น้ำ ก่อนการสร้างบ้านหรือทำไร่

การเข้าใจในระบบ ระเบียบแบบแผนการอยู่อาศัยเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ซึ่งจะนำไปสู่ การสร้างความเข้าใจในการสร้างที่อยู่อาศัย หรือแม้แต่การปรับเปลี่ยนระบบการอยู่อาศัย ความเข้าใจทั้งกระบวนการทางสังคมและการออกแบบไม่ได้เป็นเพียงแค่การอธิบายว่า ทำไมพวกเขาจึงสร้างบ้านแบบนี้ แต่ยังรวมไปถึงการอธิบายปรากฏการณ์ของโลกกะเหรี่ยง

ณ จุดนี้ บทบาทของผู้เขียนในฐานะสถาปนิกและนักปฏิบัติการ คือการเชื่อมต่อระหว่างกระบวนการทางสังคมและกระบวนการออกแบบเข้าด้วยกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กล่าวอีกนัยคือ การเชื่อมโยงโลกของกะเหรี่ยงกับสถานะการณ์ปัจจุบัน ที่เปลี่ยนไปจากอดีต โดยมุ่งไปที่การสร้างกระบวนการมากกว่าการค้นหาลักษณ์ เช่นเดียวกัน ในแนวความคิดนี้ เราพบว่าไม่มีสูตรสำเร็จหรือรูปแบบตายตัวที่สมบูรณ์ของกระบวนการ เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่มีจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์เฉพาะหน้า (Sukkasame, 2018) ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องเข้าใจแนวคิดวิธีการ ทำอย่างไรที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามามีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในกระบวนการให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในทางกลับกัน ทำอย่างไรเราจึงจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของของชุมชนให้ได้มากที่สุด

เราเรียนรู้อะไรจากชุมชนบางกลอย

ผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เช่น นักปฏิบัติการชุมชน สถาปนิกชุมชนหรือสาขาวิชาชีพอื่น ๆ การทำงานกับชุมชนมิได้มุ่งหวังทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งหวังที่จะวิพากษ์วิจารณ์ โต้แย้ง ทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการทำให้อุณหภูมิชีวิตของคนและที่อยู่อาศัยในสังคมนั้น ๆ ให้ดีขึ้นด้วย ผ่านกระบวนการทางสังคมและการออกแบบรวมทั้งยังมุ่งเน้นที่จะหาทางออกและข้อเสนอแนะให้กับสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

การพยายามทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและหาทางออกให้กับชุมชน โดยมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเสนอมุมมองใหม่ ๆ ในการวิเคราะห์ชุมชนและการทำงานร่วมกัน เป็นหน้าที่ที่สำคัญที่จะช่วยสร้างมุมมองและโมทัศน์การพัฒนาที่หลากหลายให้กับผู้ที่ทำงานร่วมกับชุมชน

นอกจากนี้ เรายังพบว่า โมทัศน์การพัฒนาที่หลากหลายเกิดจากความแตกต่างในด้านวิธีคิด กระบวนทัศน์การพัฒนา(development paradigm) และประสบการณ์ เกิดจากความการมองสังคมโลกที่แตกต่างกัน เนื่องจากสังคมโลกของกะเหรี่ยงนั้นแตกต่างจากสังคมของคนเมืองอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นคำถามที่ตามมา คือในฐานะคนที่ทำงานกับชุมชนกะเหรี่ยง เราควรปฏิบัติหรือฝึกฝนตนเช่นไร ต่อการพัฒนาชุมชน หรือกล่าวอีกนัยคือ เราควรเรียนรู้อะไร

แน่นอนว่า กระบวนการทำงานร่วมกันคือ แนวคิดหลักที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ดังนั้น กระบวนการทำงานจึงมุ่งเน้นไปที่การทำงานบนพื้นฐานความเป็นพลเมือง ซึ่งส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามาดูแลโครงการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในรูปแบบของการก่อสร้างร่วมกัน ซึ่งเราให้ความสำคัญของกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้หรือผลลัพธ์ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า เราละเลยผลลัพธ์ของการก่อสร้าง พวกเราเรียนรู้จากผลตอบรับและคำวิจารณ์จากเสียงของชาวบ้านโดยตรง เพราะพวกเขาคือศูนย์กลางการเรียนรู้และผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นผู้ให้ข้อมูล (stakeholder-generated information) ในทำนองเดียวกัน กระบวนการได้มอบความรู้สู่สิทธิความเป็นเจ้าของชุมชนร่วม (collective community owner) มากกว่าความเป็นปัจเจกบุคคล

กระบวนการทำงานร่วมกันจึงแสดงออกในรูปแบบของการออกแบบและก่อสร้างร่วมกัน เช่น การสังเกต-การไตร่ตรอง-ประชุมเชิงปฏิบัติการ-วางแผน-ปฏิบัติการ เราทำงานผ่านวัฏจักรนี้ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในภาคปฏิบัติและความเป็นอยู่ แน่นอนว่า สิ่งนี้น่าจะเป็นบทเรียนที่เราสามารถนำไปปรับใช้ได้

โดยสิ่งที่สำคัญที่พบบ่อยในการทำงานคือ การคิดกระบวนการที่เป็นระบบที่เป็นองค์รวม และการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยมโนทัศน์การพัฒนาใหม่ ๆ มากกว่าการตั้งใจจะสร้างบ้านเพียงอย่างเดียว ที่สำคัญต้องมีการทำงานร่วมกันแบบสหวิชาการ เพื่อท้าทายแนวความคิดเดิม ๆ เนื่องจากโลกของกะเหรี่ยงปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ซึ่งถูกผลักดันด้วยนโยบายรัฐ ดังนั้นการทำความเข้าใจบริบทของสังคมจึงต้องอาศัยทักษะ และความรู้ในการวิเคราะห์พลวัตของปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน

ข้อจำกัดของการทำงานและความท้าทาย

หากมองย้อนกลับไปที่กระบวนการทำงานร่วมกันกับกะเหรี่ยง ได้ชี้ให้เห็นว่าพวกเราทำงานกันอย่างไร พวกเขาพัฒนาชุมชนเพื่อรักษาความเป็นอยู่กันอย่างไร กระบวนการสร้างบ้านตอบสนองความต้องการอย่างไร แล้วเราเรียนรู้อะไรจากการบวนการชุมชน อย่งไรก็ตาม ในการทำงานเราได้พบข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ ที่ควรนำกลับมาทบทวนเพื่อหาแนวทางในการทำงานร่วมกันต่อไปในอนาคต

ประการแรกคือเรื่อง**ภาษาและการสื่อสาร** เนื่องจากผู้เขียนไม่สามารถพูดภาษากะเหรี่ยง และชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้คล่อง โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีอายุเกิน 40 ปีขึ้นไป ซึ่งนับเป็นกลุ่มสำคัญที่สามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกได้ เราจึงพบปัญหาเรื่องการแปลภาษา จากภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาไทย ซึ่งอาจจะมีความผิดพลาดบ้าง รวมทั้งเวลาที่ทำการสัมภาษณ์เราจำเป็นต้องใช้ล่ามแปลภาษาตลอดเวลา

ประการที่สอง เรื่อง**การเดินทางและความเป็นอยู่** เนื่องจากหมู่บ้านบางกลอยตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ การเดินทางเข้าออกอุทยานแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่อุทยาน รวมทั้งการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม การเตรียมความพร้อมของอาหารและน้ำจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เนื่องจากน้ำที่ใช้บริโภคภายในหมู่บ้านเป็นน้ำที่ค่อนข้างไม่สะอาด ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพได้ในภายหลัง

ประการที่สาม เรื่อง**ความขัดแย้ง** เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างเรื้อรังมานานระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและชาวบ้าน ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการเริ่มต้น

โครงการ เนื่องจากจะส่งผลต่อความเชื่อและความไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน ทำอย่างไร จึงจะทำให้ชาวบ้านไว้วางใจเรา? คือคำถามแรกที่ใช้เวลาในการคลี่คลายปัญหา เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อใจ จนชาวบ้านสามารถเปิดใจคุยกับเราได้โดยตรงและเราเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เราใช้เวลามากกว่าหนึ่งปี ที่ชาวบ้านจะเชื่อในสิ่งที่เราทำร่วมกัน จากนั้นความเชื่อใจก็ขยายเป็นวงกว้างมากขึ้น มากขึ้น จนถึงทุกวันนี้ ดังนั้นการสร้าง ความเชื่อใจถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขประตูบานแรกของการเก็บข้อมูลเพื่อทำโครงการนี้

ประการสุดท้าย เงินทุนสนับสนุนสำหรับกระบวนการทำงานในครั้งนี้มีอยู่อย่างจำกัด กับการซ่อมและสร้างบ้านทั้งหมด 91 หลัง ซึ่งยังมีอีกหลายประเด็นงานที่ชาวบ้านอยากจะทำ แต่ยังไม่สามารถทำได้ เช่น การมีห้องน้ำที่สุขลักษณะ เป็นต้น หากเป็นไปได้ โครงการที่จะทำร่วมกันต่อไป ซึ่งต่อเนื่องจากโครงการนี้ก็น่าจะเป็นเรื่องการสร้างส่งเสริมให้ชาวบ้านรักษาที่อยู่อาศัยและชุมชนให้ถูกสุขลักษณะ ควบคู่ไปกับการยืนยันในการรักษาสีทิวทัศน์ดั้งเดิม

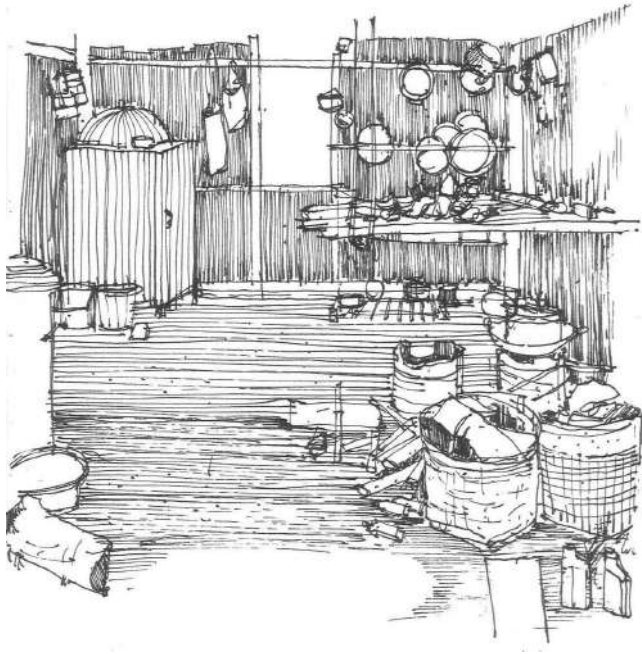
ข้อแนะนำต่อนโยบายรัฐ

ระหว่างการทำงานกับชาวบ้านบางกลอย ระหว่างการสนทนาของพวกเรา มักจะมีคำถามมากมายเกี่ยวกับวิธีการที่รัฐควรตระหนักถึงนโยบายการดำเนินงานที่มีต่อชาวบ้าน ดังที่ทราบกันแล้ว ระบบความเป็นอยู่ของชาวบ้านตั้งอยู่บนฐานของการทำการเกษตร ความรู้แบบดั้งเดิมและประเพณีวัฒนธรรม แต่พวกเขาก็ประสบกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องจากนโยบายรัฐ กฎหมายและข้อกำหนดในปัจจุบันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิบัติตามประเพณี ส่วนการจัดสรรที่ดินและการจำกัดขอบเขตของที่ดินก็ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการทำไร่หมุนเวียน

แล้วรัฐควรทำอะไร? รัฐจะต้องให้แนวทางที่ชัดเจนภายใต้กรอบสิทธิมนุษยชน และทางด้านนิเวศวิทยาและแสดงความเคารพต่อสิทธิและองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชนเผ่าพื้นเมือง รวมทั้งความยั่งยืนต่อการอยู่อาศัย รัฐต้องให้เงินนโยบายสนับสนุนที่

อยู่อาศัยในระดับชาติเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย ความมั่นคงทางอาหารและการดำรงชีวิตบนฐานของหลักการของความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันระหว่างรัฐและชนเผ่าพื้นเมืองที่สัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรมที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการและแนวทางที่สำคัญที่มีประสิทธิภาพที่จะทำให้ก้าวข้ามข้อกั้วลทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองเพื่อสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติร่วมกัน

ความร่วมมือระหว่างชนเผ่าพื้นเมือง หน่วยงานของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิจัยและสถาบันการศึกษาควรมีกรอบในการวางแผนพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาที่อยู่อาศัยทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติโดยร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับชาวบ้าน รัฐควรพิจารณาทบทวนเรื่องการทำให้หมุนเวียนและการเกษตรพื้นเมืองอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สุดท้ายสำหรับการปฏิบัติในอนาคต การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และระบบการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน

ครัวบ้านนายสุณี กว๋าบู

บรรณานุกรม

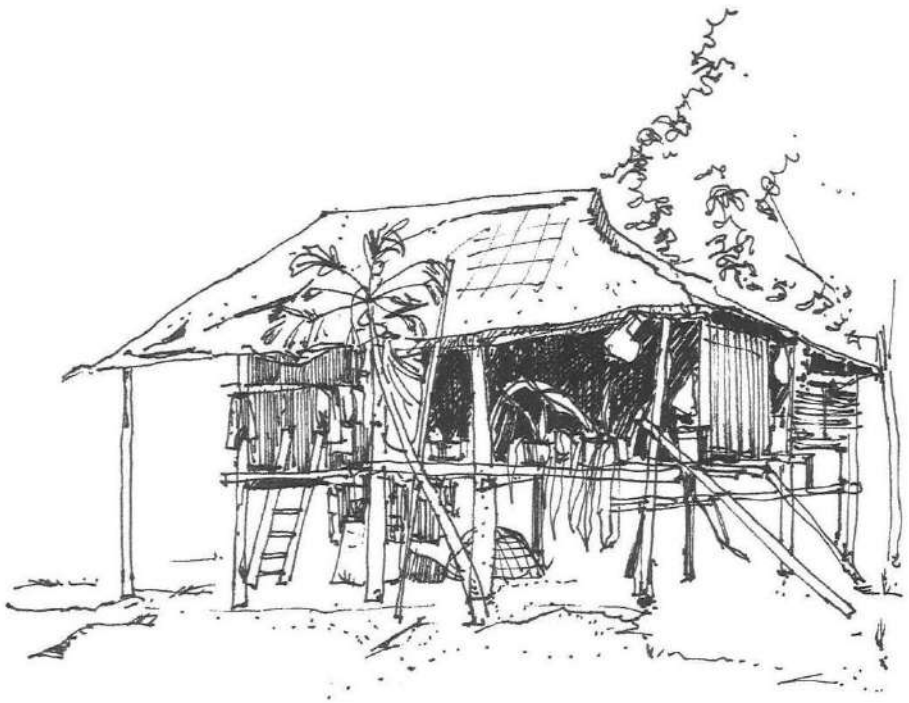
- ไทยรัฐ (2556). *ชาวกะเหรี่ยงโง้งลึกชีวิตใหม่ในโลกเก่า* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/column/pol/page1scoop/321351> (26 ธันวาคม 2556)
- พญาไฟสีเทา (2554). *เปิดภาพชุด : เบื้องหลังปฏิบัติการขับไล่ชนกลุ่มน้อย จนนำไปสู่เหตุการณ์เฮลิคอปเตอร์ตก 3 ลำกลางป่าแก่งกระจาน* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=740928> (25 กรกฎาคม 2556)
- สถาพร พงษ์พิพัฒน์วัฒนา (2559). *ถอดสมการข่าว EP.5 “ปู่คออี้ ทัศนักรมล บิลลี่ และบ้านที่ถูกเผาของกะเหรี่ยงแก่งกระจาน” (PPTV Online news)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.pptvhd36.com/news/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%99/34347> (9 กันยายน 2559)
- สำนักข่าวอิศรา (2555). *กะเหรี่ยงแก่งกระจานแฉสูตรันทด จนท.พาขึ้น ฮ.ขึ้นป่า ก่อนเผาบ้านทิ้งต่อหน้าชาวบ้าน* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้ จาก <http://www.isranews.org/isranews-scoop/item/4003> (14 กุมภาพันธ์ 2557)
- Erni, C. (2002). East and Southeast Asia, in Vinding, D. (ed), *The Indigenous World 2001/2002*, Copenhagen: IWGIA: pp. 272-278.
- Hamdi, N. (1991). *Housing without houses: Participation, flexibility, enablement*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Hamdi, N. (2005). *Small change: the art of practice and the limits of planning in cities*. London: Earthscan.

- Hamdi, N. (2010) *The placemaker's guide to building community*. London: Earthscan.
- Luck, R. (2003). Dialogue in participatory design. *Design Studies*, 24(6), pp. 523–535.
- Luck, R. (2007). Learning to talk to users in participatory design situations. *Design Studies*, 28(3), pp. 217–242.
- Luck, R. (2010). Using objects to coordinate design activity in interaction. *Construction Management and Economics*, 28(6), pp. 641–655.
- MacMahon, A. (1876). *The Karen of the golden Chessonese*. London: Harrison and Sons
- Marshall, H. I. (1997). *The Karen People of Burma" A Study in Anthropology and Ethnology*. Thailand: White Lotus Co. Ltd.
- National Statistical Office (2015). *Statistical tables*. Available at: http://web.nso.go.th/en/census/poph/data/090913_StatisticalTables_10.pdf (Accessed on 6 March 2015)
- Nattaya, L. (2018). มินอ – พิณนภา” ภรรยา “บิลลี่ – พอลละจี” ในวันที่สามมีถูกอุ้มหายนาน 4 ปี (Sanook online news). เข้าถึงได้จาก <https://www.sanook.com/news/6570934/> (26 พฤษภาคม 2561)
- Ratanagul, S., & Burusphat, S. (1995). *The Encyclopedia of Ethnic Groups in Thailand, Sgaw Karen'*. Bangkok : Sahadhammik
- Ranard, D. A., & Barron, S. (eds) (2007). *Refugees from Burma: Their Backgrounds and Refugee Experiences*. Washington D.C: The Centre for Applied Linguistics.
- Sukkasame, S. (2017). Survival of the Vernacular Houses- Lesson from the Karen Community, in Amoeda, R., & Pinheiro, C. (eds.), *Proceeding*

of the International Conference on Advances on Sustainable Cities and Buildings Development. The University Lusíada, Porto, Portugal, 15-17 November. Porto: Green Lines Institute for Sustainable Development, pp. 363–370.

Sukkasame, S. (2018). Participatory Housing Processes: A Study of the Karen in Thailand, in Cairns, G., & Kristen, D. (eds.) *Global Dimensions in Housing: Approaches in Design and Theory from Europe to the Pacific Rim (Housing the Future Series)*. London: Libri Publishing, pp. 191–202.

UN General Assembly (2007). *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: resolution / adopted by the General Assembly*, 2 October 2007, A/RES/61/295. Available at: <http://www.refworld.org/docid/471355a82.html> (Accessed 16 March 2017).

ภาคผนวก

ผู้เขียนได้คัดเลือกบ้านบางส่วนที่ได้ทำการก่อสร้างเสร็จแล้วและขณะที่กำลังดำเนินการก่อสร้างระหว่างปี 2557-2561 โดยได้แสดงภาพเปรียบเทียบก่อนและหลังการก่อสร้าง

นางแดง บุญมี

นางสร้อยทอง แครจี้

นายกบั้ง เจริญสุข

นางรี พุกาด

นางจอกี พุกาด

นายสุนีย์ กว่าบุ

นายไพรัช รักจงเจริญ

นางโพเราะจี รักจงเจริญ

นายโคอี มิมิ

นางทีโง๊ะ เจริญสุข

นางแพะ พุกาด

นายจอม กว่านุ

นายยุรนันท์ พงษ์เทพ

นายมงคลชัย รักจงเจริญ

นายบุญชู พุกาด

นายโกละ โจโฉ

นายตุล ปานตูก

นายตากิน กว่านุ

นางสายน้ำ บัวศรี

นายปอละ ลาเตาะ

นายวิสารรัตน์ ศุภวงศ์กุล

นายจ่อจือมิ เจริญสุข

นายดอกไม้ ชายา

นางพิธิ ชายา

นายดอยหมุยอ พุกาด

นางแล วอมอ

นายมัน เพชรหมื่น

นายดอยหมุยอ พุกาด

นางแล วอมอ

นายมัน เพชรหมื่น

นายรณชัย ลาเตาะ

นายพาโมล ลาเตาะ

นายจั่ว จีโป้ง

นายรณชัย ลาเตาะ

นายพาโมล ลาเตาะ

นายจั่ว จีโป้ง

นายลามี เจริญสุข

นายพรีแม เจริญสุข

นายสมบัติ ชายา

นายพงษ์ศักดิ์ โจโด

นายพรีแม เจริญสุข

นางบุษมี จันทร์อุปถัมภ์

นางจิตลิณี แครจี้

นายทองดี ชายา

นางธนพล ศุภวงศ์กุล

นายสมสุข กลัดจิต

นายศรีสิทธิ์ กว่านุ

นายคอโซ ต้นน้ำเพชร

นางธำปณี ทองเกิด

นางนอโปเต มิมี

นางนอพอคี

นายบุคามี บัวศรี

นางเพชรฉวี โจโฉ

นางสายน้ำ ปานดุก

นางสุดา วงศ์พัฒนาศ

นางสุรีย์ ทองเกิด

นายกอลา เวนะ

นายกินา ดันน้ำเพชร

นายจอไกล กว่านุ

นายจอละ ดันน้ำเพชร

นายจอวะ ตันน้ำเพชร

นายจอแม่อู๋ ชายา

นายชัยพร บัวศรี

นายทิดิ เจริญสุข

นายนำโชค กว่านุ

นายกิตติพรต ชายา

นายแป๊ะ แครจี่

นายพงษ์ศักดิ์ ต้นน้ำเพชร

นายพนม ชายา

นายลัทธพล โจโฉ

นายอภิศักดิ์

นายเอกสิทธิ์ เจริญสุข

ดัชนีค้นคำ

ก

กฎระเบียบอุทยาน, 49
กรมป่าไม้, 31
กระบวนการทางสังคม, 65, 76, 144, 145
กระบวนการมีส่วนร่วม, v, 48, 54, 70, 76,
97, 139, 140, 141, 145
กลุ่มตระกูล, 136
ก๊ะซะ, 89
กะแรง, 10
กะเหรี่ยง, iv, v, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11,
12, 13, 14, 16, 19, 26, 27, 28, 30,
31, 35, 38, 39, 42, 43, 45, 49, 50,
52, 54, 72, 76, 78, 82, 89, 109, 112,
117, 136, 138, 140, 142, 143, 144,
145, 146, 147, 150
การก่อสร้าง, 72
การจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน, 149
การทำงานร่วมกัน, v
การทำหุ่นจำลอง, v
การพัฒนาที่อยู่อาศัย, 54
การเรียนรู้ร่วมกัน, 64
การอยู่ร่วมกัน, 50

ก้อจ้อคู้, 27

ก้อจ้อลลอโพล์คู้, 28

แก่งกระจาน, 115

ค

คยา, 10

คลีทะเลาะ, 26

ความขัดแย้ง, 8, 147

ความมั่นคง, 138

ความสัมพันธ์ทางสังคม, 144

คะหีน, 10

โคอี, 12, 27, 45

จ

จำกัดพื้นที่, 136

ใจแผ่นดิน, 2, 14, 16, 27, 35, 39, 43, 89,

138

ข

ชนเผ่าพื้นเมือง, 31, 37, 38, 43, 139, 148

ช่างชุมชน, 70

ชาติพันธุ์, 10, 28, 31

ด

ตองสู, 10

ตานี้อี, 12

ท

ทวดพื่อลือกอ, 27

น

นโยบายทางคีนฝีนป่า, 3

บ

บางกลอย, v, 2, 4, 7, 13, 16, 18, 26, 27,
28, 35, 39, 43, 58, 62, 76, 82, 89,

90, 138, 139, 143, 145, 148

บิลลี, 39, 40, 41, 91

บุกรุกป่า, 3

แบ่งปันพื้นที่, 138

ป

ปกากะเอย, 10, 26, 36

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ, 46

โป, 10

พ

พระเจ้าอลองพญา, 11

พอละจี, 26, 39, 45, 91

พัฒนาที่อยู่อาศัย, 7

พื่อลือกอ, 16

พระกำ, 28

ม

มติคณะรัฐมนตรี, 38

มือหล่อ, 12

มูลนิธิชุมชนไท, 44

มูลนิธิปิดทองหลังพระ, 43

ย

ยาง, 10, 14, 44

ร

ไร่เลื่อนลอย, 31, 33

ไร่หมุนเวียน, 4, 148, 149

ว

วัฒนธรรม, v, 4, 7, 35, 37, 43, 46, 49, 50,

56, 72, 76, 132, 133, 136, 140, 142,

143, 148

ส

สกอร์, 10, 26

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, v, 2, 140

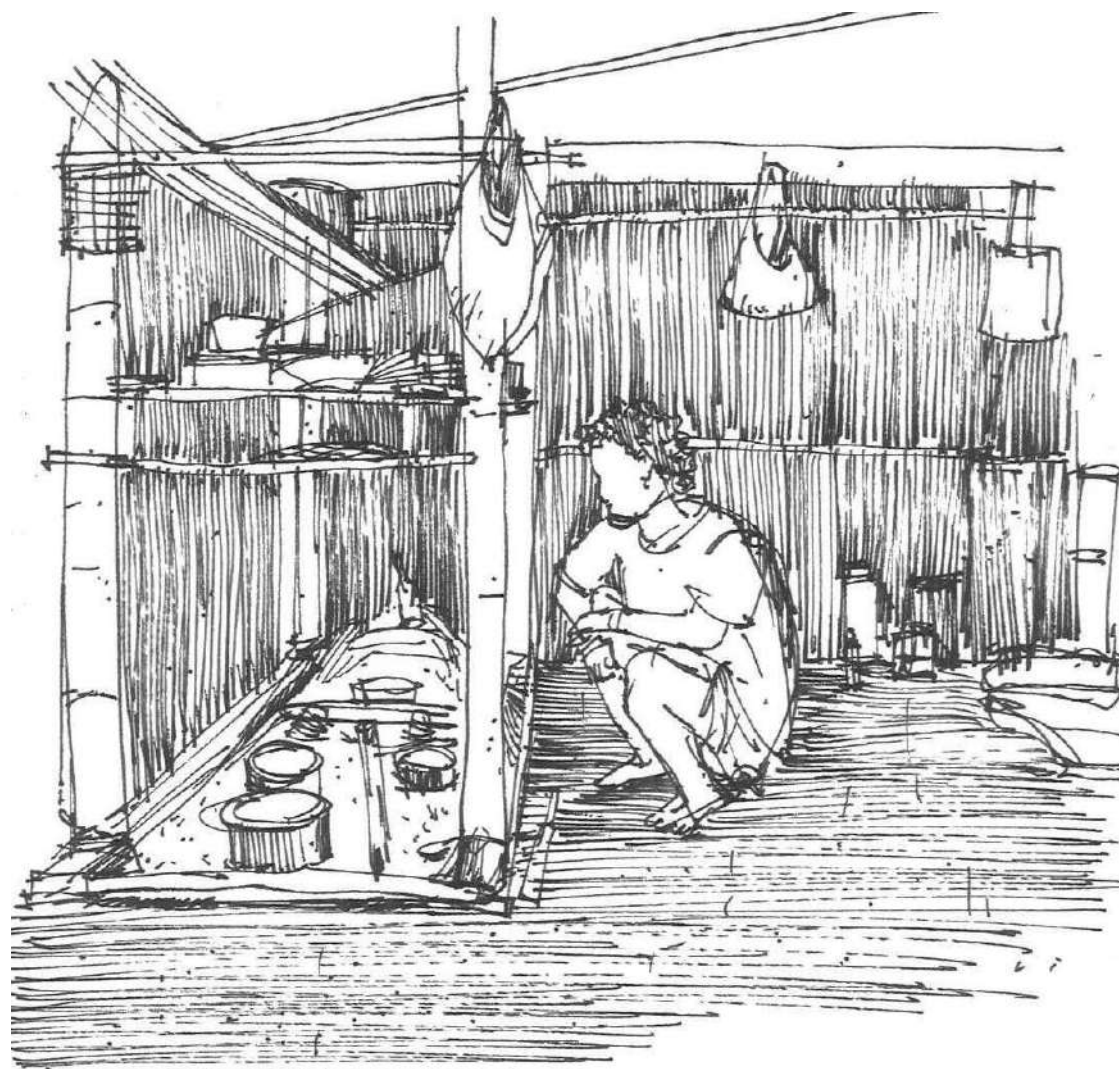
สภาพแวดล้อม, v, 4, 52, 72, 82, 87, 109,
132, 142
สิทธิ, 2, 3, 4, 6, 7, 31, 37, 38, 39, 43, 44,
60, 90, 148, 149
สิทธิในที่ดิน, 31

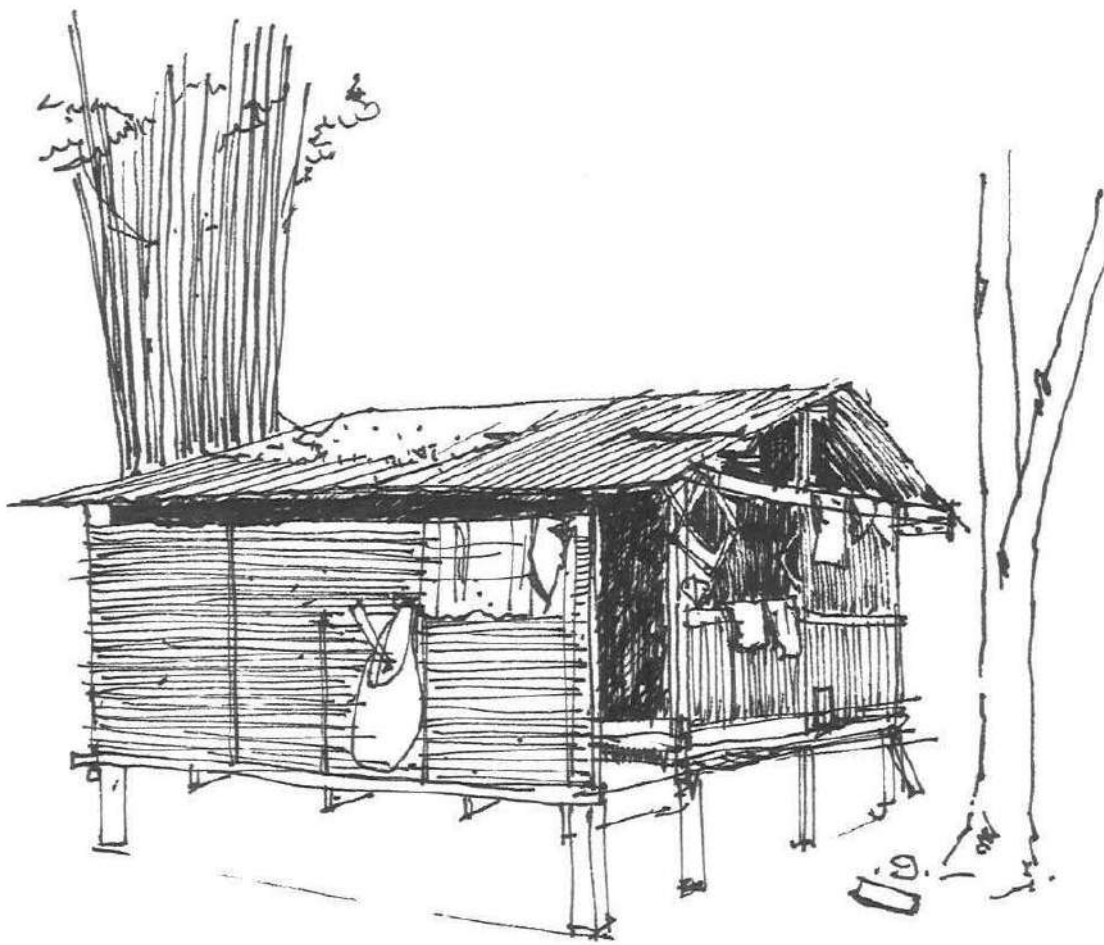
ท

หน่วยงานของรัฐ, 148
ห้วยแม่ประโดน, 14

อ

องค์กรพัฒนาเอกชน, 2, 140
องค์การสหประชาชาติ, 37
อพยพ, 2, 3, 7, 11, 12, 14, 16, 26, 28,
31, 39, 43, 45, 58, 82, 138
ออกแบบบ้าน, v
อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน, 2, 3, 4, 28,
39, 45, 58, 76, 147

โครงการนี้เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นทำงานกับ
ชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย โดยที่มีชุมชนเป็นแกนหลักใน
การพัฒนา โดยเน้นกระบวนการสร้างที่อยู่อาศัย
อย่างมีส่วนร่วมและสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต
ของกะเหรี่ยงโดยตรง ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
COMMUNITY ORGANIZATIONS
DEVELOPMENT INSTITUTE

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑ 10240
โทร: 0-2378-8300 โทรสาร: 0-2378-8321